

C:\Users\Plazma\Desktop\302\Rakety_z_Tantalu-Polska_antologie_scifi.pdb

PDB Name: RAKETY Z TANTALU polske scifi
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 25.2.2009
Modification Date: 25.2.2009
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

RAKETY Z TANTALU
DESET POLSKÝCH VĚDECKOFANTASTICKÝCH POVÍDEK

STÁTNI NAKLADATELSTVÍ DĚTSKÉ KNIHY
PRAHA 1964

Translation © Jaroslav Simonides 1964
Illustrations © Antonín Michalčík 1964 © Bedřich Pilný 1964

Krzysztof Boruň
POSELSTVÍ

Stěnami kabiny otřásla ohlušující rána. Neznámá síla smýkala lodí znovu a znovu.

Irena usedla na lůžku. Vytržena nenadále z hlubokého spánku, rozhlížela se kolem sebe jako omráčená.

"Potápíme se!!!"

Irena si neuvědomovala, kdo to vykřikl. Když sahala po neceséru, loď se nečekaně naklonila a ona klesla zpátky do kóje. Okamžitě vyskočila a vrhla se ke dveřím. Instinktivně cítila, že nesmí ztratit ani okamžik.

Chodba vedla neuvěřitelně šikmo vzhůru. Žárovky pohasínaly a opět se rozsvěcovaly žlutavým světlem. Na úzkých schůdcích se tísnili lidé. Šplhali jeden přes druhého, shazovali se se schodů, bili, kopali... Na podlaze ležela rozházená zavazadla a šatstvo...

Irena se rozběhla k druhému východu. Také tam zacpal schodiště zástup zachvácený panikou. Snažila se uklidňovat lidi zběsilé strachem, ale nikdo ji neposlouchal. Kdosi jí zasadil ránu pěstí, až zavravorala...

Naštěstí posádka již zahájila organizovanou záchrannou akci.

"Po jednom! Po jednom! Rychle!" výkřiky pronikaly vřavou. "Vlevo! Vlevo!"

Nezpomínala si, kdy a jak se dostala na palubu. Tady překřikoval halas hlasitý zvuk megafonu:

"Cestující na levý bok! Pozor! Druhý a třetí záchranný člun! Ženy a děti mají přednost!"

Ze strojovny se draly kotouče černého, štiplavého dýmu. Zád' parníku klesala stále hlouběji. Něčí ruce hodily na Irenu záchranný pás. Snažila se dostat ke člunu, ale nový otřes zachvěl trupem lodí. Ze strojovny vyrazil vzhůru plamen. Ve tmě, zaplašované pouze reflektorem na kapitánském můstku, zahlédla nějakou ženu padající přes palubu... Křečovitě stiskla rukama zábradlí. Nebyla s to hnout se z místa.

"Všichni opusťte loď! Co nejdál od lodí! Spustit záchranné vory!"

Dole pod ní se vzdouvalo černé, zpěněné moře...

"Všichni přes palubu! Co nejdál od lodí!!!"

Zatajila dech a skočila.

Náhlý chlad zaplavil její tělo. Uslyšela šumění vody, která se jí zavřela nad hlavou. V témž okamžiku strach a ochromení ustoupily nervózní soustředěnosti a sebeovládání. Rychlými pohyby se dostala na hladinu. Byla výborná plavkyně.

Okamžitě si ujasnila situaci. Tmavý trup lodí, poháněný silným větrem, se pomalu, neúprosně vzdaloval.

Hlas megafonu umkl. Světla zhasla. Šumění moře tlumilo volání a výkřiky.

Přestala plavat; hledala pohledem záchranné čluny nebo vory. Věděla, že musí šetřit silami. Všude ležela tma. Kolem ní se zvedaly zpěněné vlny. Teprve když ji větší vlna vynesla nahoru, spatřila ve vzdálenosti několika set metrů temnou příd' Little Mary, nořící se do hlubin. Za chvíli prolétlo nad vodou duté zadunění. Loď klesla ke dnu.

Irena se položila na záda a odpočívala. Krátce. Uvědomila si nové nebezpečí. Jestliže se příliš vzdálí od místa katastrofy, záchranné čluny ji nenajdou.

Začala znovu plavat. Ale nebyla si jista, jestli si vybrala správný směr. Snažila se na sebe upozornit voláním, ale hlas zanikal v šumění vln. Zdálo se jí, že slyší křik, ale mohl to být pouze klam...

Uplynulo několik hodin. Její neklid vzrůstal. Stále častěji měnila směr, pokoušejíc se nadarmo proniknout zrakem temnotu bezměsíčné noci. Zmocňovala se jí apatie.

Nebe na východě se pomalu rozjasňovalo. Svítalo.

Irena už jen zřídka, otupěle bloudila očima po vlnách. Chlad jí pronikal stále víc.

Zvedla hlavu. Vlna ji právě zdvihla na svůj tmavý hřbet, aby ji za chvíli svrhla dolů. Irena se ještě stačila rozhlédnout a srdce se v ní zastavilo.

Asi sto metrů od ní vyčníval z vody šedý stín.

Žralok!

Rychle se pustila opačným směrem. Teprve teď si uvědomila nebezpečí.

To je Atlantik, a ne Baltické moře pomyslela si s hrůzou.

A zároveň pochopila nesmyslnost útěku. Zavřela mimoděk oči a čekala. Minuty plynuly, žralok se nepřibližoval.

Konečně přemohla strach a podívala se před sebe.

Na vlnách se znovu objevil šedý stín... Jednou, podruhé, potřetí... Zdálo se jí, že černá kůže obludy přechází místy v rezavou, červenou plochu... barelu!

Napjala zrak. Domnělý žralok se nepohyboval. Plaval na vlnách jako zátka.

Svívalo. A s úsvitem zmizela i bázeň a nejistota. Teď už věděla, že má před sebou nějaký předmět z potopené lodi.

Ale nebezpečí, že se objeví žraloci, trvalo dále. Tato myšlenka jí sevřela srdce hrůzou. Nešetříc silami, plavala tam, odkud očekávala záchranu. Za chvíli uviděla oblé červenobílé plováky ... záchranného voru.

Po několika minutách měla silné lano na dosah. Bez odkladu se vzeplala na plovák a vyčerpána klesla na čtvercovou dírkovanou plochu.

Vtom dolétlo k jejímu sluchu dušené zaúpění. Na druhém konci uviděla nehybně ležící postavu. Vlastně byly vidět lidské paže a hlava - zbývající část těla visela bezvládně ve vodě. Trosečník zřejmě neměl sil, aby se vyšplhal výš.

Irena se doplazila k ležícímu, uchopila ho za paže a snažila se ho vytáhnout na vor. Po několika nezdařených pokusech položil konečně s dívčinou pomocí nohu nad plovák, přitáhl se a těžce klesl na palubu.

Byl to muž nevysoký, hubený, na sobě měl kalhoty od pyžama a sportovní bundu. Rysy tváře ještě rozmazávalo šero.

Irena pouze zpozorovala, že je to starší člověk s prořídlymi vlasy. Oči měl zavřeně a těžce oddechoval. Najednou se nervózně pohnul a jeho levá ruka začala něco hledat v záhybech promáčené bundy. Konečně našel dlouhý lesklý klíč, pověšený na řetízku kolem krku.

Křečovitě jej sevřel v ruce.

Irena seděla na okraji voru a třásla se zimou.

Pomalou vycházelo slunce. Vítr se uklidnil. Na vlnách se třeptily žluté pablesky. Trochu se oteplilo. Děvče ulehlo v rohu dírkované paluby, zaplavované každou chvíli vodou. Byla tak vyčerpána, že ani nevěděla, kdy usnula.

II

Probudil ji žár, sálající z nebe, a palčivá žízeň.

Muž také nespál. Seděl, bosé nohy nataženy před sebou, a díval se upřeně na Irenu. Pravou ruku měl ovázanou zakrváceným cárem. Jistě kapesníkem. Věk neznámého bylo těžko odhadnout. Vypadal na padesátníka, ale mohl být i mladší. Zážitky z minulé noci mohly z nejednoho člověka udělat starce. Tvář měl masivní, jakoby hrubě tesanou z jednoho kusu dřeva. Nehezky masitý nos a úzká drobná ústa jakoby naznačená jedním úderem dláta nad širokou, vystupující bradou tento dojem ještě znásobovaly. Jeho rty hyzdila grimasa připomínající ironický úsměšek.

Ale nebyl to jen výraz rtů neznámého, který probouzel v Ireně neklid. V mužových očích bylo tolik zarputilosti a jakéhosi nervózního zájmu o dívku, že instinktivně couvla a silněji přitiskla záda k ploše plováku rozpáleného sluncem. Cítila, že by měla promluvit a uvolnit stupňující se napětí, ale něco jí stisklo hrdlo.

"Co chcete?" vykoktala s námahou francouzsky.

Přeslechl její otázku, nebo smysl slov nestačil proniknout do jeho vědomí - pohnul totiž nervózně rty, jako by polykal, a najednou se zeptal hrdelním hlasem, trochu přerývaně, jako by navazoval na rozhovor před chvílí přerušovaný:

"Co jste to říkala?"

Irena cítila, že je zbytečné otázku opakovat.

"Pít... pít se mi chce..." vyslovila to, co pro ni v tomto okamžiku bylo nejnaléhavější.

Jakýsi tragický poloúsměv přelétl přes jeho rty.

"Vody máme habaděj," ukázal na nekonečný oceán.

"Strašné..."

Zavrtěl hlavou.

"Mořská voda se dá pít. Už se dělaly pokusy."

"Cože? A uhasí žízeň?"

"Nevím. Nezkoušel jsem to... zatím. Četl jsem jenom, že nějaký lékař přeplaval Atlantik a pil jenom mořskou vodu, jedl plankton a syrové ryby. Člověk vydrží hodně!"

Pohlédl mimovolně na svou bezvládnou pravou ruku. Pokoušel se ji zvednout, ale bolestně se uškříbl.

"Mohu vám to převázat?"

"Čím?" usmál se bledě.

Bez váhání utrhla velký, suchý kus pyžama a přiblížila se k raněnému. Opatrně rozvázala zakrvácený hadr.

Neprotestoval, jenom bolestně stiskl čelisti. Šátek byl přilepený sedlou krví. Když Irena opatrně ohmatávala dlaň, sykal bolestí. Nebylo pochyb, nejméně dva prsty byly rozdrceny, ale nejvíc obav vzbuzovala rána znečištěná nějakým mazadlem nebo barvou.

Irena vykasala rukáv bundy co nejvýš a starostlivě prohlížela paži až k rameni.

"Je tu nebezpečí otravy krve," povzdychl, jako by odpovídal na její myšlenky. "Vím to."

Ireně se stěží podařilo odmotat hadr a vyčistit ránu.

Při operaci se zdálo, že muž nemyslí na obvaz. Pronikavá bolest, stejně jako nebezpečí infekce, mu zřejmě nedopřávaly

klidu, proto se zakrátko k té věci vrátil.

"Vy jste lékařka?"

"Ne."

"Ošetřovatelka?"

Zavrtěla hlavou.

"Učitelka."

"Učitelka?" trochu se podivil. "Pravda, na lodi byla nějaká skupina učitelů z různých zemí," vzpomněl si.

"Jeli jsme na kongres mladých pedagogů do Sao Paulo," odpověděla.

"Jste Ruska?"

"Ne. Polka."

"Mluvíte dobře francouzsky."

"Vyučuji tomu jazyku."

Zasykl bolestí.

"Ještě chvíli," utěšovala ho. "Musím ránu dobře vyčistit."

Přikývl hlavou, pak se zeptal:

"Co myslíte, že způsobilo ztroskotání Little Mary?"

"Slyšela jsem zřetelně výbuch."

"Já také. Nemohla to být časovaná bomba?"

Udiveně vzhlédla.

"Spíše nějaký obyčejný výbuch. Ve strojojně..."

"Nějak příliš rychle šel ten parník ke dnu... Ledáže..."

"Že co?"

"Že by narazil na minu. Po Atlantiku jich bloudí ještě moc."

"Dost možné. Kde jste byl ve chvíli exploze?"

Neodpověděl. Zdálo se, že podřimuje, opřen o plovák. Oči měl zavřené, jen čas od času pohyboval okoralými rty. Měl asi žízeň. Přesto se však nemohl, stejně jako Irena, odhodlat napít mořské vody. Naštěstí žár nebyl tak nesnesitelný.

Zvedl se lehký vítr, který chladil rozpálená těla.

Když mu Irena ovázala ruku, usedla do protějšího rohu voru. Také ona by si byla ráda zdřímla, ale její myšlenky kroužily kolem jediné otázky - kdy přijde pomoc.

Jestli exploze nezničila rádiová zařízení na lodi, musel signál SOS někdo zachytit. Od katastrofy Little Mary uplynulo deset hodin. Irena dospěla k názoru, že by bylo moudřejší bdít a pozorovat obzor.

Již vstávala, když se její pohled znenadání setkal s očima spolucestujícího.

Nespal. Sledoval její pohyb zpod přímhouřených víček...

Obrátila hlavu a dělala, že to nevidí. Instinktivně se chtěla vyhnout dalšímu rozhovoru. Pozorovala obzor, ale nenápadně pokukovala po neznámém, který dál předstíral, že klímá.

Odepjala záchranný pás a pustila se do opravování oděvu. Z nepotřhaných částí pyžama si pořídila cosi, co připomínalo oblek žen z tichomořských ostrovů. Byla s tím brzy hotova. O šití nebylo řeči a k sepnutí hadříků jí posloužil kousek drátu, který našla na voru. Tato práce jí trochu zlepšila náladu.

Už by tady mohla být pomoc, pomyslíla si a vstala. Byla si téměř jista, že už má největší nebezpečí za sebou.

Když si upravovala vlasy, rozhlížela se kolem. Slunce stálo vysoko. Moře bylo klidné, vlnobití poměrně mírné, takže pro člověka, který pěstoval vodní sporty, nebylo zvlášť nesnadné udržet rovnováhu na rozkolébaném voru.

Ve stoje mohla zrakem obsáhnout značný prostor. Nikde však nespatriła ani parník, ani záchranné čluny z Little Mary. Znovu usedla, ale nepřestávala pozorovat obzor. Hlad nepocíťovala, pouze žízeň, a vedro sílilo. Namočila cár pyžama do vody a uvázala si jej na hlavu jako šátek.

"A co kdybyste si teď zkusila zdřímnout vy," promluvil nečekaně muž. Namáhavě se zvedl a usedl. Zdravou rukou se opřel o plovák. "Vyspal jste se?"

"Moc ne. Mám žízeň, ale člověk je takový zvláštní tvor, že se bojí okusit slané vody."

Irena sáhla pro kousek látky, který jí zůstal z nohavice pyžama, a namočila jej do vody.

"Položte si to na hlavu," řekla a podala mu improvizovaný obklad, "trochu vás to ochladí."

"Děkuji. Budu následovat vašeho příkladu. Jak vidím, ženy si vždycky vědí rady. Bez ohledu na naši situaci nezapomněla jste ani na ranní toaletu," řekl to trochu kousavě, ale v úsměvu, jaký se mu mihl na rtech, bylo víc uznání než ironie. "No ano, žena chce být hezká i... po smrti..."

Nepříjemně se jí to dotklo.

"Myslím, že by nás měli najít nejpozději do večera," odpověděla vzdorně, jako by vyvracela protivníkovy argumenty.

Pohlédl na ni nějak vřejeji.

"Do večera? Jistě. Do večera," opakoval.

"Co dělá ruka?"

"Není to valné. Zdá se, že otéká... Ale do večera vydržím," prohlásil zarputile. "Musím vydržet! Věřím vám!"

Neklidně se pohnula.

"I kdyby nepřišla žádná loď, zahájí přece pátrání letadly," dodala spěšně. "Konec konců shodí nám potraviny, vodu, léky..."

Prudce se odmlčela.

"Pokračujte..."

"No... myslím, že se nemusíte obávat, že by nás nenašli."

Znovu se odmlčela.

"Vidím, že jste hodně unavena," promluvil po chvíli. "Musíte si odpočinout. Já budu vzhůru."

"Nechce se mi spát. Nemohu usnout."

Přikývl hlavou a zamyslel se. Delší dobu mlčeli. Najednou se ozval hlasem, v němž bylo znát nervové napětí.

"Věříte v osud?"

"Ne. O svém osudu si člověk rozhoduje sám, nebo je to shoda okolností."

"Vy se tedy domníváte, že to nezpůsobil osud, že jsem tady na tom voru společně s vámi..."

"Pouhá náhoda..."

"Náhoda? Vidíte... Já bych byl mohl lehce zahynout. Byl jsem velmi blízko místa exploze. A přesto žiju. Stejně jsem se mohl utopit, kdybych nebyl našel tenhle vor. Nemám záchrannou vestu a poraněná ruka neulehčuje plavání. Kdybyste vy nebyla objevila tento vor, jistě bych se byl musel utopit, protože jsem neměl sílu vyšplhat se nahoru. Podle počtu pravděpodobnosti je vznik takové shody okolností tak nekonečně mizivý, že... těžko uvěřit. A přesto žiju."

"Šťastná shoda okolností. Vzácná, ale možná."

"Ano, kdyby šlo pouze o můj život..."

Irena užasle pohlédla na neznámého.

"Co tím chcete říci?"

Muž jako by byl zmaten.

"Víte... já jsem nemohl zahynout..."

"Nerozumím."

"Já jsem nemohl zahynout!" opakoval s jakousi nepřirozenou rozhodností v hlase. "Nebo přinejmenším nemohu zahynout sám, protože i kdybych já umřel, než přijde pomoc, zůstanete vy!"

Umkl a sklopil nejistě oči, jako by se obával, že v nich Irena bude moci vyčíst víc, než co jí řekl.

"Nechápu, jaká může být souvislost mezi vašimi příhodami a mou osobou?"

"Prozatím ještě žádná," navázal neznámý a zřejmě se snažil o klidný, věcný tón. "Ale kdoví... snad už brzy..." zmlkl, jako by se polekal, a najednou zcela neočekávaně změnil téma. "Ale to všechno není důležité. Říkal jsem to jen tak... Mluvme raději o něčem jiném. Třeba o nějakém hodně vzdáleném předmětu. Například, jak si představujete bytosti z jiných světů?"

Otázka zněla tak podivně, tak nějak neladila s okolnostmi, že Irena nevěděla, zdali se nepřeslechla.

"Jak si představují co?" zeptala se mechanicky.

"Bytosti z jiných světů..."

Pohlédla na svého druha znepokojeně, ale nevypadal jako člověk, který neví, co říká. Díval se na ni zpod přivřených víček. Jeho ústa se zkřivila, takže připomínala spíš grimasu nespokojenosti než úsměv.

"O čem to mluvíte?" zeptala se nejistě.

"Nu, jestli jste někdy přemýšlela o tom, jak asi vypadají například Mart'ané?" vysvětlil a znovu se usmál.

"Pokud vím, nejsou na Marsu podmínky pro vznik života tak vysoce organizovaného jako na Zemi. Je tam nedostatek vody, kyslíku..."

"Vidím, že se trochu vyznáte v přírodních vědách," řekl s jakýmsi uspokojením. "O Mart'aný mi nejde. Ale vůbec... řekněme... mimo sluneční soustavu... domníváte se, že mohou existovat nějaké rozumné bytosti?"

"Mohou, to je přece samozřejmé."

"A jak si je představujete?"

Irena se nemohla ubránit dojmu, že neznámý blouzní. "Těžko si představit něco, o čem člověk nemá ponětí. Nebo vy jste viděl ty bytosti?" prohodila, pokoušejíc se o žertovný tón. Chtěla získat na čase a přesvědčit se přitom, do jaké míry jsou její obavy opodstatněné.

Pohlédla na svého druha a trhla sebou - jeho oči rozšířil úžas, nebo snad dokonce leknutí.

"Co vy víte?" zeptal se dutě. Mužova tvář měla bdělý a soustředěný výraz. Nespouštěl z dívky oči a jeho zdravá ruka nervózně bubnovala o palubu.

Ticho trvalo několik minut. Náhle muž zavřel oči a zvedl ruku k čelu.

Irena se křečovitě držela myšlenky, že příčinou blouznění je úžeh.

"Nemám vám vyměnit obklad?" zeptala se chvatně.

"Děkuji. Ještě nevyschl," odpověděl klidně, a aniž změnil tón, dodal: "Tak co? Pokládáte mě za blázna? Máte úplně pravdu. Cožpak je možné, aby normální člověk v situaci, v jaké jsme my, místo aby uvažoval o možnostech záchrany, přemýšlel o... bytostech z jiných planet? Podivné, pravda? Přinejmenším podivné..."

"Téma je to poněkud vzdálené," odpověděla Irena nejistě.

Neznámý se hlučně zasmál.

"Tak vy říkáte: téma poněkud vzdálené? Nedůvěřujete mi. Co když jsem blázen? Vidím, že jsem vám dlužen vysvětlení, proč jsem si vybral tak podivný předmět rozmluvy."

"Člověku někdy napadají všelijaké myšlenky."

"Věc je prostá. Ale vlastně ani ne tak prostá, jako z mého hlediska pochopitelná. Myslím, že ze všeho nejhorší je čekání. Soustředěné přemýšlení o tom, nač napjatě čekáme. Naše situace, aspoň vaše situace, ještě není tragická. Ale uvážíme-li všechno, můžeme dojít k závěrům nepříliš optimistickým. Víme ze zkušenosti, že v takových případech je dobré zaměstnat mozek něčím na hony vzdáleným od skutečnosti. Otázky života ve vesmíru mě zvlášť zajímají. Tak tedy... Nebo vás to téma nezajímá?"

"Jistěže. Velice mě to zajímá," odpověděla spěšně, "ale přiznáte sám, že otázka sama byla tak nenadálá, až podivná,

že..."

"Ano. Ale i na Zemi se nejednou stávají věci tak zvláštní, tak těžko uvěřitelné," řekl záhadně a pronikavě pohlédl na Irenu.

"Co tím myslíte?"

Neznámý jako by upadl do rozpaků.

"Ach," máchl rukou. "Řekl jsem to jen tak a parafrázoval jsem úsloví, že se na Zemi přiházejí věci, o nichž se filosofům ani nezdálo. Ale vraťme se k tématu. Jste ochotna, pro zkrácení dlouhé chvíle a pro uklidnění, pustit se se mnou do diskuse na tak vzdálené téma?"

"Pokusím se..."

"Pro nejednoho člověka by mohl náš rozhovor být stejně podivný jako... ale to je vedlejší. Lidé se domnívají, že všechno, co je dnes neproduktivní, co ihned nevynáší dolary, nemá smysl," rozhňoval se čím dál víc. "Slepci! Hlemýždi zahledění do vlastní ulity! Ještě donedávna pokládali za bláhovost počítání skvrn na Slunci a hrozně se divili, když se jednoho krásného dne dověděli, že na těch skvrnách záleží poslech rozhlasu i sklizeň pšenice."

Zamyslí se.

"Odbočil jsem od tématu," pokračoval po chvíli. "Na vývoj forem života ve vesmíru existují dva různé názory. První, že v přírodě může vzniknout živý svět jen tehdy, když podmínky budou téměř stejné, jako jsou na Zemi. Cesta vývoje živého světa na jiných planetách bude tedy stejná nebo přinejmenším hodně podobná pozemské. Druhý názor předpokládá, že zásadně může život vzniknout i ve velmi odlišných podmínkách. Přirozeně s výjimkou krajností. Je například vyloučeno, aby vznikl v atmosférách hvězd při teplotách tisíců stupňů nebo v mezihvězdné prázdnotě při teplotě blízké absolutní nule, kdy ustává veškerý pohyb molekul. Cesta vývoje živých bytostí v podmínkách nepodobných pozemským utvářela by se jinak a ony samy by se lišily od organismů obývajících naši planetu jak stavbou, tak vzhledem. Někteří dokonce předpokládají, že psychický svět rozumných bytostí z jiných hvězd nám bude naprosto nesrozumitelný."

"Vy jste vědec?"

"To není důležité, co jsem," sraštil nazlobeně obočí.

"Já... promiňte, ty problémy mě zajímají... ale nikdy jsem nešla do hloubky..."

Tvář neznámého se rozjasnila.

"Ale nějaký, třeba jen mlhavý názor, vlastní názor na tyto věci snad máte? Nějak si ty světy představujete?"

Irena upadla do rozpaků.

"Nejsem biolog ani astronom," namítla.

"Ani já ne."

"Ale vy jste přece jen muž vědy."

"Řekl jsem vám, že je vedlejší, kdo jsem," přerušil ji drsně. "Držte se věci."

Dívka se na chvíli zamyslí.

"Nevím, jestli to, co řeknu, bude příliš moudré," začala váhavě. "Mně se zdá, že první názor, že by život mohl existovat pouze v přísně vymezených podmínkách, stejných jako naše, staví Zemi do příliš privilegovaného postavení. Připisujeme pozemským podmínkám nějaké výjimečné životodárné předpoklady pouze proto, že si náš mozek nedovede představit nic, co se vymyká naší zkušenosti. Ale na některých vzdálených planetách vzniká možná život v podmínkách zcela odlišných než na Zemi."

"Vy se tedy přikláníte spíše k druhému názoru."

"Cožpak já vím? Zdá se mi, že zcela libovolně ty podmínky vzniku života být nemohou. Snad musí mít za základ bílkovinu. Ale je-li tomu tak, pak je těžko přijmout extrémnější teploty než na Venuši a na Marsu."

"Myslíte uhlíkovou bílkovinu? Někteří vědci připouštějí možnost vzniku života nikoli na základě uhlíku, ale křemíku."

"No ano. Ale i kdyby mohl existovat život opírající se pouze o uhlík - musí být molekuly živé hmoty velmi složité, velké. Nezbytná je ohromná rozmanitost složení. Souhlasíte se mnou?"

"Naprosto."

"Myslím tedy, že život může vzniknout za podmínek velmi odlišných od pozemských, ale přesně vymezených působením určitého souboru činitelů," dodala Irena odvázněji.

"Jinými slovy, vy se domníváte, že může být mnoho různých podmínek, za jakých život vzniká. Ale to naprosto neznamená, že by život mohl vzniknout za všech podmínek. Je to tak?"

"Ano."

"Zatím se naše názory shodují," řekl s patrným uspokojením. "V žádném případě by vás tedy nepřekvapilo, kdyby první meziplanetární výprava přinesla zprávu o existenci života například na Marsu nebo na Venuši?"

"Velmi by mě to potěšilo, ale nepřekvapilo!"

"Hezké. Ale teď mi řekněte, jak si představujete, že vypadají bytosti z jiných planet?"

V tomto okamžiku Irena opět vycítila v hlase neznámého jakýsi zvláštní tón. To nebyla diskuse - spíše zkouška nebo křížový výsledek, jehož cíl nedovedla pochopit.

"Tak co?" pobízel ji.

"Ty bytosti si nepředstavuji vůbec nijak. Vždyť jejich vývojová cesta může být naprosto odlišná od naší."

"A domníváte se, že vzhled živých organismů z jiných světů se musí naprosto lišit od vzhledu pozemských zvířat a rostlin, o lidech ani nemluví?"

"Jistě. Budou to přece docela jiné bytosti."

"Dokonce i v podmínkách blízkých našim?"

Irena zaváhala.

"Domnívám se," řekla po chvíli přemýšlení, "že dokonce i působení totožných činitelů nemusí nutně vyvolat vznik takových a nikoli jiných orgánů. Obrovské bohatství živých forem existuje i na Zemi! A přece pocházejí z jednoho vývojového kmene."

Muž poněkud přimhouřil víčka, ale nepřestával se usmívat.

"Čili stavba a vnější vzhled bytostí z jiných planet mohou se naprosto lišit od našich?" zeptal se.

"Myslím, že nejen mohou, ale musí se lišit. Je zkrátka těžké si představit, aby dva náhodně nalezené kameny měly stejnou formu, váhu, chemické složení."

"Dva náhodně nalezené kameny..." řekl neznámý zamyšleně. "Ať budou pocházet od břehů Amazonky, od Dunaje nebo Nigeru, když je voda delší dobu unášela, budou mít oválný tvar... To již něco znamená..." odmlčel se a bolestně se ušklíbl. "Začíná to zlobit," procedil po chvíli skrze zaťaté zuby. Prohlížel si obvázanou ruku.

"Co abyste si lehl?"

"Ležím i beztoho. To mi nijak nepomůže."

"Nevím, jestli má smysl unavovat se tou rozmluvou."

"I to mi odpíráte? Mám snad ležet a ,naslouchat', jak mi ruka otéká? Člověk by se pomínil..."

Ovládl se tak náhle, jak náhle se nechal strhnout.

"Promiňte mi. To všechno je hloupost," řekl už klidně. "O čem jsme to mluvili? Aha, mluvila jste o tom, že živé bytosti z jiných planet se musí naprosto lišit od pozemských. No, docela s vámi nesouhlasím. Nepředpokládám, že by se bytosti obývající světy, kde vládou podmínky dokonce pouze podobné našim - zdůrazňuji podobné, ale nikoli totožné s našimi - odlišovaly ve všem od pozemských bytostí."

"To znamená?"

"Přes různé vývojové cesty existují určité znaky, jejichž utváření je v přímé závislosti na vnějších činitelích. Řeknu ještě víc, mohou se spíše lišit vnější stavbou jednotlivých orgánů, dokonce i jejich posláním, než vnějšími znaky."

"Nechápu proč."

"Přemýšlíte-li o nějakých bytostech," pokračoval neznámý, jako by neslyšel Ireninu otázku, "nepopíráte snad, že to musí být jedinci, a nikoliv nějaká fantastická živá látka bez tvaru, konkrétních orgánů, lokalizovaných smyslů, fungujících v souladu s fyzickými zákony."

Irena přikývla.

"Ano, ale..."

"Těžko si představit, že by se vyšší bytosti, pohybující se po povrchu planety dostatečně rychle a mrštně, plazily jako hadi, housenky, či hlemýždi, nebo měly orgán pohybu podobný řečnickému... kolu."

"V zásadě ano."

"A není vám nápadná vnější podobnost žraloka, ichtyosaura a řečnického delfína - ryby, ještěra a savce? A přesto přece neexistují mezi nimi přímá pouta dědičnosti. Tady o tvaru, o vytváření ploutví nerozhodoval vývojový kmen, nýbrž prostředí, v němž se zvíře pohybovalo. Jsem si jist, budou-li v mořích nějaké Planety X existovat živé bytosti velkých rozměrů, které se budou umět pohybovat ve vodě značnou rychlostí - budou podobny našim rybám. Nápadně podobné!"

Irena neodpověděla. V tomto okamžiku byla myšlenkami daleko od toho, co říkal neznámý. Vrátila se ze vzdálených hvězd na Zemi, přesněji řečeno na vor, kolébající se na širém moři. Slovo žralok jí připomnělo strašné chvíle za svítání. Jak čas mýjel, začal se v srdci dívky probouzet neklid. Pomoc nepřicházela.

Také muž umkl. Zachmuřená tvář spolutrpitečky mu zřejmě vrátila pocit skutečnosti, protože chvíli bloudil pohledem po vlnách a najednou řekl:

"Vidím, že už máte dost té diskuse. Myslíte si, že jsou to věci příliš odtržené od naší skutečnosti... No, co... Nejlíp uděláte, když se vyspíte."

"A vy?"

"Teď budu vzhůru já."

Zavrtěla odmítavě hlavou.

"Vy přece nemůžete. Vaše ruka."

"Právě proto. Nemohu spát. Vy si musíte odpočinout. Pomoc může přijít v noci a kdo ví, co se mnou do té doby bude..."

Řekl to takovým tónem, že se Irena neodvážila odporovat.

Žízeň ji mučila. Také hlava ji urputně bolela, a bolest se stupňovala z hodiny na hodinu. Nabrala do dlaně trochu vody a zvedla ji k ústům. S námahou polkla odporovou, hořce slanou tekutinu. Neuhasil to sice žízeň, ale osvěžilo ji to trochu. Namočila si vlasy a ulehla do rohu voru.

Spánek ji rychle přemohl. Byl však neklidný a neosvěžoval. Zdálo se jí, že sama bojuje s vlnami, že se chytá nějakých trámů nebo prken ze ztroskotané lodi. Občas zahlédla otevřenou tlamu žraloka a její pohyby ochromil panický strach. Tlama se najednou přeměnila v hlavy fantastických tvorů s desítkami koulejících se očí. Chvillemi se před ní zase vynořovala slizká těla nějakých slepých bytostí, bez tváří a úst... Cítila však, že tyto bytosti se na ni dívají a hrozí jí roztaženými mnohoprstými končetinami, podobnými klubku chapadel. Byly čím dál blíže a blíže, zdálo se, že se kolem ní ovíjejí a ochromují pohyby rukou a nohou...

III

Pruce se vytrhla ze spánku. Pociťovala pronikavý chlad. Šikmé sluneční paprsky se odrazily od vln rudě zlatými jiskrami. Do západu zbývalo nanejvýš několik desítek minut - prospala tedy déle než šest hodin. Měla hlad i žízeň. Znovu se napila trochu mořské vody, ale nepřineslo jí to úlevu.

Neznámý seděl bez hnutí a hleděl do slunce široce otevřenýma očima. Svlékl bundu a roztrhanou košili bylo vidět

široký, svalnatý hrudník, namáhavě pracující. Jeho tvář se zdála rozpálená, ale mohl to být klam, způsobený červeným odleskem západu.

"Tak co?" zeptala se Irena.

"Ale nic," odpověděl lakonicky, ale hlavu neobrátil.

Posadila se a teprve teď si všimla, že ji neznámý přikryl svou bundou. Z násobilo to ještě protichůdné pocity, jaké v ní vyvolával. Na první pohled nevzbuzoval ten člověk sympatie ani svým zevnějškem, ani chováním. Přesto však zas a zas pod skořápkou netečnosti vystupoval na povrch lidský soucit a otcovská starostlivost.

Irena se po čtyřech přiblížila k neznámému a podala mu bundu.

"Děkuji."

Obrátil hlavu a pohlédl na ni bez nadšení.

"Oblékněte si tu bundu. Noci jsou chladné."

"Vždyť vám bude zima. Tím spíše, že se mi zdá, že máte horečku," dodala a ohmatávala mu puls.

"Já bundu nepotřebuju. Nezlobte mě."

"Ale..." udělala pohyb, jako by ho chtěla přinutit, aby si bundu oblékl.

"Nechte těch hloupostí," řekl téměř zlostně a znenadání tak křečovitě sevřel prsty dívčino zápěstí, až zasykla bolestí.

"Jsou důležitější věci."

Irena cítila, že se jí opět zmocňuje neklid. Snažila se uvolnit ruku, ale muž nepovoloval a upřeně jí hleděl do tváře.

"Co chcete?" vykoktala.

Neznámý delší dobu mlčel. Těžce dýchal. Konečně řekl, jakoby s ohromnou námahou.

"Chci vám vyprávět jeden příběh. Neobyčejný příběh... který ještě nikdo na Zemi neslyšel do konce..."

Dívala se mu do očí, ale nemohla ze sebe vypravit ani slůvko. Všiml si, že se začíná chvět, proto řekl najednou:

"Proč se třesete? Bojíte se mě?"

Mimoděk přitakala.

"Nebojte se," pustil její ruku, "nejsem divoch ani šílenec. Jsem naprosto normální. Mám trochu horečku, to je všechno. Musím vám vyprávět o jisté události... Vlastně o objevu," opravil se váhavě. "Bojím se, že horečka stoupne. Jestli nás nenajdou za jeden dva dny... patrně to nepřežiju... Zdá se, že je to celková otrava organismu. Ale vy máte naději. Jste zdravá, mladá. Záchrana snad přijde, musí přijít... Musí nás najít! Nebo aspoň vás!"

Umlkl a opět se zadíval do rudého slunečního kotouče.

"Nevím, dostanu-li se z toho," řekl a vyhrnul si rukáv košile. "Víte, co to znamená?"

Na vnitřní straně paže se pod kůží táhly tmavorudé pruhy.

Na chvíli se zamyslíl.

"Víte, co znamená pracovat na něčem po celá léta? Tvrdošíjně o něco bojovat a... nedočkat se chvíle triumfu?..."

Nedokončit svou práci... odevzdat své dílo člověku zcela lhostejnému... odevzdat bez sebemenší záruky, že dovede pochopit jeho mimořádnost a přitom reálnost... (Můžete přece považovat příběh, který vám budu vyprávět za blouznění šíleného člověka, zmítaného horečkou)... Ale i kdyby pochopil - neukradne ti tvůj objev?... Nepřivlastní si plody šesti let zoufalého boje o pravdu...

Což jsi se po šest dlouhých let nechvěl, aby ti někdo nevyrvál tajemství? Proto jsi je ukrýval hluboko přede všemi, abys je nyní odevzdal prvnímu člověku, s kterým tě náhoda svedla dohromady."

Ve slovech neznámého bylo tolik upřímnosti, tolik trpkosti a bezmocného nářku, tolik zoufalé vzpoury proti slepému osudu, že si Irena nebyla jista, mohou-li být pouze horečným blouzněním. V této chvíli probouzel neznámý v dívce nikoliv hrůzu, ale soucit smíšený se zvědavostí.

"Kdo jste?" zeptala se mechanicky.

Tvář nemocného byla znovu bdělá a opanovaná.

"To je vedlejší, kdo jsem," odpověděl důrazně. "Dovíte se o tom v pravý čas. Když pomoc nepříjde... ode mne. A jestli přijde včas, v nejbližších pěti letech si to přečtete v novinách, ve všech... jistě ve všech. Na celém světě..."

Na chvíli se odmlčel a zahleděl se Ireně do očí.

"Nemějte mi za zlé, že neřeknu všechno najednou, že to budu odměřovat po dávkách... Není snadné odevzdat největší poklad života. Že jej odevzdávám vám, je pouhá náhoda. Kdyby tady, na vašem místě, byl divoch, analfabet - také bych mu to musel vyprávět... Jenomže by bylo obtížnější mu vysvětlit, oč jde..."

Odmlčel se. Těžce dýchal.

"Proč to ostatně říkám," pokrčil rameny. "Chtěl jsem pouze požádat o jedno. Dopadne-li to tak, že vám povím všechno, nebo skoro všechno, a později nás zachrání a já budu žít... zapomeňte na to, co ode mne uslyšíte. Dejte mi slovo, že o tom nikomu neřeknete!"

"Jestliže mé mlčení nepřinese někomu škodu, nebude-li ke škodě společnosti, lidstva - slibuji, že udělám všechno, co mi přikážete."

Neznámý se nepříjemně zasmál.

"Jste směšná s tou svou starostlivostí o lidstvo! Kdo vám dává právo soudit, co je správné a co je nesprávné. Co společnosti prospívá a co jí škodí? Ale buďte klidná, vaše mlčení nikomu neuškodí. Zato kdybyste jen hlesla, mohlo by to uškodit některým lidem, a zvláště mně. Víím, jakou cenu má můj objev."

„Domníváte-li se, že mi můžete důvěřovat..."

"Důvěřovat!" opakoval a najednou vybuchl. "Vám důvěřovat?!" zasmál se surově. "Jak jsem naivní. Namlouvám si, že dovedete držet jazyk za zuby. I kdybyste nebyla žena, cožpak já vůbec mohu důvěřovat nějakému člověku? Tady, na Zemi?"

Nebylo pochyb, že nemocný má vysokou horečku.

"Uklidněte se a vyspěte se," řekla Irena mírně. "Nemyslím, že by váš stav byl tak nebezpečný. Infekce dozrává tři čtyři dny. Za tu dobu..."

"Neplácejte hlouposti," přerušil ji prudce. "Sám nejlépe vím, co mi je! Na dně Atlantiku budu mít dost času na spánek. Poslouchejte raději, co budu vyprávět."

Na chvíli se odmlčel, aby soustředil myšlenky. Irena namočila ve vodě hadřík a začala lehce otírat spánky nemocného.

"Celý příběh začal před jedenácti lety," začal klidně a věcně. "Jistá firma, - jméno zatím nechci uvádět - která se zabývala exploatací ložisek radioaktivních prvků, prováděla na příkaz vlády průzkumné práce v Africe, na terénu... to je vedlejší, kde. Stačí, když řeknu, že to byla oblast málo zalidněná. Klima vlhké, tropické. Krajina hornatá. Bělocha tam nepotkáš v okruhu několika set kilometrů. Tento terén upoutal naši pozornost při hledání ložisek uranu, prováděném ze vzduchu pomocí scintilačních detektorů. Jsou neobyčejně citlivé, umožňují zjistit radiaci na velkou vzdálenost."

"Co jsou to scintilační detektory?"

"Luminiscenční počítače. Některé krystaly svítí při dopadu paprsků gama. Uvolňuje se světelný záblesk, který potom vyvolává proud elektronů. Tyto scintilometry odhalují záření stokrát slabší, než je záření zjišťované obyčejnými Geiger-Müllerovými počítači. To všechno však nemá nic společného..." přerušil vysvětlování a vrátil se k předmětu.

"Stačí, že byl zjištěn nápadný vzrůst záření gama nad jedním horským údolím. Předpokládalo se, že tam existují bohatá, povrchová ložiska uranu nebo thoria. Průzkum na místě však nepřinesl očekávané výsledky. Bylo sice nalezeno určité množství thoria, ale těžba se nevyplácela. Avšak v době průzkumných prací bylo objeveno něco, co vyvolalo, aspoň na čas, obrovskou senzaci. Jistě by toho byly plné noviny i rozhlas, nebýt skutečnosti, že ložiska tohoto druhu mají strategický význam a výsledky celého průzkumu jsou proto vojenským tajemstvím. Senzace byla v tom, že jeden z dělníků, zaměstnaných při ohledávání země scintilometrem, našel minerál, v němž byl zjištěn značný obsah plutonia, a to plutonia 242."

Umlkl a čekal na účinek svých slov, ale Irena seděla nehnutě a pozorně se mu dívala do obličeje.

"Nevím, zdali si uvědomujete, jak nezvyklý to byl nález?" řekl trochu zklamaně. "Plutonium patří k prvkům s vyšším atomovým číslem, než má uran, k takzvaným transuranům. Všechny transurany jsou umělé prvky vyráběné člověkem buď v atomových reaktorech nebo pomocí urychlovačů."

"Vím, co jsou to transurany, ale někde jsem četla, že se vyskytlo i přírodní plutonium. Soudila jsem tedy, že... to není nic neobyčejného."

"Ano. V některých minerálech bylo nalezeno. Ale to nemění nic na závažnosti tohoto objevu. V přírodě se tvoří plutonium velmi zvolna a rozpadá se poměrně rychle. Proto je ho možno v ložiscích najít pouze v malém množství."

"A v té hornině bylo nalezeno hodně plutonia?"

"Asi stomiliónkrát víc než v uranu těženém v Kongu. Téměř 0,001 procenta. Dosud se zdálo téměř nepravděpodobné, že by někde na Zemi vznikala větší ložiska plutonia. A zatím v údolí..." zarazil se. "V tom údolí, o němž jsem vám říkal, byl zjištěn v hornině vulkanického původu kysličník plutonia v množství, které se zdálo zcela vylučovat jeho přirozený původ. A ještě k tomu nikoliv plutonia 239, nýbrž daleko vzácnějšího plutonia 242. Uvědomujete si teď senzačnost nálezu?"

"Uvědomuji," přikývla a s napětím pozorovala vědce tvář.

"Plutonium 242 má sice daleko delší poločas rozpadu, ale přesto nebylo důležité, jestli to plutonium vzniklo před milióny nebo před tisíci lety. Šlo o to, zda vůbec mohlo vzniknout v přirozených podmínkách."

"No a?"

"Okamžitě se zahájilo další pátrání. Bez valného úspěchu. Až za dva měsíce byl na břehu potoka objeven další, trochu menší kousek podobné horniny. Ale v té době se začalo rodit jisté podezření. Přesnější analýza ukázala, že to vlastně není vulkanická hornina, nýbrž minerál umělého původu. Nějaké stavené písky nebo něco podobného. Byla tehdy brána v úvahu také možnost kosmického původu tohoto nálezu. Že je to prostě meteorit, ale déle se o tom nepřemýšlelo. Nebyly podklady pro tvrzení, že plutonium 242 vzniklo v hornině v důsledku automatických jaderných změn. Uranu a thoria byly zjištěny nepatrné stopy. Jakým způsobem se mohl dostat čistý kysličník plutonia do roztavené minerální látky? Zbývala jediná možnost. Minerál byl připraven a podvržen někým, kdo chtěl výpravu uvést v omyl. Okamžitě také přijela vyšetřující komise. Několik osob bylo zatčeno. Později zajistili pouze jednoho inženýra, staršího člověka. Vyšetřování směřovalo k jedinému cíli, dokázat, že příprava a podvržení horniny měly dezorganizovat pátrání a zsměšnit naše odborníky. Jistým lidem záleželo na tom, aby dokázali, že pachatel nebo pachatelé jednali na rozkaz cizí rozvědky."

Nemocný se zamyslíl.

"Toho inženýra," začal po chvíli, "řekněme, že se nazýval B., odsoudili k dlouholetému žaláři. Ten muž se psychicky zhroutil a po roce zemřel. Do poslední chvíle se k ničemu nepřiznal..."

Zahleděl se pochmurně na palubu, kterou pravidelně zaplavovala tenká vrstvička vody.

"Tajemství plutonia 242 trvalo dál, nebylo sice definitivně vysvětleno, ale v důsledku smrti domnělého zločince byla věc pokládána za vyřízenou, a obvinění, obsažená v obžalobě, za potvrzená. Do tisku pronikly pouze velmi kusé zprávy. Téměř celý proces se odbýval za zavřenými dveřmi, aby bylo chráněno státní tajemství."

"A všichni věřili, že inženýr B. tento minerál podvrhl?"

"Všichni ne. Přestože podobné vysvětlení záhady vypadalo jako jediné přijatelné, věřili přátelé inženýra B., že je nevinný."

Nejistě pohlédl na Irenu.

"Já jsem inženýra B. osobně neznal," řekl po chvíli. "Ale vím, že měl přátele, a to takové přátele, jaké bychom dnes hledali se svíčkou. Jeden z těchto přátel, Gray, byl geolog, podobně jako inženýr B., jenomže měl trochu obchodního ducha a vedl vlastní nevelkou firmu. Když se dověděl o procesu, ihned přijel. Podrobnosti přelíčení byly sice zahaleny

tajemstvím, přesto však jeden z kolegů inženýra B. všechno Grayovi vyprávěl. Gray zřejmě pochopil, že případ není prostý, neomezil se pouze na to, že podal odvolání, ale rozhodl se, že sám najde důkazy o přítelově nevině. Prodal svůj podnik, vzal ženu a odjel do Afriky. Inženýr B. se již jeho návratu nedočkal.

Dva a půl roku po jeho smrti, přesně před šesti léty, uklízečka v jedné z nemocnic v našem městě přinesla do mého bytu tlustou obálku. Jméno odesílatele mi bylo zcela neznámé. Také doručitelka dopisu nevěděla mnoho. Nějaká žena zemřela v nemocnici na leukémii a žádala ji před smrtí, aby osobně odevzdala adresátovi tu zásilku. V obálce byl dlouhý dopis adresovaný mně, několik snímků, mapa, tři situační plánky a sedm náčrtků nalezišť. Zemřelá byla Grayova žena." Neznámý sraštil čelo. Výraz jeho tváře prozrazoval, že naslouchá. Vítr trochu zesílil a o boky voru unášeného vlnami se každou chvíli rozbíjely nevysoké vlny a skrápěly trosečnický.

Také Irena začala bezděčně naslouchat. Ale nemohla vylovit žádný zvuk z šumotu převalujících se vod.

"Zdalo se mi..." řekl neznámý.

"Co se vám zdálo?"

"...Že jsem zaslechl detonaci výstřelu, potom sirénu..."

"Záchrana už musí přijít."

"Musí," potvrdil nemocný a pohlédl na stříbrný srpek měsíce, který stále jasně zářil na temnějším nebi.

Navlhčil hadřík ve vodě a otrl si čelo.

Pak se usadil v rohu voru a předstíral, že dřímá. Svědčilo o tom neklidné chvění jeho víček při každém prudším závanu větru nebo pohybu voru.

Oba setrvali v mlčení po několik minut. Neznámý zřejmě odběhl v mysl daleko od proudu svého vyprávění, protože z jeho úst najednou padla slova plná tragického zklamání.

"A přece ne..."

Otevřel oči. Chvilí se díval na Irenu a konečně řekl s potlačeným povzdechem:

"Řeknu vám tedy, co bylo dál, po smrti Graye a jeho ženy. Gray totiž také zemřel. Dříve, ještě tam v Africe. Snad ho dobilo nezdravé klima, nějaké tropické nemoci, snad ještě něco jiného... Stačí, že zemřel... Zbyla pouze jeho žena. A jí také mnoho nechybělo. Myslím, že to bylo hlavně tím, že byli zcela nepřipraveni na to, co je tam čekalo... V dopise Gray přiznával, že jeho pokus o rozřešení záhady skončil fiaskem. Také on našel několik kousků neobyčejně horniny, ale po zevrubnějším zkoumání došel ke stejným závěrům jako experti, že je to umělý produkt. Nenapsal mi však jako autoru populárně vědeckých knih. Totiž, v době neplodného hledání ložisek té tajuplné plutoniové rudy učinil společně se ženou náhodný archeologický objev, který mohl mít souvislost s procesem inženýra B. Potřeboval tedy dobrozdání odborníka. V severní, výše položené části údolí objevili Grayovi menší jeskyni se stopami nějaké staré kultury. Vchod byl zasypán. Skály se zřejmě sesuly při nějakém zemětřesení. Gray se ženou pracovali několik týdnů, nebo dokonce měsíců, než se jim podařilo otvor rozšířit."

"Jak tedy zpozorovali jeskyni?"

"Jejich pozornost upoutaly tři pravidelné kruhy pod velkým skalním převisem. Tyto kruhy nebyly vytesány ani namalovány, nýbrž nějak vtaveny do neobyčejně tvrdé skály."

"Vtaveny?"

"Prostě jako kdyby někdo ponořil tři obruče do mokrého betonu. Odrážely se světle žlutou barvou od šedého skalního pozadí. Přesnější analýza dokázala, že kruhy nejsou ve skále cizím tělesem. Kámen v tomto místě má pouze jiný odstín a tato změna barvy sahá do hloubky přibližně čtyřiceti centimetrů. Prstence jsou položeny tak, že v největším z nich, o průměru přesahujícím šest metrů, byly umístěny dva malé kroužky - jeden o průměru téměř šesti centimetrů, přímo uprostřed, a druhý, čtyřikrát menší, ve vzdálenosti asi sto osmdesáti centimetrů od středu. Povrch skály byl kdysi v tomto místě plochý, pravděpodobně uměle vyhlazený, byl však silně narušen erozí vody a větrů. Od trhliny pod převisem vedla úzká točitá chodba do malé síně ve tvaru pravidelného jehlanu se čtvercovou základnou.

V síni, stejně jako v chodbě, byla nalezena silná vrstva ztvrdlého trusu netopýrů a jiných obyvatel jeskyně. Hlouběji našli kosti patřící nepochybně pračlověku. Nasvědčovalo to, že jeskyně sloužila také za útočiště lidí, nebo byla místem nějakého kultu."

"Že by byla vytesána ve skále uměle?"

"Nebylo pochyb, že pouze chodba byla dílem přírody. Sám jsem ji pečlivě prozkoumal. Každá stěna síně měla tvar rovnostranného trojúhelníka, každý úhel šedesát stupňů..."

"Vy jste tam tedy byl?"

"Byl. Již snímky a skici připojené k dopisu stačily, abych bral celou věc vážně. Ale vraťme se ke Grayovým zápiskům. Na třech stěnách této síně, můžeme-li tak nazvat přestavěnou jeskyni, zpozorovali Grayovi jisté geometrické prvky. Nejzajímavější je, že tyto prvky - výlučně tečky a kroužky - byly zdroji silného radioaktivního záření."

"Stavitelé mohli užít k výzdobě materiálu obsahujícího radioaktivní látky nevědomky," přerušila ho Irena.

"Ano. Ta věc sama o sobě nemohla ještě vzbuzovat údiv, vezmeme-li v úvahu, že terén patří k oblastem poměrně bohatým na uran a thorium. Senzačnost objevu manželů Grayových byla v tom, že rozbor kysličníků kovů obsažených v těchto horninách prokázal - mimo jiné - značné procento transuranů. Později jsem nezvratně dokázal, že jsou to: plutonium 244, neptunium 237, plutonium 242 a nevelké stopy suria 245, plutonia 239 a americia 243. Tedy izotopy transuranů s nejdelším dosud známým poločasem přirozeného rozpadu. Také při hloubení vchodu do jeskyně zjistily počítače značnou intenzitu záření, přestože Grayovi nenašli žily radioaktivních prvků. Všechna jejich pozorování jsem si osobně ověřil. Předpokládám, že Gray, stejně jako jeho žena, dostali příliš velkou dávku záření a to bylo hlavní příčinou jejich smrti. Když se Grayův zdravotní stav začal prudce horšit, a když navíc byly jeho finanční prostředky téměř vyčerpány - rozhodli se pro návrat. Cestou Gray zemřel. Snad byla jeho smrt urychlena zprávou o skonu přítele, kterému všechno obětoval. Grayova žena se vrátila do vlasti sama. Nevím, jestli měla čas dát vzorky

analyzovat, nebo jestli se ztratily v nemocnici. Ať tak nebo tak, nenašel jsem je. Domnívám se, že je mohla svěřit pouze velmi dobrému příteli. Šlo přece o surovinu vojenského významu. Buď jak buď, mně se nikdo nepřihlásil. Byl jsem tedy jediným dědicem objevu."

Umlkl a zamyslel se.

"To, co mi vypravujete, je tak neobyčejné..." řekla Irena. Neskrývala hluboký dojem, jaký v ní vyprávění zanechalo. Oči neznámého zasvítily. Na rtech se mu objevil triumfální úsměv.

"Neobyčejné?" opakoval a zasmál se. "Neobyčejné, senzační objevy následovaly teprve později! Objev manželů Grayových, to bylo zachycení správné stopy! Nezřetelné stopy velkého objevu!"

Jeho tvář nabyla jakéhosi chorobného, neklidného výrazu.

"O tom se můžete dozvědět pouze ode mne. Od nikoho jiného. Na celé zeměkouli! Jedině já mám právo na tento objev. Já a Grayovi! Ale oni jsou mrtvi!"

V Ireně se probudil duch vzpoury. "Kdybyste tu jeskyni neobjevil vy, dříve nebo později by na to přišel někdo jiný..." Pohlédl na Irenu zlým, nevlídným pohledem.

"Snad... Ale teď znám pravdu pouze já. Teď mohou obrátit jeskyni naruby a... nic nenajdou."

"A co když zahyneme?"

V očích nemocného se objevil strach.

"Vy nezahynete. Nezahynete! Nesmíte zahynout! Pomoc přijde. Jestliže ne dnes, tak zítra, pozítří. Já vám všechno řeknu. Já vám dám klíč..."

Pomalů se uklidňoval.

"Ještě v též roce jsem odjel do Afriky," pokračoval ve vyprávění tónem bezmála již normálním, nezaújatým. "Řídil jsem se plány a pokyny manželů Grayových a jeskyni jsem snadno objevil. Chtěl jsem především rozřešit jeden zásadní problém; mezi Grayovými snímky byly dvě fotografie zobrazující úlomek lidské lebky nalezené v jeskyni. Ten úlomek se mi zdál velmi podobný úlomku steinheimské lebky. Přesná lokalizace nálezu by možná dovolila určit stáří stavby. Říkám snad, protože za dosavadního stavu bádání není pravděpodobné, že by bytosti stojící níže než neandrtálec, mohly být tvůrci vysoké kultury. Chtěl jsem také zjistit, do jaké míry ovládli stavitelé síně tajemství geometrie. Grayovy snímky a poznámky mi nedávaly dost jasný názor na tuto otázku. Výsledky mého zkoumání překročily všechno očekávání. V samé síni jsem našel pozůstatky prapředků člověka. Náležely několika jednotlivcům, které nesporně bylo možno zařadit k formě stojící mezi pithecanthropem a neandrtálcem. Bylo tedy nesporné, že síň byla stará několik set tisíc let. Avšak již první měření ukázalo neobyčejně vysokou technickou a matematickou úroveň jejich stavitelů. V prvních poznámkách jsem si napsal, že by se za takové dílo nemuseli stydět tvůrcové egyptských pyramid. Tehdy jsem tuto větu považoval za příliš odvážnou a přeškrtnal jsem ji v deníku. Neuvědomoval jsem si docela, že stanovení srovnávací stupnice bylo... nemožné."

"Což to vůbec mohlo být dílo lidí na nižším stupni vývoje než neandrtálci?"

"No právě! Jde o to, že přijetí této hypotézy by znamenalo revoluci v našich názorech na vývoj člověka. Neměl jsem ještě dostatečné podklady, abych mohl vyvodit takové závěry. A tak jsem se v první řadě pustil do podrobného zkoumání usazenin uložených v jeskyni, a zvláště v síni. Chtěl jsem obnažit původní skálu a najít nějaký materiál z doby přestavby jeskyně. Tu následoval první senzační objev. Síň ve skutečnosti neměla plochou podlahu, nýbrž byla navrhnutelná osmistěnná. Když jsem odstranil nánosy, objevil jsem dolní část nebo prostor tvarově podobný obrácenému jehlanu. Zevrubný průřez organických pozůstatků tam nahromaděných dokázal, že stavba je daleko starší než lidské a zvířecí kosti, které jsem tam našel."

"Či to tedy bylo dílo?"

"Prvním přijatým závěrem byla domněnka, že je lidská kultura podstatně starší, než se dosud zdálo. Nebo že pithecanthropus a neandrtálec nejsou našimi přímými prapředky, nýbrž nějakou postranní větví genealogického kmene, slepou uličkou ve vývoji člověka. Bylo lákavé přijmout tuto teorii. Ale čím vyplnit mezeru mezi egyptskými stavbami a osmistěnnou síní? Mezeru v čase, která mohla překročit půl miliónu let? A tu jsem si vzpomněl na báji o... Atlantidě."

"Atlantida," opakovala Irena jako ozvěna. V jejím hlase se chvělo vzrušení. "Atlantida tedy skutečně existovala?" Přeslechl její otázku.

"Po dvou letech jsem opustil Afriku," pokračoval ve vyprávění. "V zavazadlech jsem přivážel bohatou zeň. Nálezy, vzorky hornin, náčrtky a snímky. Po návratu jsem se okamžitě pustil do práce. Naneštěstí se místní tisk dozvěděl, že jsem se vrátil z Afriky s nějakým zajímavým materiálem. Poslali ke mně reportéry. Neměl jsem pochopitelně v úmyslu prozradit podrobnosti objevu ani naleziště, nemluvě ani o záměrech celého případu. Chtěl jsem vypracovat samostatně celý problém a teprve později, po vysvětlení všech nejasností, předstoupit před veřejnost."

Učinil jsem však jeden chybný krok. Co dělat: Člověk není z kamene... Při rozhovoru s asistentem jsem se neprozřetelně poděkl, že jsem na stopě nového řešení tajemství Atlantidy, že mám ve svých rukou důkazy, že lidská civilizace existovala v době, kdy se po Zemi procházel pithecanthropus. Chlapec nedržel jazyk za zuby. Zpráva pronikla do tisku. Ne sice hned, asi za dva měsíce po tom rozhovoru. Tu jsem byl zasypan krupobitím otázek, na které jsem odpovídat nechtěl a nemohl. Kolegové se mnou přerušili styky. Nejhorší však bylo, že se vyskytli lidé, kteří se začali... odvolávat na mou autoritu. Jistá náboženská sekta hlásala například, že jsem našel další důkaz... stvoření člověka. Mé objevy prý potvrzovaly, že bůh stvořil v jediném tvůrčím aktu člověka obdařeného rozumem, již plně civilizovaného, Adama! Některé články byly psány v pseudovědeckém stylu. Tvrdilo se například, že jsem našel hrob člověka zcela podobného člověku dnešnímu, který však pochází z doby daleko dřívější než nálezy pithecanthropa. Připisovali mi důkaz, že pithecanthropus a neandrtálec nebyli prapředky člověka, nýbrž opicemi podobnými lidem, které užívaly primitivních nástrojů. Ty hlouposti by mě nebyly nijak rozčilovaly, nebýt toho, že okamžitě zareagovaly vědecké kruhy.

Někteří vědci mi veřejně kladli otázky. Pochopitelně jsem se snažil odpovídat co nejobecněji a varovat, že je zatím předčasné dělat závěry. Bohužel, brzy jsem pochopil, že určitým kruhům vůbec nejde o pravdu, nýbrž že prostě hledají vědecké potvrzení svých politických teorií. Hlavní akci zahájil jistý rasistický podnik nakladatelský a televizní. V nějakém vysílání se na mne odvolal jeden popularizátor vědy. Prohlásil, že prý jsem dokázal, že bílá rasa je o statisíce let starší než černá a žlutá. Tvrdili, že dosavadní nálezy patří předkům těchto dvou údajně nižších ras. Volalo se dokonce po založení nadace k pokračování mých prací.

Zpráva o Atlantidě zaujala především bulvární tisk. Ve vědeckých kruzích se oficiálně mluvilo o kultuře hlavního genealogického kmene, která podlehla zkáze v důsledku nějaké nevysvětlitelné katastrofy. Tisk, rozhlas a televize na mne útočily stále drzeji. Dokonce na mne začali dělat nátlak prostřednictvím rektorátu vysoké školy, kde jsem přednášel."

"A co vy?"

"Já? Nic. Mlčel jsem, kličkoval, vyhýbal se nebo prostě zapíral. Bylo mi jako člověku, který se dá dobrovolně strhnout řekou a neví, kam ho proud zanese, a nemá sil doplout ke břehu. Na první cestu do Afriky jsem vyprodal, co jsem mohl. Na druhou jsem neměl prostředky. A zatím, čím hlouběji jsem se nořil do přivezeného materiálu, tím jasněji jsem si uvědomoval, že tam musím odjet ještě jednou. Již v polovině prvního roku po návratu jsem pochopil, že... ničemu nerozumím. Že se na každém kroku setkávám s rozpory a nepřekonatelnými překážkami, jako například otázka určení věku nálezů. Jistě víte, že nejpřesnější metodou určení absolutního stáří hornin, paleontologických nebo archeologických nálezů, je metoda zkoumání rozpadu radioaktivních izotopů. Bohužel, metoda radioaktivního uhlíku selhává za dnešního stavu technických prostředků, jsou-li nálezy starší než čtyřicet tisíc let. A naopak metoda olova a stroncia se nehodí pro zkoumání času kratšího než několik milionů let. Na heliovou metodu jsem nemohl spoléhat vzhledem k propustnosti horniny. Radioaktivní hodiny ukazovaly pouze vteřiny nebo hodiny dějin, zatímco já jsem musel měřit čas na minuty. Tím, že jsem uplatňoval všechny tyto metody, a zvláště analýzou přeměn transuranů, dospěl jsem k přesvědčení, že síň je stará více než pět set tisíc let, ale méně než dva miliony let, ale přesto jsem si nebyl docela jist těmito přibližnými výsledky. Vždyť s transurany jsem se setkával poprvé."

"Nemohl jste přizvat k spolupráci odborníky?"

Na vědcově tváři se mihl stín nevole. Neodpověděl, pokračoval ve svém vyprávění, jako by byl vůbec nezaslechl dívčinu poznámku.

"Nejvíce znepokojivé bylo, že jsem na každém kroku objevoval důkazy o obrovských vědomostech stavitelů síně. Vzpomínáte si na ty tři kruhy nad vchodem do jeskyně? Delší dobu jsem nedovedl vysvětlit jejich význam. Až jednou, když jsem náhodou prohlížel nějakou populární astronomickou knihu, našel jsem rozřešení záhady. Všiml jsem si kresby zobrazující srovnatelnou velikost Slunce, Země a Měsíce."

"Opravdu?"

"Ano!" Běma očima mu zasvítily ve tmě. "To nemohla být shoda okolností. Všechny poměry byly zachovány s úžasnou přesností. Dokonce i průměrná vzdálenost Měsíce od Země. Stavitelé jeskyně znali skutečně rozměry nebeských těles a jejich vzájemné vzdálenosti. Po tomto prvním objevu se valily další. Kruhy a body na stěnách síně představovaly modely jednotlivých planet s přesnými vzájemnými poměry. Byl tam dokonce Pluto a ještě jedna planeta, o níž my bohužel ještě nic nevíme. Začínal jsem věřit na zázraky. Rozložení jednotlivých částí naprosto vylučovalo omyl nebo náhodu. Zvláště mě zajímal kruh, který polohou odpovídal planetě Venuši. Průměr planety byl ve srovnání s ostatními planetami o něco menší, než je průměr Venuše propočítaný na podkladě snímků infračervenými paprsky. Že by astronomové před statisíci lety znali sílu atmosféry na Venuši lépe než my? Začal jsem věřit, že i tyto transurany jsou rovněž úspěchem jejich techniky. Statisíce let před-tím, než lidská bytost, kterou nazýváme pračlověk, se naučila křesá-ním rozdělovat oheň!"

"Atlantidáné."

"Jak směšné jsou naše legendy o Atlantidě!" rozohňoval se stále víc. "A co se stalo s tou nádhernou civilizací, vyšší než je naše civilizace dvacátého století? Proč po ní zůstaly tak ubohé, mizivé stopy?"

"Třeba zahubila samu sebe ve vražedné válce," řekla Irena. "Einstein říkal, že neví, jakých zbraní je možno užít ve třetí světové válce, ale že ví, že ve čtvrté už to budou pouze kamenné sekýrky a kameny. Existovala-li civilizace Atlantidánů..."

"Neexistovala!" přerušil ji tak drsně a s tak chorobnou vášnivostí v hlase, až se Irena zachvěla.

Zavládlo ticho. Děvče s námahou upíralo oči do tmy. Ve slabém světle měsíčního srpku bylo nesnadné spatřit výraz vědcovy tváře.

"Atlantis neexistovala," opakoval neznámý s jakýmsi uspokojením.

"Sám jste před chvílí říkal, že před několika sty tisíci lety..."

"To nebyla civilizace Atlantidánů," přerušil ji už klidně. "Mé první závěry byly nesprávné."

"Název je vedlejší," Irena se začínala rozčilovat. "Rozhodně, jestliže se to, co jste mi tu vyprávěl, nezrodilo pouze ve vaší fantazii, našel jste stopy nějaké vysoké lidské civilizace."

"Lidské?" řekl pomalu, a přestože vůkol vládla tma, Irena vycítila, že se usmál.

"Nechápu. Domníváte se, že kromě lidské mohla na Zemi existovat nějaká jiná..."

Nedokončila. Vědcova tvář, ponořená do tmy, náhle zasvítily slabou červení a děvče spatřilo, jak oči nemocného rozšířil nenadálý úžas. Rty se pootevřely radostným výkřikem:

"Tam! Podívejte! Tam!"

Irena obrátila hlavu. Daleko, na obzoru, pomalu pohasínala červená záře.

"Raketa!"

"Ano! To je raketa!" prolašoval nemocný živě. "To musí být záchranné čluny! Jistě připlula na pomoc nějaká loď!"

Námořníci z Little Mary mají na člunech raketové pistole!"

Srdce v Ireniných prsou se divoce rozbušilo. Tak přeče jen víra v rychlou pomoc nebyla marná.

"Teď? V noci."

"Jen jestli nás zpozorují?" zeptala se polohlasně.

"Pochybuji, že by se omezili na pátrání pouze v noci. Samozřejmě, že se napřed postarali o záchranné čluny. Jistě nás tu nenechají. Ráno..."

Nebe se znovu rozjasnilo. Červená hvězdička znovu na chvíli vyhlédla nad obzorem a o něco dál od ní, na západě - zelená. Téměř současně k nim doletělo vzdálené, přerušované houkání lodní sirény.

Oba se zaposlouchali do toho zvuku, který jim oznamoval záchranu. A přestože hučení sirény zakrátko pohltit šumot rozvlněného moře, setrvali nadále v nervózním čekání.

IV

Úzký srpek měsíce se zvolna propadal do mlhy nebo dýmu steloucího se na obzor.

Neznámý, opřen o plovák voru, si ohmatával ruku.

"Bolí?" přerušila mlčení Irena.

Odpověděl až po delší době, drsně, zlostně:

"Nic mi není. Do rána vydržím, a bude-li třeba i do příštího večera."

"Myslila jsem... že snad..."

"Myslila jsem... myslila jsem... Nečekáte snad na pokračování mého příběhu? Co? Zaujal vás?"

"Velice."

"Ale konec si musíte vymyslet sama. Má fantazie je vyčerpána..."

"Nerozumím."

"Snad jste nebrala vážně všechno, co jsem vám vyprávěl. To se povedlo," zasmál se jizlivě. "Mám zřejmě nevšední talent. Musím se stát spisovatelem. To je jasné."

"Teď už nechápu vůbec nic."

"Neříkal jsem vám, že v takových zdánlivě beznadějných okamžicích, v situacích, v jaké jsme my, je dobré utéci v myšlenkách do světa iluzí..."

"Ano, ale..."

"Vidím, že jestli mi napadne dobré zakončení toho fantastického příběhu, napíšu senzační román. Samozřejmě, vyhrazuji si všechna autorská práva! Doufám, že si nepřivlastníte můj nápad a nebudete o něm psát nebo ho někomu vyprávět... Co je? Snad jsem vás nezklamal. Lituji..."

Ozval se nepřijemný hrdelní smích.

Irena mlčela. V hlavě měla zmatek.

Skrčila nohy a pokoušela se usnout s hlavou na kolenou. Ale spánek nepřicházel. Zaplašoval jej nejen hlad a žízeň; nervové napětí bylo příliš silné a trvalo dlouho. Chování neznámého je ještě znásobovalo. Větší část noci přečkala v jakémsi nervózním polosnu. Zvedala hlavu při každém prudším pohybu voru, při každém zasténání druhá sužovaného horečkou.

Usnula až před svítáním, ale jen nakrátko. Vzbudilo ji zatahání za nohu. V pološeru spatřila před sebou bezvládné tělo neznámého. Zřejmě se snažil připlazit se k ní, ale došly mu síly.

S námahou ho opět přetáhla do rohu voru a uložila v poloze co nejpohodlnější. Horečka silně stoupla, zdálo se však, že je při vědomí.

"Poslouchejte," uchopil ji za ruku. "Je to nutné... Nevím, jestli se dočkám rána... poslouchejte... Oni obnovili nabídku... několikrát... konečně udeřili. Zákeřně... zezadu..." mluvil přerývaně a s námahou lupal po dechu.

"Kdo? O čem to mluvíte?"

"Oni. Ti, co chtěli založit nadaci... Vloupali se do mé vily... zmizely dva filmy... a ten úlomek lebky... Říkal jsem vám... podobný steinheimské... Věděli, co mají sebrat... museli mě dobře hlídat... Naštěstí jsem nebyl hlupák... Ihned po návratu z Afriky jsem zničil všechny mapy a plány..."

Roztřásla ho zimnice.

Irena svlékla bundu a snažila se ho přikrýt.

"Nechte toho... Stejně to nepomůže..." šeptal podrážděně. "Poslouchejte raději. Obrátil jsem se na policii... Poradili mi, abych si inzerátem v novinách vyhradil právo reprodukce snímků. Udělal jsem to... V té době jsem dostal anonymní dopis... Nabízeli mi, že mi prodají materiály zpět... Nebylo pomýšlení, že bych sehnal peníze... Příštího dne se u mne ohlásil zástupce nakladatelství... Navrhl mi, abych napsal článek pro sborník o původu ras. Nekladli si ostatně žádné zvláštní požadavky. Stačil jim suchý popis nálezu... Rekl jsem, že má práce ještě není ukončena a že místo nálezu nemohu prozradit. Ujistil mě, že je to maličkost, že mohou počkat, až práci dokončím... Částka byla vysoká. Podepsal jsem smlouvu. Zeptal se mě potom, kdy odjedu do Afriky... Neměl jsem co skrývat. Když jsem přiznal, že jde o peníze, pochopil jsem, že čekal pouze na to. Prohlásil, že nakladatelství je ochotno výpravu financovat... Měl jsem za to napsat knihu o těch objevech... Všechny nálezy se měly stát společným vlastnictvím mým a jejich..."

Odmlčel se a lupal po dechu. Irena klekla vedle nemocného. Nemohla od něho odtrhnout oči.

Svítilo.

"A vy jste podepsal?"

Přikývl a s námahou pohnul rozpraskanými rty.

"Museli však přistoupit na podmínku... Se mnou to není tak lehké... Expedice se zúčastnili pouze dva lidé, které jsem sám vybral... A... že neotisknou... žádnou zprávu dříve než po roce..."

"A znali podrobnosti vašich dřívějších výzkumů?"

"Velice všeobecně... O transuranech... nic... To by mě vydalo do jejich rukou... Odjel jsem se dvěma mladými asistenty. Později vyšlo najevo, že je nakladatelství podplatilo... Když jsme se po roce vrátili z Afriky - už mě nepotřebovali. A dokonce, abych mluvil přesněji, překázel jsem... Nakladatelství chtělo, aby mé objevy podepřely teorii o nadřazenosti bílé rasy. Já jsem mohl přistoupit pouze na to, co vyplývalo z fakt... Ale to nestačilo... Fakta v sebe-menší míře nevyvracela předcházející objevy... K rozdělení na rasy došlo teprve v mladším paleolitu. Až v posledních fázích ledové do-by. Ale ostatní souhlasili s tím, že shromáždí materiál, jaký nakladatelství potřebovalo... Mně zaplatili odškodné... Přinutili mě, abych se přestal zajímat o svůj objev, o svůj objev!!! Chápete?"

"Jak to: přinutili?"

"Objevíli stopy transuranů. Snažili se to obrátit proti mně... Že jsem porušil smlouvu... Nebyl jsem takový hlupák. Nic mi nedokázali... O transuranech jsem nemusel nic vědět. Jsem archeolog! Ostatně dobře, že se to stalo... Nález transuranů jim velmi ztížil využití vědeckých materiálů... Jakou cenu má nález, neuvádí-li se místo jeho objevu? Opět zasáhlo ministerstvo obrany... Zahájili nový průzkum Neříkám... měli dost zajímavé výsledky... Prokázali, že ti z jeskyně stavěli před tisíci a tisíci lety v údolí jakési zařízení. Zůstaly pouze stopy... velmi skromné. Ale nadarmo pátrali po ložiskách... To už jsem však tehdy v Africe nebyl... příliš na mne neútočili.

I tak se zmocnili obrovského množství materiálu! Okradli mne... okradli mne o můj objev... Ale..." zabořil třesoucí se prsty do Ireniny paže. "Nevěděli... že... že... také já jsem ošidil je... že jsem před nimi ukryl a odvezl nález... A k tomu jaký nález! Jeho cenu nezaplátí všechny poklady světa!"

Dech nemocného začínal být sípavý. Rozpálená tvář byla oteklá.

Teprve po delší době přišel trochu k sobě.

"Stěny síně jsem sondoval já sám," s námahou pokračoval ve vyprávění. "Víte, jak pracuje ultrazvukový přístroj? Snadno lze objevit každé těleso o jiné hustotě a tuhosti. Měl jsem tušení... Do neprozkoumaných míst jsem nikoho nepouštěl... Asistenti mohli pracovat až po mně... Nevěděli, že pod kruhem označujícím Zemi... na jedné stěně v síni jsem našel... asi devíticentimetrovou trubičku... Tenkou jako tužku... Byla zasunuta v otvoru, který byl ve skále vypálen. A byla ucpána kovovým čepem. Trubičku jsem vytáhl v noci... Stopu jsem smazal tak, že jsem ten otvor provrtal silnějším vrtákem. Vypadalo to jako normální práce hledače. Jste první, komu to říkám... říkám to proto, abyste si nemyslila, že lžu... Asistenti žijí... Jeden je dnes profesorem. Na ten otvor se jistě bude pamatovat... Ptali se tehdy... ale pravdu se nedověděli... Do dnešního dne se ji nedověděl nikdo! Přestože mě špehují, pozorují... Přestože stále musím zahlazovat stopy..."

"Co to bylo za trubičku?"

"Našel jsem ještě tři takové trubičky, jenže v jiných místech... průhledné jako ze skla... ale sklo to není... Uvnitř byla jakási kolečka o průměru ne víc než milimetr... ale nemohl jsem se věnovat zkoumání těch trubiček... Nesměl jsem vzbudit podezření... ukryl jsem je... Cítil jsem, že je to klíč k záhadě..."

Umlkl. Pustil Ireninu ruku a sáhl si na prsa. Chvilí něco hledal pod košilí, konečně našel klíč. Teprve když jej sevřel v hrsti, pokračoval dál přerývaným hlasem, hned slábnoucím, hned zase ovládaným obrovským vypětím vůle.

"Trubičky jsem začal zkoumat před půldruhým rokem. Rozřezal jsem je a v každé jsem našel osm set čtyřiašedesát koleček, tenkých jako cigaretový papírek. Když jsem poprvé vsunul jedno z těchto koleček pod mikroskop, div jsem neomdlel vzrušením... Byly to snímky!... Barevné!... Jak jemný výběr barev! Na tenkých, průzračných ploškách, zhotovených z nějakého plastiku... Byl jsem otřesen svým objevem, ale zároveň se mě zmocnil strach. Napadlo mi, že to všechno může být podfuk, obrovský podfuk... Že mohu být obětí nějakého nesmírně obratně inscenovaného podvodu. Mystifikace, kterou někdo potřebuje pro účel mně neznámý... Kdosi, kdo se třeba snažil potvrdit svou teorii podvrhem. Čím déle jsem o všem přemýšlel, tím větší ohromení se mě zmocňovalo. Vždyť jsem přece nikdy na vlastní oči neviděl inženýra B. ani Graye. Nějací lidé mohli využít smrti neznámé ženy. Ale zbytečně jsem se lekal... Zbytečná dokonce byla analýza materiálu, z něhož byly trubičky zhotoveny. Tahle průhledná látka, chemicky velmi komplikovaná, byla starší víc než půl miliónu let. Obsah barevných obrázků mluvil sám za sebe. Byl to dopis, poselství určené nám! Poselství staré pět set tisíc let! Nám! Lidem dvacátého století."

Teď už Irena měla jistotu, že nemocný blouzní. Nepochybovala sice, že za tím podivným příběhem neznámého je skryta nějaká pravdivá událost, ale což mohla rozlišit fikci, vytvořenou chorým mozkiem, od pravdy, kterou chtěl tento umírající člověk sdělit neznámé dívce?

Namočila hadřík a začala otírat spánky nemocného. Sledoval ji očima, a jako by četl její myšlenky, opakoval:

"Poslyšte... poslyšte mě... vidím, že mi nevěříte, vím, to se vymyká našemu chápání... tady skutečnost ztrácí reálný tvar... slova přestávají mít reálný smysl... nevěříte mi? Nevěříte mi..."

"Ale vždyť já vám věřím," odpověděla mechanicky.

"Položte ten hadřík sem, na tvář... Už je mi lehčeji... Nezbyvá mi mnoho času... Ale cítím, že bez podrobností neuvěříte. Na těch ploškách byly různé obrazy. Zachycené nějakou... neznámou foto-grafickou technikou... Většinou to byly obrázky z přírody... rostlin a zvířat... a nejen rostlin a zvířat - byli tam i lidé... špatně jsem se vyjádřil - to byly bytosti, které běžně nazýváme lidoopy - ostatně nejen ony, celá příroda svědčila, že to byla první doba meziledová. Interglaciál Günz-Mindel! Chápete! Günz-Mindel."

Zavřel oči.

"Avšak tento obrázkový dopis jsem tak rychle nepřečetl," pokračoval za chvíli. "Přestože bylo snadné určit posloupnost jednotlivých destiček..."

"Jak je to možné? Byly snad očíslovány?"

"Ne. Jak by to mohli tušit? Jak mohli vědět, po jakých cestách půjde písmo bytostí, které v té době byly ještě lidoopy."

"Jakých bytostí?"

"Nás. Lidí. Vždyť na Zemi tehdy člověk ještě nebyl, člověk, kterého nazýváme homo sapiens. Oni našli pouze

prvopočátky lidstva. Prvopočátky, z nichž za statisíce let měl vzniknout tvor, který se dnes prohlašuje za pána světa." Zdálo se, jako by do dokonávajícího organismu proudily nové síly.

"Oni předvíдали! Předvíдали silou svých vědomostí, že z těchto slabých, nemocemi stravovaných a zoufale s přírodou bojujících tvorů se jednou stanou tvorové obdaření rozumem. Že z nich budeme my, lidé, schopní vytvořit vysokou kulturu a techniku! Ale vývoj písma ani řeči předvídat nemohli. Nebyli přece jasnovidci... Posloupnost obrázků naznačily dvěma sbíhajícími se čarami... Dvě rýhy probíhající na okrajích koleček... Viděli však, znali ty, kteří měli v budoucnu tyto dopisy číst. Znali stavbu jejich očí, mozku. Znali citlivost sítnice na rozpětí elektromagnetických vln! A proto jsou jejich obrazy pro naše oči plně čitelné. Zkrátka a dobře své myšlenky cílevědomě vyjadřovali prostředky dostupnými našim smyslům. Nesvědčí to o tom, jak dokonale se dovedli vcítit do nitra jiných bytostí? Což to nesvědčí o souvislosti, jaká spojuje rozumné bytosti ve vesmíru?"

"Ale kdo to byl? Proč zahynuli?"

"Nezahynuli. Odešli. Odletěli někam k jiným světům... Snad se vrátili tam, odkud k nám přišli..."

"Domníváte se tedy, že to byly bytosti, které k nám přišly z nějakých jiných planet?"

"Nedomnívám se, vím to jistě. Řeknu víc. Oni nepřiletěli ani z Marsu, ani z Venuše, ani z žádné planety naší sluneční soustavy. V tom případě by návštěvy byly častější. To byli hosté z vesmíru... Bohužel, nepodařilo se mi ještě zjistit, odkud sem přišli."

"A z čeho usuzujete, že kolečka byla dílem bytostí mimozemského původu?"

"Část obrázků zobrazovala přibližování k sluneční soustavě. Pak cestu sluneční soustavou... Konečně Zemi. Zemi, jak vypadala před půl miliónem let!"

"Proč k nám přišli?"

Přes tvář umírajícího přelétl lehký úsměv.

"Cožpak k návštěvě kosmických hostů musí nutně dojít tehdy, když my budeme doma? Když na to budeme připraveni?... Země existuje přes čtyři miliardy let. Historické dějiny lidstva trvají sotva několik tisíc let. Bylo by naivní si namalovat, že k takové návštěvě dojde dnes... Právě ve dvacátém nebo jednadvacátém století!"

Bolest zkřivila tvář nemocného. Zavřel nervózně oči. Jeho dech zase už byl svištivý a přerývaný.

"Našel jste mezi těmi mikrosnímky obrazy těch bytostí?"

Umírající namáhavě polkl. Ireně se zdálo, že se na ni dívá nějak dojatě. Síly ho zřejmě opustily, protože pouze slabým pohybem hlavy a víček dal kladnou odpověď.

"Jsou nám podobní?"

Neklidně se pohnul. Irena si nebyla jista, zdali to popřel, nebo zdali to mělo znamenat pouze pokrčení ramen. Zoufale se díval dívce do tváře. Žíly na spáncích mu naběhly, avšak jeho šepot se ztrácel v šumění moře. Přiložila ucho až k samým ústům umírajícího a slyšela přerývaná slova:

...zastávají funkce rukou... ale nejsou to lidské ruce... mají oči, které zastávají tutéž funkci, ale nejsou to naše oči. Jsou jiní, ale přesto podobní... Oni věděli... předvíдали, že lidoopi stvoří civilizaci... Stopy... dopis... jazykem našich smyslů... inteligentní bytosti. Jejich moudrost... to nejsou zvířata... i když z jiných hvězd... pochopíme... zákony přírody... příroda je jediná... musíme pochopit..."

Jeho hlas víc a víc tichl. Najednou, jako by načerpal nových sil. Tvář mu ještě víc naběhla.

"Jsou další místa," zachroptěl. "Tři nebo čtyři... orientační body... snadno dostupné... je nutno umět najít... jako ta jeskyně v Kaa..."

Hlas se mu zlomil. Ale po chvíli udělal další pokus.

"Musí se hledat... Brazílie... Negro... Ale nejdůležitější... Dva... deset tisíc metrů... na dně oceánu... a Měsíc... na druhé straně... Materiál... Pokladnice vědění... dostupné teprve na vyšším stupni vývoje... nutná kultura... s prospěchem..."

Jeho rty se pohybovaly bez hlesu, konečně se zastavily.

"Jméno! Jak se jmenujete? Kde hledat materiály? Kde mám hledat materiály?"

Zdálo se jí, že neznámý už zemřel, ale zrovna v tom okamžiku otevřel oči. Ale vědomí již z nich vyprchalo.

"Jak se jmenujete?"

"Co? Co?" vychroptěl anglicky.

A najednou přelétl nevidoucím očima po nebi.

"Ticho... ticho... letadlo..."

Také Irena pozvedla hlavu, ale kolem bylo ticho.

"Letadlo... letadlo... záchrana..."

"Kde hledat materiály!" vykřikla zoufale a třásla jeho rameny.

"Pryč! Neřeknu! Nic neřeknu! Nedám klíč!"

Náhle jeho tvář zkřivil strach.

"Ty víš! Tys mi ukradla!"

Jakousi nadlidskou silou se pozvedl na kolena a chytil Irenu za vlasy.

"Ty víš!" křičel. "Musíš zahynout! Hned tu budou! Nedám klíč!"

Celou vahou těla klesl na dívku. Prudce sebou trhla a odstrčila ho od sebe.

Ještě jednou se zvedl, ale v téže chvíli větší vína zakymácela vorem. Zasténal a upadl naznak. Jeho tělo sklouzlo jako blesk přes palubu. Irena se vrhla vpřed a v posledním okamžiku zachytila tonoucího. Byl již úplně bezvládný. Rychle, jak mohla nejrychleji, ho vytáhla na vor.

Zdálo se, že dodýchal.

Položila mu hlavu na prsa.

Slabé údery srdce!

Začala nervózně třít ramena a šíjí nešťastného.

Konečně pohnul rty, jako by něco polykal.

"Kde hledat materiály?" zvolala zoufale.

Otevřel oči. Zsinalé rty sebou zacukaly. Naklonila se a zaslechla pouze jakousi jednotlivou slabiku.

Zavřel oči.

"Kde hledat?"

Pohnul nezvučně rty, pak znovu a ještě jednou.

Snažil se vypravit ze sebe hlas, ale síly ho už opustily. Pouze napjal prsty levé ruky, jako by si chtěl sáhnout na prsa. V paprscích vycházejícího slunce zablýskl se mezi záhyby roztrhané košile klíč.

Irena jemně vzala do prstů chladný kousek kovu.

Pohlédla na tvář umírajícího. Zdálo se jí, že se na jeho rtech objevil prchavý úsměv.

Tak skončil.

Až čtvrtého dne po katastrofě Little Mary našla helikoptéra, pátrající po trosečnicích, Irenu v bezvědomí, ve stavu naprosté vyčerpanosti.

V ruce křečovitě tiskla malý, lesklý klíček. Byla poslední z nalezených pasažérů potopené lodi.

Tělo neznámého pohltilo moře.

Když otevřela oči, stál u jejího lůžka kapitán Little Mary. Bylo třeba podat zprávu rodině. Jak se ukázalo, byl počet obětí menší, než Irena předpokládala. Kromě čtyř námořníků zahynuly pouze tři ženy a mladý osmnáctiletý chlapec.

Nikdo jiný.

Přes usilovné vyptávání nedozvěděla se nic o archeologovi. Nikdo ho neznal, ani mezi cestujícími Little Mary neviděl muže, který by odpovídal popisu jejího druha na voru. Teba ho tajně ukrýval v podpalubí nějaký námořník? Dokonce snad jeden z těch, kteří zahynuli při katastrofě?

Ale čím déle přemýšlela, tím silněji se jí zmocňoval dojem, že všechno, co prožila - setkání s tím zvláštním člověkem, jeho zpověď, jeho nevšední vyprávění - byla jenom horečná vidina.

Nebýt toho klíče...

Czeslaw Chruszczewski

DVA KONCE SVĚTA

Z mostu, který jako úzká přezka spínal dva srázné břehy Malé úžlabiny, bylo znamenitě vidět jižní svahy hory svatého Alberta. Šikmé proužky silnice v pěti místech protínají zahnědlou, trojhrannou homolí.

Není těžké si představit, že tudy procházel pohádkový obr z Dakry, že odpočíval na suťovisku mezi mohutnými balvany a pak vykročil na další pouť. Jistě jen z roztržitosti tam nechal ležet svůj zahnědlý klobouk, opletený žlutou stuhou.

V kotlince, několik set metrů pod vrcholem této skalní homole, založili lidé městečko Laxen. První dům prý byl postaven v roce 1670. Skromnější vyprávějí, že to byla prostá koliba pastýře, který pásł své ovce na horských polánách. Dnes už pravdu nezjistíme. Dům nebo koliba, to je problém pro historiky. Nás zajímá přítomnost. Dívejme se tedy před sebe. Po žluté cestě se zvolna pohybují čtyři černé body. Vypadá to komicky. Docela tak, jako by se po stuze ovíjející klobouk spirálními pásy hedvábí batolili čtyři brouci. Je čas opustit most nad Malou úžlabinou a prohlédnout si zblízka putující body.

Po silnici vedoucí do Laxenu šplhají s velkou námahou čtyři nákladní automobily. Horská cesta má pramálo společného s autostrádou. Jaký div, že dobrá nálada šoféra už dávno opustila. Krkolomná jízda má vůbec špatný vliv na nervový systém.

Profesor Jakub Dinn patřil k nečetným výjimkám. Byl naprosto klidný a jeho klid zřejmě dráždil šoféra prvního vozu.

"Pekelná cesta!"

Profesorovu tvář rozjasnil úsměv.

"Cesta do pekla, pamatuji-li si to dobře, vede dolů, zatímco tato serpentina stoupá do městečka položeného 1500 m nad mořem."

"Serpentina... serpentina..." ta definice šoféra pobavila. "Kdybyste raději řekl kolotoč! kolovrátek!, pane profesore.

Dvě hodiny jenom zatáčím a zatáčím. Motolici může člověk dostat. Z levé strany propast, z pravé skála. Jediný neopatrný pohyb a sletíme dolů a srazíme vaz. Hnusná cesta! Pekelná silnice!"

"Město je známé výborným vínem."

"Pracky mi zdřevění. Neudržím pohárek."

"Tady pijí víno z půllitru."

Dalších deset minut uplynulo v naprostém mlčení... Na které si z příštích zatáček šofér zaklel:

"Sakra! Mám toho dost! Dál nejedu! Zatáčka, zatáčka a zase za-táčka... Já chci žít!"

"Hlouposti!"

"Když jsou to hlouposti, sedněte si za volant sám a šťastnou ces-tu!"

"Dobrá! Já povedu kolonu. Za půl hodiny budeme na místě."

"Aha. A nám prémie ufrnkne před nosem. Nejsem blbec. Třicet minut... jestli jenom třicet minut, obejdu se i bez vaší pomoci."

"Už je vidět věže kostela."

"A střechy domů."

"Ta zelená, to bude střecha hospody. Objednám vám dvojitou porci guláše a litr vína."

Dinn si ulehčeně oddechl. Krize byla zažehnána.

"Horský vzduch tráví," šofér zamlaskal, "vysušuje v krku."

"Svlažíme si ho." "

"Kdy se vrátíme na základnu?"

"Vy - zítra ráno."

"A vy, pane profesore?"

"Těžko říci - Snad za půl roku. Všecko záleží na tom, jak dobře bude analyzátor fungovat."

"Kdo vyloží stroje?"

"Speciální skupina techniků. Přijedou večer. Pozor! Stádo ovcí."

"To nám byl čert dlužen."

"Na této cestě jsme vlastně vetřelci my. Signál stop pro celou kolonu."

Pastýř zapomněl zavřít ústa při pohledu na obrovské kamióny. Jeho čtyřnohý kamarád, sympatický ovčácký pes, pozdravil hosty krátkým štěknutím a hned se vrátil ke svým služebním povinnostem. Musel převést stádo úzkou skulinou mezi skálou a auty. Znamenitě se zhostil úkolu. Vozy mohly nastoupit další cestu.

"Kde se vylodíme?"

"Na náměstíčku. Dva kroky od hospody."

Vjžděli do úzkých uliček Laxenu. Přesně ve tři hodiny vypnuli motory. K profesorovi, který zrovna vyskočil z vyhráté řidičovy kabiny, přiběhl mimořádně tlustý člověk.

"Profesor... profesor..." koktal neslychané zmaten, "pan profesor Dinn?"

"Ve vlastní, poněkud zaprášené osobě."

"Ke všem..." tloušťák se plácl přes ústa baculatou rukou, "odpusťte, odpusťte... včera mi telefonovali z ministerstva, že přijedete ve čtyři hodiny odpoledne."

"Vyjeli jsme dřív ze základny."

"A já nestačil připravit slavobránu... Beppo! Beppo!" tlustý muž přešel na druhou stranu ulice, kde právě stavěli dřevěné lešení. "Beppo, pane profesore, je nejlepší truhlář v našem městě. Pravý umělec. Vlastnoručně vyřezal písmena VÍTÁME VÁS. Učiněné mistrovské dílo ... Beppo! Hosté už přijeli... propánakrále. Hodinu s vámi mluvím a ještě jsem se nepředstavil. Emanuel Oort, lékař. Zastupuji starostu, který před týdnem zemřel..."

Doktor strhl s hlavy slamák a - pokud mu to tloušťka dovolovala - vzpřimil se, vydechl a zahájil uvítací proslov.

"Pane profesore, naše město dovede plně ocenit čest, jaké... Hrom do toho, proč mě objímáte... já ještě..."

"Milý doktore, lidé jsou unaveni po namáhavé cestě..."

"Chápu, chápu. Před chvílí jsem vydal příslušná nařízení. Oběd, večeře, nocleh. Všechno je připraveno... až na tu slavobránu... Copak chceš, Beppo?"

"Takovýho dřeva přijde nazmar."

"Nazmar? Nic nepříjde nazmar. Slavobránu postavíme, až... až... pan profesor bude odjíždět."

"No... a... a písmena?" trápil se truhlář. "Co s písmeny?"

"Změníš je na NA SHLEDANOU... Počkat, počkat. Neodcházej ještě. Z těch prken, co zbyla, stlučeš boudu pro psa pana Grena. Ale nesmíme také zapomenout na opravu altánku v mé zahradě. Laťky natřeš na červenou a modrou. Mám ty barvy moc rád."

Dinn dospěl k názoru, že je čas upozornit na svou přítomnost.

"Zítra začínáme s montáží aparatury. Byl jste tak hodný a vybral nám vhodný dům?"

"Ovšem, ovšem. Mluvil jsem přece osobně s panem ministrem. Mohu z paměti opakovat větu za větou," doktor obrátil oči k nebi, "řekl mi..."

"A ten dům," skočil mu profesor do řeči.

"Malý zázrak. Vilka. Kouzelná vilka Marty Roketové. Jeden a půl kilometru od města. 1430 metrů nad mořem..."

Podívejte, pane profesore, podívejte, je ji odtud vidět, moc dobře je ji vidět."

"Místo je to znamenité, téměř ideální."

"Téměř?" Oortův úžas byl naprosto upřímný. "Téměř ideální?"

"Od severu omezuje skalní masív částečně zorné pole."

"Ale zato, ale zato znamenitě chrání před zimmními větry. Čtu z vaší tváře..."

"Čtete špatně, doktore. Jsem spokojen a srdečně děkuji."

"Moje maličkost je vám kdykoli k dispozici."

"Budu vám vděčný za oběd pro šoféry, dvojité porce."

"Chápu, chápu."

"A několik lidí k hlídání aut, než vyložíme přístroje..."

"Jsou vybráni, připraveni..."

"Poslední prosba... Sklenici teplého mléka pro mne."

"Dostanete ji," Oort se efektně odmlčel a dokončil s úsměvem, "přídavkem ke skromnému obědu, který sníme u nás doma."

"Chtěl bych navštívit majitelku vily."

"Marta Roketová vás zve na svačinu. Pojdme, pane profesore. Pětiminutová procházka vás po namáhavé cestě osvěží... No, a při té příležitosti se porozhlédneme po našem Laxenu..."

Dinn raději neprotestoval. Ostatně doktor Oort ho nepřipustil ke slovu. Vzal ho pod paži a zavedl doprostřed ulice. Šli volným krokem. Rozzářený starosta povídal neúnavně a klaněl se vpravo i vlevo. Příjezd kolony nákladních automobilů

vyvolal pochopitelnou senzací. Bezmála ve všech oknech patrových domků se objevily zvědavé tváře. S nábožnou pozorností sledovaly muže krácející středem vozovky.

"Naše město," doktor mluvil čím dál vzrušeněji, "naše město má pět tisíc obyvatel... Dobrý den, Grene. Co ovečky?"

"Děkuji, pane doktore. Všechny zdravé."

"Nejbohatší z hospodářů," vysvětloval Oort polohlasně. "Patří mu několik domů."

"Vedl si nádherného ovčáckého psa."

"To je můj pacient."

"Hospodář?"

"Ten ovčácký pes, pane profesore. Jsem veterinář. V našem městě je více zvířat než lidí."

"A všichni chovají ovce?"

"Skoro všichni, skoro všichni. Máme zde i řemeslníky, obchodníky, penzisty..."

Z domovních vrat vyšla vysoká žena. Šedá pláštěnka přehozená přes ramena se třepetala ve větru jako prapor.

"Dobrý den, paní Akenová. Jak jdou obchody?"

"Mizerně, pane doktore. Od té doby, co vynalezli umělá vlákna, cena vlny stále klesá. Ty vynálezy nás všechny přivedou na žebráckou hůl."

"Paní Akenová - profesor Jakub Dinn..."

"Slyšela jsem. Marta Rokettová mi vyprávěla o cti, jaké se jí dostalo. Doufám, že jí ministerstvo dobře zaplatí za pronájem vily. Viděla jsem z okna čtyři auta. Přivezli prý jakési stroje."

"Profesor bude provádět vědecké výzkumy."

"Které nemají nic společného s umělými vlákny," doplnil Dinn.

"Ať tak nebo tak, vnesou zmatek do klidného rytmu našeho života."

"Ale paní Akenová," doktor zalomil rukama, "profesor nemá v úmyslu rušit náš klid. Co je to za bláhový nápad."

"Vím, co říkám, pane Oorte... Nikdy nemluví do větru... Nechte mě dokončit. Proč si vybrali právě naše město?"

"Má nejpříznivější podmínky pro výzkumné práce," vysvětloval klidně Dinn. "Na tomto vrcholu umístíme radioteleskop, o dvě stě metrů níž, ve vile paní Rokettové, instalujeme aparaturu, elektronický mozek, analyzátor radioaktivního záření galaxie."

"Chápu, chápu," zaradoval se Oort. "Stroj přispěje člověku při řešení záhad vesmíru."

"Nejsem si jista, jestli to lidem bude ku prospěchu."

"Nechápu," podivil se profesor.

"Přílišná pýcha nejednoho zahubila. Tady bydlí prostí lidé. Není těžké poplést jim hlavu."

Doktora znepokojil útočný tón paní Akenové. Tak si nepředstavoval uvítání vědce.

"Nechceme nikomu poplést hlavu," řekl Dinn, "nevnese zmatek do klidného rytmu života vašeho města... Naše vědecká práce..."

Další slova přehlušil rachot motoru.

"Nákladní auto!" vykřikl kdosi z okna.

"Páté nákladní auto," opravila ho paní Akenová.

"To je jistě můj asistent se skupinou techniků. Promiňte mi, prosím."

"On je ještě mladý, moc mladý," prohlásila paní Akenová a nespustila oči ze vzdalující se postavy profesora Dinna.

"Moc mladý."

"Od oka třicet osm let... A hledíme, jde sem paní Rokettová."

V Laxenu se všichni navzájem znali. Pro nikoho nebylo tajemstvím, že paní Akenová nemůže vystát paní Rokettovou. Vědělo se také o tom, že paní Rokettová nezahrnuje zrovna paní Akenovou sympatiemi. S tím větším zájmem pozorovali lidé setkání těchto dvou žen. Hovory v oknech a na balkónech umlkly. Nikdo nechtěl přijít ani o jediné slůvko z dialogu, který zahájila paní Akenová.

"Divím se vám, vzít si na krk takové starosti."

"Jsou starosti větší a menší," odpověděla paní Rokettová. "Tato starost mi umožní zbavit se ostatních."

"Vždycky jsem vašeho manžela varovala před přílišnou marnotratností. Plukovník Rokett měl lehkou ruku při rozdávání peněz lidem. A dnes nesete nepříjemné následky manželovy lehkomyšlnosti."

"Plukovník Rokett je mrtev."

"Kdyby byl seděl doma, jak pánbůh káže..."

"Milé dámy," pokoušel se doktor Oort o smířlivý tón, "ale milé dámy..."

"Dožil by se sta let," zakončila paní Akenová.

"Zahynul při železničním neštěstí. To mohlo potkat i vás."

"Nechme mrtvé na pokoji."

"Výborný nápad."

"Ale vraťme se k našim hostům."

"K mým hostům."

"Co uděláte s Monikou?"

"Proč si děláte starosti o mou dceru?"

Paní Akenová snížila hlas.

"Mladé děvče mezi cizími muži."

"Monice je šestadvacet let a domnívám se, že se nemusí obávat mužů, kteří budou bydlet v mém domě."

"Nechtěla jsem se vás dotknout."

"Necítím se dotčena," odpověděla paní Rokettová a dodala, obracejíc se k Oortovi. "Pane doktore, řekněte prosím

profesorovi, že je všechno připraveno."

"Povím, pochopitelně, že povím."

"Všechno. Pokoj pro hosty, hala, kde bude dost místa pro stroje... no, a svačina. Na shledanou."

"Svačina!" Oort se chytil za hlavu. "A oběd! K čertu, co bude s obědem? Profesor zapomněl na oběd. Na shledanou, paní Akenová. Letím na náměstí."

II

Montáž komplikované aparatury trvala pět dní. Skupina techniků, vedená Janusem, profesorem asistentem, pracovala na dvě směny. Ve dne montovali jednotlivé části strojů, v noci prováděli kontrolu jejich činnosti.

V hale postavili na čestném místě analyzátor radioaktivního záření galaxie. Teprve pak přiletěla ze základny helikoptéra, která měla pomoci při stěhování zrcadla radioteleskopu na vrchol hory sv. Alberta.

Podle plánu, který Dinn rozpracoval do nejmenších podrobností, v pět hodin ráno zdolalo šest lidí první skalní práh. Po dvou hodinách těžkého výstupu zlezli severní stěnu. V půl osmé dosáhla expedice vrcholku homole. Po krátkém odpočinku navázal Janus spojení s osádkou vrtulníku.

"Nejprve nám spustí platformu, stožáry a podpěrnou konstrukci. Potom, až všechno zakotvíme do skály, spustí nám helikoptéra zrcadlo."

Dinn zvedl k očím polní dalekohled.

"Helikoptéra odstartovala. Připravte se převzít zásilku."

"Nádherný rozhled," Janus opsal rukou široký oblouk, "je odtud vidět celý svět."

"Přeháníš jako obyčejně. To horské údolí se stopami sněhu v úžlabinách, to je sotva malý úlomek světa."

Dinn přimhouřil oči a opakoval s úsměvem:

"Pouze malý úlomek světa."

"Nádherné! Fantastické!" rozplýval se Janus. "Podívejte! Městečko Liliputánů! Je jich plno na balkónech, v oknech, na střeších. Obyvatelé Laxenu se obdivují našim provazolezeckým kouskům!"

"Paní Rokettová s dcerou nás pozorují z terasy své vily... pozor, třetí stanoviště!"

Helikoptéra se již kolébala nad jejich hlavami. Rychle odvázáli první náklad. Začala další fáze akce.

Do oběda postavili na platformě podpěrnou konstrukci a stožáry. Ve tři hodiny spustila helikoptéra zrcadlo radioteleskopu, velkou kovovou mísu, o průměru třiceti metrů, kterou namontovali na vrcholek věže, mezi ocelové stožáry.

"Signál pro pilota," zavelel Janus. "Volno. Děkujeme."

Před západem slunce se montážní četa vrátila do vily paní Rokettové.

"Pište, Moniko. Dne 11. června," diktoval Dinn, "se technici vrátili na základnu. Radioteleskop umístěn na vrcholku hory. Dnes v noci zapojujeme analyzátor radioaktivního záření galaxie... Tečka. Co nového, Janusi?"

Do haly vešel profesorův asistent, ruce plné balíčků.

"Telegram poslán, víno nakoupeno. Doktor Oort vás pozdravuje. Zubní pasta je pro vás, kytička pro maminku Rokettovou."

"A pro sekretářku?"

"Druhá kytička."

"Báječný asistent," Monika přijala kytičku. "Zaslouží si odměnu. Prosím."

"Koblihy!" Janus se obřadně uklonil. "Znamenité! Výborné! Díky vzorné péči slečny Moniky přibral jsem za pět dní o dvě kila... Jakub kilo a půl... Čtyři technické po kile... celkem... celkem..."

"Zapni elektronický mozek," navrhl Dinn. "Bez jeho pomoci to nespočítáš."

Janus zvažněl.

"Říkáš zapni. V kolik hodin startujeme?"

"Přesně v deset večer."

"Registrující aparatura radioteleskopu funguje bezvadně," konstatoval profesor spokojeně. "Už máme první zápis oscilografu."

"Zápis čeho?" zeptala se Monika se zájmem.

"Oscilograf zaznamenává na pásku zápis radioaktivního záření souhvězdí Labutě."

"To mi moc neříká."

"V roce 1931 při zkoumání rádiových poruch atmosférického původu byl objeven zdroj rádiového záření ležícího mimo Zemi, mimo zemskou atmosféru a dokonce mimo naši sluneční soustavu. Po devíti letech bylo dokázáno, že rádiové vlny vysílá celý pás Mléčné dráhy."

"Naším úkolem bude," vysvětloval Janus, "ověřit platnost dosavadní teorie o zdrojích galaktického radioaktivního záření."

"A matematické zpracování teorie záření radiomlhovin a radiogalaxií," doplnil Dinn.

"Strašně chytré a složité věci. Na to nemám hlavu," prohlásila Monika.

"Jsou to problémy obtížné i pro naše mozky, specializované v těchto problémech. A proto jsme si také sestrojili ten elektronický počítač. Pomocné přístroje nám podávají řadu údajů o radioaktivním záření galaxie. Tyto údaje po zakódování vložíme do analyzátoru."

"Elektronický mozek nahradí vaše mozky. Ohromně pohodlné."

"Vidíš, ženská filosofie."

"Ta námaha může přinést senzační výsledky..." Dinn si přitáhl mísu s koblihami. "Konec teorie. Je čas spojit teorii s praxí," a vzal si koblihu.

Uplynuly dva dny, pátek a sobota. V neděli se Dinn, na pozvání starosty, vypravil na závody ovčáckých psů. Obyvatelé Laxenu se již utábořili na okraji rozlehlé paseky. Od časného jitra obsazovali výhodnější místa. Doktor Oort postavil několik židlí na šterkovitém pahorku mezi balvany. K této čestné tribuně nyní vedl profesora.

"Jsem přesvědčen, že jste jaktěživ neviděl závody ovčáckých psů, pane profesore. Chápu, chápu. Málo času, jiné zájmy. Ujist'uji vás, že je to neslýchané vzrušující podívaná. A váš asistent? Pročpak nepřišel?"

"Jeden z nás musí vždycky zůstat u aparatury."

"Chápu, chápu. Ale nevidím ani Martu Rokettovou, ani její dceru."

"Paní Rokettová již dva dny stůně. Silná angína. Monika zůstala s matkou."

"Říkal jsem jí - vyndat mandle. Vyndat a bude pokoj... Hleďme, paní Akenová a pastor. Přisedněte si k nám."

Vzájemné poklony. Oort představil profesora starci v černém sosáku. Pastor změnil vědce pohledem plným zájmu a usedl na židli vlevo od paní Akenové.

"Polštářky na židlích. Takový luxus, pane doktore."

"Místa pro patricije," prohlásil Oort a zamul si ruce, "čestná lóže pro nejdůstojnější občany našeho města."

"Doslechli jsme se, že děláte nějaké tajuplné pokusy."

"Tajuplné?"

"Špatně jsem se vyjádřil," pastor shrnul s čela pramen prošedivělých vlasů. "Pro nás, prosté lidi, obklopuje mlha tajemství všechno, čemu nerozumíme."

"Zkoumáme radioaktivní záření galaxie."

"V dávných dobách," řekla uštěpačně paní Akenová, "upalovali lidi na hranici za menší provinění."

Doktor Oort poskočil na své židli.

"Vy žertujete, vidíte, paní Akenová."

Chtěl ještě něco říci, ale v témž okamžiku se ozvalo zapísknutí.

V blízkosti soudcovského stanu se postavil pastýř se svým psem.

"To zahvízdnutí," vysvětloval starosta, "oznamuje začátek závodů. Znamení pro psa, který začíná hledat stádo ovcí, schované mezi pahorky."

Dvojí krátké zapísknutí, pes odbočil vpravo.

"Tímto způsobem řídí pastýř pohyby psa."

"Dálkově řízený ovčácký pes."

"Podívejte, profesore... pes doběhl k pahorku... Zpozoroval stádo... teď musí přivést ovce do středu pole... Báječné! Chytrý pejsek... Pastýř signalizuje pískáním přítomnost druhého stáda... Pes žene ovce před sebou... Obě skupiny se spojují... znamenitá drezúra. Či je to pes?"

"Grenův," odpověděla paní Akenová. "Chytrý hospodář mívá i psy chytré!" K čestné tribuně přistoupil ramenatý muž.

"Gratuluji, Grene," pastor poklepal hospodáře po rameni, "krásný úspěch."

"Děkuju," Gren se pozdravil s paní Akenovou, pozdravil profesora a stiskl starostovi ruku. "Zastavte se u nás večer."

"Soukromě nebo služebně?" zeptal se Oort. "Služebně, doktore. Včera uhynuly dvě ovce z mého stáda. Pošly na louce nedaleko vrcholu, kde postavili ty mašiny."

"Myslíte ten radioteleskop?"

"Nevyznám se v těch věcech... Říká se, že ta mašina vysílá nějaké paprsky, které otrávil trávu." Dinn se usmál.

"Fantastický, absurdní nápad... Pomluvy, pane Grene, zlomyslné pomluvy, které šíří špatní lidé. Radioteleskop nevysílá žádné paprsky."

"Jak říkám, já se v těch věcech nevyznám. Vím jenom, že ovce zdechly."

"Vyšetřím to," ujist'oval chvatně Oort. "Řádně to vyšetřím."

"Je to vaše povinnost, doktore," pastor sepal ruce. "Pomodlím se, abyste se nedopustil omylu. Musíte stůj co stůj určit hlavní příčinu smrti ubohých oveček."

"Určím, samozřejmě že určím," starosta se odmlčel.

Davem se prodrál profesorův asistent. Dinn vstal.

"Janusi, co se stalo?"

"Malá porucha na analyzátoru. Odstup', že ruším, ale sám nemohu poruchu odstranit. Bylo by dobré..."

"Přirozeně," přerušil ho profesor. "Jdeme."

"Ani neřekne 'Promiňte', konstatovala paní Akenová s uspokojením.

"Roztržitý, jako každý profesor."

"Vy se ho pořád ještě zastáváte, pane Oorte, a on má na čele napsáno, že je to špatný člověk... Kam zmizeli?"

"Tamhle, za tím vrškem... vracejí se do vily Marty Rokettové."

"Dřív nebo později nám ty stroje přinesou neštěstí."

Oort si těžce povzdechl.

"Opravdu, paní Akenová..." začal a nedokončil.

Ke startovnímu sloupu se postavil další pastýř se psem. Po krátké přestávce se v závodech pokračovalo. Startoval ovčácký pes označený v programu písmenem B.

"Musel jsem si vymyslet nějakou lest," vysvětloval Janus, "ti lidé tam příliš natahovali uši."

"Nejde tedy o žádnou poruchu?"

"Ne. Už hodinu přijímám akustické signály."

"Akustické?"

"Ve čtyři hodiny jsem podle plánu zapojil oscilograf. Na obrazovce se objevila zelená spirálovitá čára, v několika místech přerušovaná. Okamžitě jsem obraz předal analyzátoru."

"Jaká byla odpověď?"

"Zaměnit obraz za zvuk. Zapojit mikrofony. Tady je výsledek, poslouchej."

Asistent zapjal reproduktor... Ozvalo se tiché bzúčení a pak pískavé švitoření, podobné morseovým signálům.

"Dva krátké, pauza, dva krátké, pauza, čtyři dlouhé," šeptal profesor a marně se pokoušel ovládnout rozčilení. "Zavolej Moniku. Čeká nás několik hodin intenzivní práce. Musíme lokalizovat zdroj těch rádiových vln."

"Budete zaznamenávat body na této tabulce," Dinn podal Monice tužku. Janus zaujal místo u velícího pultu analyzátoru.

"Sedmnáct, dvacet šest," diktoval profesor, "jednačtyřicet stupňů, dvě minuty. Čtvrtá kolmice. Řada druhá. Osmnáct, dvacet sedm, čtrnáct stupňů dvacet minut nula vteřin... Spojte ty body."

Tři hlavy se sklonily nad tabulkou.

"Už máme úseč elipsy," řekl Dinn. "Zdroj signálu je v pohybu."

"Ve velmi rychlém pohybu," Janus si zhluboka povzdchl. "Co teď?"

"Postoupíme všechny údaje analyzátoru. Rychle!"

Několik minut pracovali mlčky. Monika si odskočila za matkou a vrátila se do haly. Profesor vpisoval nějaká čísla do tabulky, výsledky výpočtů odevzdával Janusovi na ústřížcích papírového pásku, který asistent zasunoval do štěrby v automatu a ten zpracovával dodaný text na symboly. Nad efektořem zahořelo červené světélko.

"Máme odpověď. Dva a dva jsou čtyři, dva a dva jsou čtyři. Signály dostaly formu matematického úkonu." Dinn si utřel čelo orosené potem. "Chápete," řekl vzrušeně, "z vesmíru k nám promluvil rozum..."

"Pozor! Analyzátor oznamuje další část odpovědi," Janus zapojil obrazovku označenou římskou trojkou, "čtverec S-123 - čtvrtá kolmice," četl nápisy, "čtyřicet jedna... čtyřicet... Družice... družice Marsu: Deimos... Deimos..."

"Deimos?" opakoval Dinn. "Ne, to není možné..."

"Co je nemožné?"

"Aby se zdroj těch signálů nacházel na jednom z měsíců Marsu."

"Ale mě výpočty analyzátoru plně přesvědčují," řekl Janus, aniž spustil oči z obrazovky. "Potvrzují přece teorii sovětského astronoma I. S. Školovského, že měsíce Marsu jsou umělé družice."

"Ta teorie říká, že byly zkonstruovány před milióny let," profesor nebyl ještě stále přesvědčen. "Je to ostatně pouhá hypotéza, ničím nepodložená hypotéza."

"Existuje také domněnka, že byly postaveny v minulém století. Pokud se pamatují, byly měsíce Marsu objeveny v roce 1877."

"Musíme ihned uvést naši bázi do stavu pohotovosti," rozhodl Dinn. "Musí oznámit zprávu o signálech z Deimosu všem astronomickým observatořím. Kolik je hodin?"

"Bude deset."

"Dvacet dvě hodiny," opravil Moniku Janus.

"Musíme poslat telegram."

"V tuto hodinu pošta nepracuje."

"Zajdeš k Oortovi, řekneš, oč jde. Ať dá příslušný rozkaz náčelníkovi pošty."

"A kdybys prostě zatelefonoval do báze?"

"Bez pošty nedostaneme meziměstské spojení. Běž k doktorovi. Signály mohou přestat každou chvíli. Hodně štěstí, Janusi," zavolal za asistentem, který již otevíral dveře.

III

Ulice Laxenu byly ponořeny do tmy. Mžilo. Nohy vázly v lepkavém blátě. Janus šťastně přskočil dvě louže, třetí se při nejlepší vůli nemohl vyhnout a namočil se až po kotníky.

Po třiceti minutách namáhavé chůze našel dvoupatrový dům, kde úřadoval doktor Oort, starosta města.

Prudké bušení probudilo nějakou ženu. Vyhlédla z okna.

"Kdo jste a co chcete?"

"Otevřete. Jdu k panu doktorovi."

"V tuto hodinu cizím neotvírám."

"Jsem asistent profesora Dinna..."

"To je ještě horší než cizí."

"Co to, paní, povídáte," rozčilil se Janus, "horší než cizí... To je povedené. Řeknu to doktorovi..."

"Nic mu neřeknete," přerušila ho žena, "odešel."

"To mi scházelo. Kam šel? Uděláte dobrý skutek, když..."

"Udělám, nebo neudělám, to je má věc. Pan doktor šel ke Grenovi. Na náměstí. Číslo dva, druhý dům. V čísle jedna bydlí paní Akenová."

"Moc vám děkuji."

Prásknutí zavíraných okenic ukončilo rozhovor. Janus zamířil na náměstí. Doktor úřadoval na dvorku před kůlnou vmáčknutou mezi dva domy.

V kalném světle petrolejových lamp, postavených na vinných sudech, poznal Janus tvář paní Akenové a Grena.

Hlouček mužů obklopoval Oorta. Klečel na zemi u pošlých ovcí a něco s nimi kutil.

Asistenta uvítala paní Akenová.

"No, to je překvapení. My o vlku, a profesorův adjutant je tady."

"Asistent," osmělil se opravit Janus.

"Odpusťte prostě ženě," řekla ironicky Akenová, "nevyznám se ve vědeckých hodnostech. Co tu chcete, mladíku?"

"Musím mluvit s doktorem."

"Milý pane, doktor má práci. Uhnula třetí ovce."

"Ten váš pekelný stroj vyhubí naše stáda," ozval se Gren a jeden z pastýřů dodal:

"Vás nám byl čert dlužen."

"Nejvyšší čas vyprovodit tyhle hosty." Gren pohrozil Janusovi pěstí.

Oort se pomalu zvedl se země, oklepal kolena a přehodil si přes ramena sako.

"Klid, Grene. Nestrpím žádné výtržnosti."

"Moji pastýři je vyhodí - bez výtržností."

"Jestli dojde ke rvačce, půjdou do chládku," doktor přistoupil k Janusovi. "Jak se daří paní Rokettové?"

"Teplota klesla. Směl bych vás požádat o několik minut rozmluvy?"

"Samozřejmě. Nejráději při sklence vína. Dobrou noc, Grene. Klidnou noc, paní Akenová."

"A moje ovce? Co s nimi?" křičel Gren. "Co s nimi, k čertu! Rozpárals jim břicha a co z toho?"

"Inu, zjistil jsem, že se chudinky nažraly jedu... Někdo otrávil Grenovi tři ovce. Zlé věci se dějí v našem městě. Moc zlé."

"Neříkala jsem? Stroj vysílá paprsky a ty otrávily trávu."

"Omyl, paní Akenová. To je prachobyčejný arsenik, kterým hubíme krysy," doktor vytáhl z kapsy zkumavku naplněnou šedou tekutinou. "Tady mám důkazy... výsledek pitvy... ovce byly otráveny arsenikem. Půjdeme, pane asistente," starosta otevřel branku a lehce postrčil asistenta. "Jdeme."

Když byli na ulici, Janus se zeptal:

"Proč otrávil ovce? Co to má všechno znamenat, doktore?"

"Ošklivá historie. Chtějí vás děj se co děj vyštvat z města."

"Nedovedu pochopit, komu vadí naše vědecké bádání."

"To by byla dlouhá historie. Čím vám mohu sloužit?"

"Musím poslat pilný telegram."

"Chápu."

"Anebo navázat telefonické spojení s bází."

"Pošta je zavřena, ale něco vymyslíme."

Odbočili do postranní uličky.

"Slyším nějaké kroky," řekl Janus. "Někdo jde za námi."

Oort se ohlédl.

"Co vás nemá. Ulice je prázdná. Nemá tu ani živé duše."

"Mám výborný sluch," trval na svém asistent. "Slyšel jsem, jasně jsem slyšel kroky několika lidí."

"Slyšel jste ozvěnu našich kroků."

"Kam jdeme?"

"Navštívit náčelníka pošty, Lukáše Akena."

"Lukáše Akena? Příbuzný paní Akenové?"

"Bratr. Hlupák a nadutec."

"Dovedu si představit, jakou radost bude mít, až mě uvidí."

"Dostane ode mne služební příkaz zapojit telefonní ústřednu."

"Bez vaší pomoci..."

"Patří to k mým povinnostem. Mám vás ostatně rád."

"Přes všeobecnou antipatii, kterou nás zahrnují obyvatelé tohoto města?"

"Všeobecnou? Žijí zde i rozumní lidé, pane asistente. Ale nechtějí si to rozházet u paní Akenové."

"Má dlouhé prsty."

"Zkrátka a dobře, má v hrsti hodně lidí. Skupuje vlnu od hospodářů. Velkoobchod i maloobchod," vysvětloval Oort, vyhýbaje se louži. "Ona diktuje ceny, a nejenom ceny. S neslýchanou prohnantostí provádí finanční machinace na burse s vlnou."

"A nenávidí vědce."

"Vždycky byla nepřitelem pokroku. Před rokem postavili v jednom ze sousedních měst továrnu na umělá vlákna. Prohlásila tehdy: 'Dábelské vynálezy přinášejí lidstvu zkázu.' Myslíla pochopitelně na své obchody. Váš příjezd uvítala výbuchem vzteku."

"Čeho se bojí?"

"Chytrých lidí. Vědecké středisko, a navíc zkoumající tajemství hvězd - to je velký ořes. Do té doby ona vynášela soudy ve věcech nebe i země... a vlny. Městu hrozí vpád lidí moudřejších, než je ona. Městu hrozí nové myšlenky, styk se světem, a co je horšího, i s vesmírem."

Oort se dal do smíchu. "Nedej bůh, aby profesor Dinn učinil nějaký objev. Nedej bože, aby vaše vědecké bádání přineslo pozitivní výsledky. Co se stane pak? Všechny oči se obrátí k tomuto tichému, klidnému, zapomenutému městečku. Nemusím vám vysvětlovat, jak tím mohou utrpět zisky paní Akenové, její prestiž... Můžeme se domnívat..."

Doktor se náhle odmlčel.

"Přece jen někdo za námi jde," řekl tiše Janus.

"Ano, tentokrát to také slyším... Halo! Co se děje?"

Od stěny domu se odlepily dva stíny.

"Opilí," zašeptal doktor, který pozorně sledoval vrávorající postavy, "nebo předstírají, že jsou opilí."

"Rračte... rračte... prrrrominout..."

"Kolik... kolik je hodin?"

Blábolící dueto doktora rozzlobilo.

"Je tady tma," Oort zvýšil hlas. "Nevidím vám do tváří. Jste opilí. Jděte spát!"

"Spát! Neotravuj. Ty nám rozkazovat nebudeš, dědku prašivá! Vraz mu jednu!"

Oort uskočil zpět. Hůl zasvištěla ve vzduchu. Janus obratně odrazil úder druhého protivníka a začal pracovat pěstmi.

Ani starosta nezahálel. Funěl, ale bil kolem sebe hlava nehlava. Energická obrana útočnický překvapila. Ozvalo se tiché písknutí. Z blízkých dveří vyklouzl třetí stín.

"Posila? Tři na dva. Hezké způsoby," posmíval se Janus a útočil na bandity se zdvojeným zápalem.

Nové písknutí a ulička najednou zpusťla. Útočníci zmizeli ve tmě.

"No, konec zábavy. Ve zdraví užili. Tiché, klidné městečko Laxen," asistent se dal do smíchu. "Jak se cítíte, doktore?"

Oort neodpověděl.

"Doktore? Co je s vámi?"

Někdo pootevřel dveře. Žlutý pruh dopadl na chodník a osvětlil starostu, nehnutě ležícího na zemi.

Několik minut před půlnocí se Janus vrátil do vily.

"Není těžké uhodnout, že ses zúčastnil rvačky," řekl Dinn a posadil přítele na pohovku. "Oblek potrháný, na tváři modřiny."

"Na čele rána," doplnila Monika, "přinesu obvazy..."

"A skleničku něčeho posilujícího... Byl jsi na poště, nebo v putyce?"

"Přepadli nás... na ulici... Šli jsme k náčelníkovi pošty... Oort je raněn... zničili zkumavku..."

"Napij se, je to koňak... A teď vyprávěj... Kdo vás přepadl... jakou zkumavku?"

"Někdo otrávil arsenikem Grenovy ovce. Doktor prováděl pitvu. Zkumavka, kterou si nesl s sebou, obsahovala důkazy, jed..."

"Rozumím. Traviči ovcí se polekali."

"Polekali?" Janus vybuchl. "Celou vinu svedli na nás, na mne. Já jsem zavedl doktora do uličky, já jsem ho udeřil do hlavy a zničil zkumavku, abych tak odstranil důkaz o naší vině."

"Oort to nevyvrátil?"

"Byl v bezvědomí. Je v bezvědomí. Zanesl jsem ho do nejbližšího domu. Majitel, jakýsi bláznivý stařík, zalarmoval celou čtvrť... Samozřejmě přišel i Gren ve společnosti té Akenové... Na místě nás obvinili z přepadení starosty... Profesor a asistent jsou pachatelé. Pokřikovali... využil jsem zmatku a utekl jsem. Ještě jsem se snažil domluvit se s náčelníkem pošty, aby odeslal telegram o signálech... Vyhodil mě!"

"Co je to za lidi!" na Moničině tváři se objevily ruměnce. "Co je to za podlé lidi!"

"Doufejme," řekl Dinn, "že se doktor probere z mdlob. Pak se všechno vysvětlí."

"Doufejme," Janus s povzdechem vyprázdnil druhou skleničku koňaku. "Prozatím jsme odříznuti od světa."

"Zato máme styky s vesmírem."

"Vážně ohrožené."

"Věřím, že se do rána situace změní v náš prospěch, marš do postele."

Janus se zamračil.

"A ty?"

"Budu u aparátu."

"Protestuju!"

"Vzbudím tě za dvě hodiny. Dobrou noc."

Asistent hlučně zívá, něco si pro sebe zabručel a odpotácel se do pokoje pro hosty.

"Jste také unavena, Moniko," Dinn přistoupil k oknu. "Přeji vám dobrou noc."

"Trpím v poslední době nespavostí."

"A matka..."

"Spí," přerušila ho Monika s úsměvem. "Byla jsem u ní. Jakube Dinne, chci vám dělat společnost."

"I proti mé vůli?"

"I proti vaší vůli."

"Nemám v úmyslu Januse budit."

"Správně. Zaslouží si odpočinek. Prosím o instrukce."

"Tak dobrá," kapituloval Dinn. "Budeme zaznamenávat signály na magnetofonový pásek. Až umlknou, zůstane důkaz, že se celá ta historie skutečně stala."

"Devátý den pobytu v Laxenu," diktoval Dinn, "od šestnácti hodin přijímáme signály ze směru osmnáct dvacet sedm, čtvrté svislé pole, čtyřicet stupňů třicet minut dvě vteřiny - analyzátor záření galaxie vypočetl, že zdroj těchto signálů je na Deimosu, měsíci Marsu..."

Profesor se odmlčel. Monika zasunula do psacího stroje nový list papíru.

"Pro dnešek dost," rozhodl Dinn, "jsou čtyři hodiny ráno."

"Správně. Rozhodně pracujete příliš mnoho."

"Myslil jsem na vás!"

"A vy, profesore?"

"Bojím se, že pracuji příliš málo."

"Ovšem, co znamená dvacet hodin denně ve srovnání, řekněme, s věčností."

"Co znamená dvacet hodin denně ve srovnání s tím obrovským množstvím práce, kterou musíme vykonat. Pozemská civilizace je ještě velmi mladá, možná nejmladší ve vesmíru... Musíme udělat všechno, abychom těm, kteří budou reprezentovat starší vesmírné civilizace, abychom těm, kdo se k nám blíží z vesmíru, vyšli v ústřety."

"A proto mladá civilizace nesmí ztrácet čas. Škoda každé hodiny, každé minuty. Ale přece mi dovolíte, profesore, aby vás představitelka této mladé civilizace pozvala na desetiminutovou procházku?"

"Dovolím."

Monika si přehodila přes ramena pelerínu, jaké se v Laxenu nosily, a vykročili po cestě směrem k Malé úžlabině.

V osm ráno přišla Markéta, Oortova hospodyně. Přinesla profesorovi dopis. "Nebála jste se?"

"Čeho?"

"Paní Akenové." Markéta pokrčila rameny.

"Snad mě nesní," ztišila hlas. "Dostala rádně za vyučenou. Ten kousek s ovceci jí přijde draho. Všichni už o tom mluví. Sotva doktor otevřel oči, vyprávěl o tom přepadení, že ten pán není vinen, že mu doktor děkuje za život, že ho bránil před bandity jako vlastního otce. Celé to povídání, to jsou pomluvy a třesky plesky. Tady jsou bylinky pro matku... Kdyby ještě něco bylo potřeba, pošlete pro mne... No, tak já už jdu." Markéta uviděla přicházejícího profesora. "Na shledanou."

"Na shledanou, Markéto. Děkuji za bylinky."

"Co nového?"

"Dopis od doktora," Monika podala Dinnovi bílou obálku.

"Přijdu k vám v deset," četl profesor hlasitě, "díky nočnímu přepadení získali jsme mnoho přátel. Buďte dobré mysli. Oort."

"Krátce řečeno, všechno zlé je k něčemu dobré," v hale se objevil Janus. "Měl jsi mě vzbudit po dvou hodinách."

"Zapomněl jsem, jak se cítíš?"

"Výborně. Znameníť."

"Honem běž na poštu. Musíme co nejdřív navázat spojení s bází. Signály dosud nezmlkly."

"Vezměte si mé kolo," řekla Monika, "stojí před domem v zahrádce."

"Provedu."

Báječný dopravní prostředek, bručel si pro sebe Janus, zatímco šlapal jako posedlý. Projel bez nehody první kilometr a tuto skutečnost uznal za mimořádný úspěch. Úzká, točitá a srázná stezka vedla těsně nad propastí. Dole se zelenalo údolí, sluneční paprsky se míhaly na ocelových výztuhách mostu, který z výšky tisíce metrů vypadal jako stříbrná lávka položená přes modrý potůček.

Janus šťastně dorazil k silnici a tady se div nesrazil s běžícím pasáčkem.

"Pane! Neštěstí," volal chlapec. "Velké neštěstí... Městu hrozí zkáza..."

"Zkáza?" Janus seskočil s kola. "Co to povídáš?"

"Ach, pane, pane," bědoval pasáček. "Konec světa... trest boží na naše hlavy. Viděl jsem... Viděl jsem to na vlastní oči."

"Jistě čerta."

"Vy myslíte na žerty..."

"Tak mluv, co se stalo?"

"Pasu ovce na jižním svahu hory. Seděl jsem na kameni. Vždycky tak sedávám a dívám se na stádo. Najednou se podé mnou zatřásla země... podíval jsem se nahoru. Hora se pohybuje." "Nelži, kamaráde! Nelži!"

"Ať mi jazyk zdřevění! Ať do mne hrom uhoří! Ať mi všechny ovce mor zabije, ať mi..."

"Dobře, dobře," Janus přerušil litanii. "Pokračuj." "Část hory se sesouvá... Lavina kamení se valí na město," pastýř se pokřičoval. "Konec světa, pane!"

"Je to odtud daleko?"

"Pět nebo šest kilometrů."

"Sedni si na nosič. Zajedeme tam. Musím to vidět."

"Lidi musíme varovat, pane."

"Dost času, nasedni."

Chlapec se nešikovně vyšplhal na kolo. Janus šlápl na pedály a jeli.

"Pastýř bohužel mluvil pravdu," vyprávěl asistent. "Byl jsem tam, viděl jsem lavinu... městu hrozí zkáza..."

"Musíme ihned podat zprávu starostovi," řekl Dinn. "Musíme předejít panice."

"Pozdě," do haly vstoupil rozčilený Oort. "Paní Akenová... vtělený ďábel..." doktor ztěžka dýchal, "vtělený ďábel," opakoval a zaklel.

"Posaďte se," Monika přistrčila doktorovi židli.

"Co to říkáte?" Oort vyhlédl oknem. "Oni... oni tu budou v několika minutách..."

"Jací oni?"

"Dav lidí. Dav lidí poštvaný paní Akenovou. Konec světa, na mou duši, konec světa. Vidíte, co si vymyslela?"

Namluvila lidem, že katastrofu způsobily vaše stroje, že vaše pokusy stáhly lavinu na město... že musí zmizet všechny stroje."

"Zbláznila se!" zvolal Janus. "Ta ženská..."

"Každý prostředek je jí dobrý," dokončil Dinn.

"Podvod s ovceci se jí nepovedl, přepadení zkompromitovalo provokatéry a najednou se jí nabízí nádherná příležitost. Městu hrozí zkáza. Uvažoval jste o evakuaci občanů? Musíme podat zprávu do hlavního města."

"Ano, samozřejmě," odpověděl Oort. "Podal jsem zprávu. Před čtvrt hodinou... Pastýř všechny zmobilizoval. U mne byl také. Před polednem přijedou zákopníci. Část občanů nakládá svůj majetek na vozy a prchá z města. V této chvíli se dá těžko mluvit o nějaké organizované akci. Zprávy, které šíří paní Akenová a její přísluhovači, zvětšily paniku."

"Chtějí zničit přístroje," řekla Monika. "Lavina přeče naši vilu neušetří."

"Vyhne se jí," Oort otevřel okno dokořán. "Podívejte. Napřed vyplní to údolí, převalí se mimo vilu ve vzdálenosti jednoho kilometru."

"Víte to paní Akenová?"

"Přirozeně. Sám jsem slyšel, jak pokřikovala: 'Město zahyne, ale vila paní Rokettové zůstane, zůstanou stroje, které nám přinesly zkázu... Musíme je zničit! Zničit!' "

Na cestě stoupající k vile se objevil zástup lidí. Šli mlčky, v semknutém davu.

"Nestačil jsem poslat telegram," nařikal Janus. "Celá naše námaha byla marná."

"Vytáhni z magnetofonu kotouč s páskem, na kterém jsme zachytili signály. Rychle! Já zdržím tu kárnou výpravu."

Dinn vyběhl do zahrady, otevřel branku a vyšel na cestu. Do dveří vily si stoupla Monika a doktor Oort.

"Bude jich dobrá stovka," mružel starosta, který pozoroval přicházející. "Vidím Grena a jeho pastýře... Paní Akenová zůstala v městě..." Oort opustil stanoviště u dveří a přistoupil k profesorovi.

"Z cesty Oorte!" houkl Gren a gestem ruky zadržel své lidi.

"Oč vám jde, Grene," zeptal se klidně Dinn.

"Chceme si pohrát s vašimi mašinkami."

"Pohrát si, znamená zničit."

"Chceme je rozmlátit na tisíc kusů. Přinesly zkázu našemu městu."

"Myslíš, že jsi chytřejší, Grene," řekl Oort. "Lidé vždycky říkali: 'Gren je chytrá hlava, nejchytřejší z nás všech.' "

"A co z toho?" zabručel hospodář.

"Podívej... podívej na to," doktor si strhl s hlavy obvaz, "kdo mě tak zřídil?"

"Nevím."

"Ale já vím... Ti, kteří otrávilí tvoje ovce... Nažraly se arseniku, rozumíš... Někomu náramně záleželo na tom, aby se to připsalo na účet našich hostů... Mašiny otrávil trávu... mašiny jsou příčinou katastrofy... Řekni, Grene, jak mohly ty stroje vyvolat sesuv hory?"

"Já se v tom nevyznám, ale nemůžeš popřít, že za několik hodin laviny rozmetají naše domy."

"Zničit stroje," vykřikl kdosi z davu.

"Ty stroje mohou město zachránit..."

"To je lež..." začal Gren, avšak Dinn se nedal umlčet.

"Jeden z těch strojů řeší nejtěžší úkoly. Podáme mu všechna data o lavině, třeba nám pomůže ukázat cestu k záchraně."

"Pitomost," osopil se Gren. "Škoda času."

"Grene!" zvolal Oort. "Bereš na sebe velkou zodpovědnost."

"Vím, co dělám."

"Nesmíme nechat nevyužitou žádnou naději na záchranu Laxenu."

"Dejte mi patnáct minut času." Profesor pohlédl na hodinky. "Patnáct minut, ani o vteřinu víc."

"Tak co, Grene," řekl jeden z pastýřů. "Patnáct minut snad můžeme počkat."

"To bude nějaká bouda."

"Grene, tys vždycky byl horká hlava," doktor mluvil pomalu, s čím dál větším důrazem. "Na světě se dnes dějí všelijaké podivné věci. Jestli ty stroje, jak tvrdíš, mohly zničit horu, jestli mohly vyvolat lavinu, mohou ji také zadržet." Argument se davu zalíbil... Po krátké poradě se rozhodli, že patnáct minut počkají... Gren otevřel branku a několik pastýřů vešlo do zahrady. Usedli na trávu pod okny vily. Ostatní se rozložili na svahu nad silnicí.

Dinn už dával Janusovi dispozice.

"Zapoj analyzátor. Zakóduj všechny údaje. Směr laviny, úhel naklonění svahu, po němž se pohybuje, rychlost... Vzdálenost od města. Doufám, že v tvých poznámkách není chyba..."

"Ne... snad ne... tady je situační plánek a propočty... připravil jsem je pro zákopníky..."

"Pospěš... zbývá nám čtrnáct minut."

Analyzátor již zahájil výpočty.

"Přečti odpověď."

Janus se naklonil nad efektor a bezmocně roztáhl ruce.

"Žádná odpověď."

"To není možné."

"Ještě jednou podám údaje a otázku."

Uplynuly dvě minuty. Nad efektozem se rozsvítilo žluté světélko.

"Analyzátor neumí tento problém rozřešit," řekl Janus. "Nebo nechce."

"Co to znamená? Nechce?"

"Něco porušilo jeho rovnováhu. Možná, že je řešení negativní."

"Negativní... A co by v tom případě měl odpovědět."

"Myslíš tím, že řešení je negativní pro stroj. Chápeš, pud sebezáchovy."

"Málo pravděpodobné," Dinn se zamyslel. "Zkusíme to ještě jednou," rozhodl, "ale pro všechny případy podej informaci, že nezodpovězení otázky má za následek zničení stroje..."

Janus zasunul do receptoru děrovaný pásek... ale nezatáhl za páčku, která uváděla do chodu celý stroj.
"Poslyš," řekl tichým, chraptivým hlasem, "musíme je přesvědčit, že stroj nedovede problém rozřešit ve čtvrt hodině."
"Kam míříš?"
"Nejpozději za hodinu přijedou zákopníci," vysvětloval Janus, vyhýbaje se přítelovu pohledu. "Vojáci obklíčí vilu a zabezpečí stroje."
"Človče, a město?"
"Jedenáct let jsi pracoval na konstrukci analyzátoru a radioteleskopu, který zachytil signály z Deimosu. Nesmíme připustit, aby bylo zničeno tvé životní dílo."
"Já přece chci zachránit stroje."
"Vybral sis špatnou metodu."
"Nechápu."
"Analyzátor odpověděl na všechny otázky. Záchrana města je přes všechno problematická a jediný pokus způsobí zkázu strojům."
"Máš v úmyslu zatajit pravdu?"
"Ne, pouze zdržet její poznání... chtěl jsem..."
"Jaká je odpověď?" prudce ho přerušil Dinn. "Mluv, jaká je odpověď."
Janus vytáhl z přihrádky pultu zelený lístek.
"Ve vzdálenosti tří kilometrů od města," četl, "zbudovat z hlíny a balvanů klín... analyzátor podává přesné rozměry a způsob postavení... úsek svahu před klínem má velmi mírný spád. Teprve několik set metrů dále se úhel sklonu zvětšuje. Klínovitá hráz může usměrnit stranou proud valící se hlíny, změnit směr laviny, která ces-tou zničí jenom vilu paní Rokettové i náš dokonalý stroj."
"Zavolej Grena!"
"Počkej ještě minutu... nemáme jistotu, že jsou výpočty analyzátoru správné, že stačíme tu hráz postavit. Lavina může zničit město i stroje."
"Janusi!"
"Celý svět čeká na výsledky tvých výzkumů, na výsledky činnosti tvého analyzátoru. Z Deimosu přicházejí signály vysílané bytostmi obdařenými rozumem. Ještě půl hodiny a zákopníci zachrání vilu."
"Nechci nic slyšet."
"Lavina rozdrťí několik desítek starých baráků. Část obyvatelstva uprchlá. Všichni stačí utéci."
"Tisíce lidí ztratí střechu nad hlavou."
"Stát jim vyplatí náhradu škody a postaví nové město."
"Za deset let, ale po tu dobu budou žít v bídě, proklínat stroje i den našeho příjezdu do Laxenu."
"To nestojí za řeč."
"Jak můžeš... jak můžeš..."
"Šikanování, intriky, provokace... Obvinili nás, že jsme otrávil ovce, z útoku na doktora... primitivní, středověcí barbaři."
"Lidé, Janusi, stejní lidé jako ty a já."
Do haly vstoupila Monika s matkou.
"Není vám líto vaši vily?" Janus přiběhl k paní Rokettové. "Lavina zničí tento dům."
"To je naše věc, pane asistente."
Monika postavila na podlahu svůj kufřík.
"Jsme připraveny opustit vilu."
Janus se schoulil, otevřel dveře do zahrady a vykřikl na Oorta, který hovořil s Grenem.
"Doktore! Stroj odpověděl, jak zachránit město... slyšíte! Vaše město je možné zachránit!"
"Musíme postavit hráz z hlíny a balvanů v podobě klínu," vysvětloval Dinn. "Hráz odvede lavinu stranou."
"Na vilu paní Rokettové," dokončil s těžkým povzdechem Janus.
"A na stroje," připojila Monika. "Chápete... Stroje se samy zničí, aby zachránily vás..."
Zástup pastýřů obklopil verandu vily. Pozorně vyslechli Dinna, který vysvětloval podrobnosti akce.
"Svolejte lidi," řekl Gren, když profesor domluvil. "Všechny svolujte, ať sem přijdou s lopatami a krumpáči."
"Za hodinu přijedou zákopníci." Doktor Oort poklepal hospodáře po rameni. "Pomohou nám."
O půl hodiny později starosta podal hlášení:
"Dva tisíce lidí! Stačí, profesore?"
"Stačí! Rozdělíme je na několik skupin. Každá dostane jiný úkol. Prohlédněte si ten plánec." Dinn rozložil na kameni arch papíru.
"Tady nasypane hráz. V tomto místě zahájí práce první skupina," profesor se odmlčel. Na silnici vjela dvě nákladní auta plná vo-jáků.
"Zákopníci," zaradoval se Oort. "V pravou chvíli."
Velitel záchranné brigády, kapitán Norsen, neztrácel čas. Pozor-ně prostudoval plánec připravený Dinnem, vyslovil obdiv nad analy-zátorem a nařídil nástup záchranných čet. Po krátkém jednání se vo-jáci smíchali s civilisty. Do akce zasáhly i vojenské kamióny, které přivázely na určené body balvany, potřebné pro vyztužení hráze.
Občané Laxenu obětavě nastoupili k obraně svého města.
Ve čtyři odpoledne byla stavba hráze ukončena. Podél trasy, ku-dy se měla valit lavina, rozestavil Norsen hlídky.
V pět hodin signalizoval jeden z pozorovatelů, že za několik mi-nut dosáhne proud hlíny vrcholu klínu. Všichni lidé byli evakuováni na severní svah. Dinn a Norsen zaujali stanoviště na skalnaté výšině, proti vile paní Rokettové.

"Jen aby klín vydržel první náraz laviny," Dinn neodložil dalekohled od očí. "Co myslíte, kapitáne, vydrží?"
"Vydrží," odpověděl Norsen. "Analyzátor, jsem o tom přesvědčen, bezpečně určil místo pro stavbu hráze. Lavina narazí na překážku v nevhodnějším okamžiku..."
"Pozor!" zvolal profesor. "Červená raketa!"
Rachot čím dál mohutnější přehlušil kapitánovu odpověď. Těžké dunění znásobené ozvěnou vyplašilo hejno vran kroužících nad Laxenem. Vyděšení ptáci odletěli k severu.
Hromady nakupené hlíny dorazily k hrázi, rozdrtily její hrot, ale nemohly zničit celou hráz - klín zatlačil lavinu stranou. Se strašlivým rachotem se zřítíla do propasti a cestou rozbila vilu paní Rokettové.
Když všechno utichlo, podal Norsen profesorovi signální pistolí.
"Město je zachráněno," řekl s úsměvem. "Vystřelte zelenou světlici. Nebezpečí minulo. Lidé se mohou vrátit do svých domovů."

"Dnes v noci nikdo nebude spát." Doktor Oort zavedl hosty na verandu svého domu. "Pohledte, lidé tančí na ulicích."
"Co dělá paní Akenová?" zeptal se Janus.
"Odpoledne odjela z města."
"Kam utekla ta laskavá žena?"
"Snad až na konec světa."
"Na ten druhý konec," řekl Dinn, ale Monika se zeptala:
"Dva konce světa?"
"Na jednom Akenová a na druhém náš nesmiřitelný Janus."
"Myslím," řekla Marta Rokettová, "že stojí za to ty dva konce světa k sobě přiblížit."
"Analyzátor je zničen," zabručel asistent.
"Zítřa začneme pracovat na konstrukci nového."
"Jak se jmenují ty tři hvězdy?" Starosta ukázal na mihotavé body vysoko nad střechami Laxenu. "To je pás Orionu," odpověděl Dinn.
"A ten zlatě rudý bod?"
"To je Mars."

Uplynulo několik let. Dinn diktoval Monice zprávu pro všechny rozhlasové a televizní stanice.
"30. prosince, v sedm hodin nula minut, čtyři meziplanetární rakety opustily Zemi. Posádka s námi udržuje rádiové spojení. Všichni se cítí dobře. Zdraví Mezinárodní astronautickou komisi. Umělá družice Marsu, Deimos, neustále vysílá signály... Ukazuje směr našim kosmickým lodím... Tečka."
"To je konec?" zeptala se Monika.
"Ne, to je začátek," odpověděl Dinn podle pravdy. "To je teprve začátek."

Jan Stanislav Kopczewski

SVIŠŤ

Když byla v Tatrách zavedena Automatická pohraniční služba, stala se z toho senzace sezóny.
V pohraničních průsmycích jste mohli potkat tvora nazvaného konstruktéry poetickým jménem "Oko Tater". Byl to experimentální kybernetický stroj, který v obtížném horském terénu zastával funkci pohraničnicka.
I my jsme podlehlí všeobecné módě a před návratem z prázdnin jsme se rozhodli, že se s novým obyvatelem hor seznámíme osobně.
Předem jsme si naplánovali trasu naší túry: ráno vyjdeme z Gasienicovy hole přes Zawrat, pohraničním průsmykem Gladkie přejdeme na slovenskou stranu, navštívíme Temnosmrečínská plesa a večer přes sedlo, které se jmenuje Vrata Chalubiňského a kudy opět probíhá hranice, se vrátíme k Mořskému oku.
Chtěli jsme projít Vraty Chalubiňského, protože se tam podle posledních zpráv v zakopanském tisku vyskytli před nedávným svišťové. Tato zvířátka jsou v Tatrách vzácná, ale o jejich hojném výskytu informoval ve svých kybernetických hlášeních svědomitý "pracovník" Automatické pohraniční služby z Vrat Chalubiňského.
Třeba se nám také podaří uvidět sviště. To pomyšlení nám působilo radost. Jak efektní shoda okolností by to byla. Poznat v jediném dni mizející i nejnovější obyvatele Tater...
Všecko nasvědčovalo, že se nám výlet vydaří. Anka a já, oba odpočatí a v dobré náladě, vyrazili jsme za svítání z chaty na Gasienicově holi. Než jsme chatu opustili, opatřili jsme si v kanceláři pro pohraniční styk speciální známky, které nám měly sloužit jako propustky pro Automatickou pohraniční službu.
Dlouhý návod, s nímž jsme se museli seznámit, nás podrobně informoval, jak se chovat při setkání s "Okem Tater". Byl sice stylizován slohem velmi úředním, ale zároveň bylo z každé věty cítit snahu o vzbuzení sympatie a důvěry k Automatům pohraniční služby, plnicím zodpovědné úkoly.
Autoři návodu se chtěli vyhnout slovu "automaty", vycházející zřejmě z předpokladu, že takové označení je snad dobré pro telefonní automaty, ale ne pro "Oko Tater".
Aby nemuseli užívat plného názvu "Oko Tater", které by někdy mohlo znít směšně (například: "Oko Tater vyzývá k zastavení zvednutím pravého ramene..."), autoři návodu použili zkratky OT.
Turistická cháska z této zkratky okamžitě utvořila mazlivý název "Vojtek", který se ujal po obou stranách Tater.
Tak tedy naše dvě známky určené pro Vojtka nás opravňovaly k jednorázovému překročení československé hranice. Druhé dvě propustky nám měly umožnit návrat (nejpozději během 24 hodin). Vydávaly se samozřejmě také známky jiného typu pro delší pobyt, pro několikanásobné překročení hranic a tak dále.

Důstojník pohraniční stráže, který asistoval při vydávání známek, se vyptal na některé podrobnosti túry a podle odpovědi vybral vhodnou známku. Připomněl nám zároveň, že automaty nejen kontrolují samo překročení hranice, ale také upozorňují na vhodné chování v horách i na to, aby turisté nenosili přes hranice předměty podléhající proclení... "Podrobné předpisy o pohraničním styku musíte znát stejně dobře jako naši orgánové," varoval důstojník. "Vyhněte se tak zbytečnému nedorozumění."

"To se ví, že zbytečnému," ozval se nějaký turista hlasem poněkud dotčeným. "Všecko se s nimi musí vyřizovat formálně, podle předpisu, jinak je zle. Není nic horšího než ti kybernetičtí oslové."

Nezasáhl jsem do rozhovoru. Trochu mě zabořila ta urážka ad-resovaná tvorům buď jak buď příčinnivým, ostatně museli jsme už vyslechnout tolik historek o zvycích Vojtků, že jsem neočekával, že bych se mohl dovědět něco nového. Byly to ostatně informace podobné spíše pomluvám. Jedna paní si naříkala, že "on" šel za ní krok za krokem a volal, aby zůstala stát (zatímco z návodu vyplývalo, že OT nevydávají hlas a s turisty se domlouvají pomocí optické signalizace a s dispečinkem jsou spojeny rozhlasovým zařízením).

Jeden muž tvrdil, že ho chtěl Vojtek násilím odvést do údolí, ale že on se mu vytrhl (zatímco v návodu bylo jasně řečeno, že OT nikdy síly nepoužívá, a v případě, že turisté neuposlechnou, zapojuje filmový aparát, který prostě zaregistruje přestupek). Všecko ostatní už záleží na Ústředí pohraniční služby, která o tom dostane zprávu.

Dva mladí lidé, kteří spali v chatě ve stejné noclehárně jako já, do pozdní noci diskutovali, jak "odzbroit" Vojtka, aby člověka nenafilmoval a aby ho "nezostudil". Když dospěli k myšlence prokopat tunel - připomněl jsem jim, zívaje, že by přece měli co dělat s kompaktní skálou. Přešli tedy na metody radikálnější a explozivní - a já jsem usnul.

Kráčeli jsme s Ankou pomalu, aby nás předešel hlučný dav turistů, s nimiž jsme po "známkovém odbavení" měli opustit chatu. Už nad Gasienicovým černým plesem jsme byli poslední. Abychom se ještě více vzdálili od ostatních, odbočili jsme ze stezky a zamířili jsme k vodě. Ráno bylo nádherné. Slunce už nakouklo do údolí a vrhalo pablesky na lehce zčeřenou jezerní hladinu. Kolem bylo ticho. Odkudsi z průsmyku čas od času zachřestil sesouvající se štěrka a zvuk padajících kamenů se k nám nesl nad vodou. Takové okamžiky v srdci horské přírody nutí k přemýšlení. I my jsme podlehli této náladě.

"Když si tak pomyslíš, že i sem vkročil člověk s automatizací."

"A co je na tom špatného?" provokovala Anka.

"A víš, že kdysi, když se začaly stavět obyčejné lanovky na Kasprový vrch a na Lomnický štít, milovníci Tater trhali svá roucha a sváděli polemiky, je-li to profanace přírody, nebo ne? A teď? Po průsmycích se procházejí Vojtkové."

"Proti lanovkám byli ti, kdo se báli, že znesváří krajinu. To Vojtkům vytýkat nemůžeš."

"Ale tady jde o něco jiného: o sám fakt, že se technika zavádí i tam, kde je zbytečná. V tom je jádro problému," snažil jsem se přesvědčit svou společnost, ale ta neměla moc chuti k rozmluvě.

"Je to vlastně disonance: mechanický člověk v takovém prostředí. Namalovala bys tatranskou krajinu s robotem v popředí?"

"Asi ne. Ale tebe bych taky nerada malovala u toho plesa. To by taky byla disonance..."

"Tak ti děkuju," odpověděl jsem na impertinenci úsměvem.

"No, nezlob se," Anka dělala, že se chce udobřit, ale zaryla si do mne ještě víc. "Jsi přece hezčí než Vojtek. Ale chvilku se zamysli a vžij se do jeho situace. Jak ty by ses cítil na jeho místě. Dítě techniky - odsouzené k samotě v divoké přírodě. To není veselá situace."

Když jsme se blížili k pohraničnímu sedlu, stálo už slunce vysoko. Se zájmem jsme vyhlíželi pohraničnicka. Uviděli jsme ho z dálky. Stál sám. Opravdu nám připadal ztracený v tomto prostředí, které mu bylo úplně cizí.

"Jen uvaž, jak mu musí být horko," povzddechla si soucitně Anka.

"Neboj se, termostaty nedovolí, aby se přehřál."

Jakmile jsme se přiblížili asi na padesát metrů, "ucítil" nás. Obrátil se k nám čelem a za okamžik rozsvítil žluté světlo, které - podle návodu - znamenalo "přístup". Když jsme byli už docela blízko, zvedlo se pravé rameno a zasvítil červený signál "stůj".

Zastavili jsme se, a rameno zakončené jakousi střídkou se snížilo k nám. Byl to pohyb úplně podobný gestu průvodčího v tramvaji.

Teprve teď jsme si najednou vzpomněli na známky. Anka začala horečně hrabat v torně a já jsem ustoupil o několik kroků zpátky, abych ten okamžik zvěčnil na snímku. Rameno automatu se okamžitě vrátilo do základní polohy a rozsvítilo se žluté světélko "přístup".

"Proč ho dráždíš?" pokárala mě Anka.

"Chci vás spolu vyfotografovat."

"Než ty ho vyfotografuješ, nafilmuje on tebe za neukázněné chování."

"Ale vždyť já se přece vracím. Nepřecházím přes hranici!"

Konečně se známky octly ve "střádance". "Polykání" chvilku trvalo. Anka prohlašovala, že je ten čas nutný ke zjištění naší totožnosti a na osobní prohlídku. Poslušně jsme stáli před Vojtkem a čekali na signál k odchodu. Po chvíli zablesklo zelené světélko a rameno udělalo pohyb k hranicím. Bylo to milé gesto, dokonce nějak přátelské. Vydali jsme se na další cestu.

Tragédie začala při polední zastávce. Čekal nás poslední úsek zpáteční cesty k hranicím. Hodinový výstup do Vrat Chalubiňského. Už jsme měli vykročit k sedlu, když Anka ke své hrůze zjistila, že nemůže najít zpáteční známky.

Prohledali jsme tlumok - marně.

Situace byla neveselá. Museli jsme "ilegálně" překročit hranici, nebo se vrátit a hledat ztracené známky. Hledej jehlu v kopce sena. Ve špatné náladě jsme zahájili výstup.

Anku nemohlo nic rozveselit. Ani vyhlídka na setkání se svištěm jí nespravila náladu. Já jsem se snažil brát věc z

veselé stránky.

"Uvidíš, že nás Vojtek nepustí. Poručí nám vrátit se na slovenskou stranu!"

Ale nijak jsem nebyl nadšen perspektivou, že budu hrát úlohu pašeráka a že mě Vojtek, čekající nahoře v průsmyku, nafilmuje. Takové snímky připojovali k filmovým novinám promítaným v tatranských kinech.

Je třeba přiznat, že to byla výborná forma, jak zesměšnit neukázněné turisty. A tak jsme měli my dva, Anka a já, "vystoupit na plátně". Nepříjemná vyhlídka. Celá bouda bude řvát!

Oba jsme pravděpodobně mysleli na totéž, když jsme co noha nohu mine stoupali vzhůru jako na popraviště.

Za každou cenu jsem chtěl vymyslet něco, co by nás zachránilo před ostudou. Jak přechytračit Vojtka? Jak proklouznout? Nebylo pomýšlení na prodloužení túry a na přechod přes hlavní hřeben. Za prvé se blížil soumrak a za druhé bychom stejně narazili na druhého automatického pohraničnicka.

Pomaloučku jsem si vzpomínal na všechny nápady jak ošidit Vojtka, které jsem vyslechl včera. Když jsem však dospěl, jako tehdy moji sousedé, k myšlence na tunel a užití třaskavin, musel jsem v duchu konstatovat, že je situace opravdu bezvýchodná.

Od Vrat Chalubiňského nás dělilo nanejvýš dvě stě metrů stoupání. Má hlava pracovala přinejmenším stejně intenzivně jako nohy, s tím jediným rozdílem, že bezúspěšně. Vzdálenost dělicí nás od sedla se zmenšovala každým krokem. Zato naše myšlenky se motaly pořád na místě a z toho motání nevytryskl žádný geniální nápad.

Nařídil jsem zastávku. Usedli jsme, ale nepromluvili jsme spolu.

Ochladilo se. Ze štítů začala klesat mlha a za chvíli se viditelnost omezila na několik desítek kroků.

"Myslíš, že vidí v mlze?" zeptala se Anka.

"Pochopitelně, stejně jako radar. V tomto ohledu nás porazí na hlavu."

"No, ale nemůže filmovat," pokoušela se utěšit Anka.

"Bohužel, pomocí infračervených paprsků může..."

Najednou se shora, nad námi, ozvaly zřetelné kroky. Musím přiznat, že nám bylo velice trapně.

Když člověk nemá čisté svědomí, snadno ztrácí sebejistotu.

"Jde k nám."

"Nalad' příjemný výraz tváře jako pro film," snažil jsem se žertovat. Kroky se blížily. A najednou, z řídnoucí mlhy, zazněl hlas:

"Nechcete mléko?"

A v následujícím okamžiku se vynořila postavička goralského chlapce s konvičkou.

"Co tu děláš?" zvolal jsem.

"Koupíte mléko?" opakoval svou otázku.

Koupili jsme si, přirozeně. Měli jsme žízeň. Chlapec si sedl vedle nás. Ukázalo se, že tady v sedle den co den prodává turistům mléko. Teď sestoupil níž, protože nahoře prokřehl od větru.

"A je tam nahoře automat?" zeptal jsem se.

"Jako ten železnák? Když ho tam postavili, tak tam je," odpověděl pohrdavým tónem.

"A co ty, tebe pustí na slovenskou stranu?"

Kluk se zachechtal.

"Pustí. Proč by nepustil?"

"Jenom tak, beze známky?"

"Jen tak," řekl s takovou nenuceností, jako by to byla věc načisto samozřejmá.

"Nehoupej. Bez známky nikdo nemůže přejít. A jestli přejde, nafilmují ho a musí potom platit pokutu."

"Já se toho železnáka bát nemusím. Mluvím čistou pravdu," zapřísahal se chlapec. "A co vy... pašujete něco?" podíval se na nás podezíravě.

Chtěj nechtěj, museli jsme s pravdou ven. Svěřili jsme se mu s trampotami. Chlapec nás vyslechl, chvíli uvažoval a klidně rozhodl:

"Tak si každý vypijte ještě jeden hrnek a pak vás převedu."

Samozřejmě jsme vypili.

Za chvíli jsme se vydali na další cestu. Ančina nálada se zřejmě zlepšila. Vypτάvala se našeho druha, jaký vymyslel podfuk na "železnáka", ale chlapec zarytě mlčel.

Zeptal jsem se na sviště. Místo odpovědi se jenom zasmál. Pokračovali jsme v cestě mlčky.

Jste zvědaví, jak to všechno dopadlo? Směšně a nečekaně. Když už jsme byli u samého sedla, poručil nám náš průvodce, abychom se zastavili. A sám šel napřed. Vítr rozfoukal mlhy. A tu jsme před sebou uviděli postavu Vojtka. Podle obratu trupu bylo vidět, že už něco "větří", ale signály ještě nevysílal žádné.

Vtom se před námi ozvalo krátké, pronikavé zahvízdnutí.

"Svišť!" zašeptala Anka a začala se rozhlížet.

Nebyl to svišť, to náš průvodce mistrovsky napodobil jeho hlas. Zahvízdnutí se opakovalo podruhé a potřetí.

Najednou automat udělal čelem vzad a začal se vzdalovat ze sedla. Průvodce nám dal znamení rukou. Za chvíli už jsme sestupovali dolů po stezce k Mořskému oku. Ještě jsme se obrátili, abychom na rozloučenou zamávali svému zachránci.

"Ale měli jsme štěstí, že jsme potkali tak prohnaného sviště," řekl jsem za chvíli.

"A mně je Vojtka líto, že se dal napálit," prohlásila Anka lítostivě. "Jenom pořád ještě nevím, čím to je. Že by se byl polekal?"

"Začala fungovat nějaká zpětná vazba, kterou konstruktéři programovali," hledal jsem vysvětlení. "Vojtkové prý se dovedou vyhýbat nebezpečí, například kamenným lavinám. Když uslyší charakteristické zvuky řítících se kamenů, ustoupí stranou."

"No, ale svišť mu nemůže být nebezpečný. Spíš naopak. Zvíře by se mohlo polekat takové obludy." Pokračovali jsme v cestě mlčky a snažili se objevit příčinu zvláštního chování robota.

"Už to mám!" zvolal jsem najednou. "Vojtkovi konstruktéři zřejmě byli milovníky tatranské fauny a vštípily tu vlastnost svému dítěti. Uslyší-li Vojtek sviště, diskretně se vzdálí, aby ta bázlivá zvířátka neplašil."

"No, ale od nás nebylo hezké, že jsme podvedli tak ohleduplného rytíře," tvrdila Anka...

Přesto se Automatická pohraniční služba oklamat nedala. Když jsme se po přenocování na Mořském oku vrátili příštího dne do Zakopaného, našli jsme na chatě obsílku do Ústředí pohraniční služby, zjistilo se totiž, že za uplynulých dvacet čtyři hodin nepřišlo rádiové hlášení od žádného "orgána", který by přijal naše zpáteční známky.

Vyprávěli jsme v Ústředí o našem dobrodružství i o setkání se svištěm, který nám usnadnil přechod (o chlapci jsme se spiklenecky nezmínili).

Tato historka vzbudila hodně veselí a nás zachránila před pokutou za porušení předpisů.

"Musíme ‚znetcitlivět‘ naše pracovníky na pískání," prohlásil velitel.

Od té doby přestal tatranský tisk psát o svištích, kteří se vyskytují v oblasti Mořského oka.

Eugeniusz Sakalus

HOMO SAPIENS

Jak dlouho to všechno trvalo, nevím. Hrozná, bodavá bolest v lebce dala mi pocit mého vlastního já. Napřed slabě, jako skrz mluhu, postupně stále zřetelněji začínalo se rýsovat to něco, co jsem ještě nedovedl pochopit. Tělo jsem neměl. Neměl jsem vlastně nic, co by mě mohlo umístit v prostoru a v čase. Byla pouze bolest, mizející a navracející se jako vlna, pekelné píchání v mozku. Ano, snad to byl on. Začal vnímat sám sebe. Na to jsem přišel až později. Z nicoty, poznenáhlu, jako ocas komety, jako něco nepostižitelného, začalo se vynořovat mé nitro. Mozek je poznával. Mé pocity byly stále souvislejší. Jak čas plynul, začalo se nitro rýsovat, dostávat tvary, obrysy, stávalo se něčím hmotným, materiálním. Začal jsem pociťovat strnulost i vlny chladu, které mnou probíhaly. Nové části mého těla, ramena a stehna, předloktí a holeně, a nakonec ruce a chodidla nabývaly svých materiálních znaků. Zároveň se celé mé tělo naplnilo jiskřením, tepem a bodáním. Strídavě mnou probíhaly vlny chladu a horka. Pokoušel jsem se pohnout a vykřiknout, ale nemohl jsem. Byl jsem bez vlády. Začínal jsem to chápat.

Oči a uši nereagovaly. Přes to přese všechno jsem uvažoval. Nalézal jsem sebe a rozeznával jsem své "já".

Občas projelo mým tělem křečovitě chvění. Přestože jsem byl při vědomí, nedovedl jsem pochopit stav, v němž se nacházím. Pokusil jsem se otevřít oči. S velkou námahou se mi to podařilo. Měl jsem dojem, že víčka váží celé tuny.

Zprvu jsem neviděl nic. Za nějakou dobu se přede mnou začaly rýsovat nevelké lesklé obrazce. Již jsem je rozeznával.

Byla to písmena a celá slova. Jejich smysl mi zprvu unikal. Nemohl jsem také přijít na to, kdo je tu umístil a za jakým účelem. Ve tmě jsem mohl přečíst svítící text. Zněl:

"Nehýbej se! Můžeš-li, stiskni zuby lesklou tyčinku!"

Snažil jsem se nadzvednout hlavu. Podařilo se to, i když ne bez námahy. Pohnul jsem bradou, zuby cvakly o sebe. Vrátil se mi tedy sluch. Poměrně snadno jsem uchopil tyčinku do zubů. Stiskl jsem ji. Ozvalo se lehké lusknutí a vlna mírného světla zaplavila prostor, kde jsem ležel. Pociťoval jsem se volný. Dokonce i neutuchající bolest hlavy a ostatního těla připadala mi méně nesnesitelná. A snad opravdu povolovala. Byl jsem jako omámený. S jistou dávkou hrůzy a zvědavosti jsem se rozhlédl kolem sebe. To, co jsem spatřil, mnou otřásl.

Byl jsem v prostoru, který se dal nazvat kabinou. Zdálo se mi, že je zasklená. Přesto jsem nemohl spatřit nic z toho, co je za ní. Kabina byla neprůhledná. Měla tvar krychle o hraně dlouhé dvanáct stop. Dveře jsem nenašel. Světlo se linulo z celé plochy stropu.

Ležel jsem na speciálním lůžku. Bylo vyloženo velmi pružným plastikem, který měl přesný tvar mé postavy. V malé cele bylo plno nejrůznějších přístrojů, lesklých kovových trubíc a válců. Mezi tím vším naprosto chyběly měřicí přístroje, ukazatele, tabulky nebo ciferníky. Mé tělo bylo ve třech bodech zapojeno na neznámé zařízení. Jedna z trubíc byla spojena pružným koncem s vnitřní stranou pravého stehna. Toto místo bylo pečlivě ovázáno bílou, pórovitou páskou, která byla na dotek lepkavá a elastická.

Obdobně byla spojena druhá trubice s levou paží. Také na vnitřní straně. Zato na prsou to vypadalo jinak. Měl jsem tam upevněnou krabičku, tvarem a velikostí odpovídající obyčejnému cizojazyčnému slovníku. Krabička byla z černého plastiku. Dvěma pružnými dráty byla napojena na podobné, jenomže daleko větší zařízení v rohu kabiny.

Bylo naprosto ticho. Nic nesvědčilo o tom, že aparatura pracuje. Pod obvazem v pravé noze a levé paži jsem cítil lehké mravenčení. Zato pod krabičkou na prsou jako by kroužilo a pulsovalo nesčetné množství malých přísavek. Nebolelo to. Dokonce to možná bylo příjemné. Měl jsem klamný pocit, že mi odtahují kůži.

Bolest krok za krokem ustupovala. Pohlédl jsem na tabulku s textem "Nehýbej se". Podivil jsem se, když jsem tam nenašel známá slova. Zato jsem si přečetl jiný nápis. Tentokrát zřetelná písmena tvořila věty:

"Pozor! Instrukce. Přesně se jí řiď. Až ji přečteš, pokaždé stiskni zuby lesklou tyčinku."

Podle pokynu instrukce jsem to učinil. Dřívější text zmizel. Místo něho jsem četl:

"Příteli! Bratře! Buď klidný a trpělivý. Nejsi sám.

Nic ti nehrozí. Postupně se o sobě dovíš všechno. Nyní klidně lež. Tvůj organismus nic nepotřebuje. Přístroj ti všechno dodává automaticky. Jsi ještě slab. V pravý čas dostaneš potřebné instrukce. A nyní stiskni zuby tyčinku."

Učinil jsem to. Objevil se nový nápis:

"Teď usneš. Dostal jsi do krve uspávací prostředek. Dobře si odpočiň."

Padala na mne skutečně silná ospalost. Všechno se začalo rozplývat. Byl jsem stále lehčí a lhostejný ke skutečnosti, která mě obklopovala. Usnul jsem.

Zbaven jakékoli míry času, nemohl jsem zjistit, jak dlouho jsem spal. Probudil jsem se úplně odpočatý. Zvláštní věc.

Neměl jsem hlad ani žízeň. Chtěl jsem se pohnout. Byl jsem však připoután držáky, které tam předtím nebyly. Ve spánku jsem byl zřejmě přivázan k lůžku.

Pohlédl jsem na tabulku. Byla prázdná. Stiskl jsem zuby tyčinku. Vyskočil nový nápis.

"Spal jsi dlouho. Aparát dokazuje, že už jsi dost silný. Přesvědč se, dokážeš-li pohybovat rukama a nohama. Je-li tomu tak, stiskni pravou nohou červenou páku na vnější straně opěradla postele."

Vykonal jsem to. Mohl jsem číst dále:

"Přístroj už byl úplně vypojen z tvého krevního oběhu. Jsi zdrav a nezávislý na této kabině. Teď musíš vytáhnout konce trubíc z těla. Začneš od pravé nohy. Sejmeš obvaz a potom zvláštní pružné svorky. Pak pomalým pohybem vytáhni pružnou trubičku. Je zavedena do cévy do hloubky patnácti coulů. Nemusíš se obávat škodlivých následků. V místě, v kterém je trubička zavedena, má céva svorku. Až vytáhneš hrot trubičky, stiskni ranku pružnou svorkou podle připojeného návodu. Svorka je sterilní. Uzavře ranku a tak umožní rychlý srůst cévní tkáně. Nakonec si pečlivě obvaž nohu, a aby ses vyhnul jakémukoli riziku, zafixuj kolenní kloub plastikovou dýhou. Visí na pravém opěradle. Způsob upevnění je na připojené kresbě. Až provedeš všechny úkony, stiskni lesklou tyčinku."

Zmocnila se mě hrůza. Nejen fakt, že jsem přestál nějakou vážnou operaci, ale stále určitější vědomí naprosté opuštěnosti a závislosti na této aparatuře vystupňovaly můj pocit strachu a bezmoci. Začal jsem horečně přemýšlet, kde jsem se tu vzal, co se se mnou dělo, a konečně, a to je nejpodivnější, proč nemám lékařskou péči. Nedovedl jsem pochopit, jakou operaci jsem prodělal, když nemám pooperační jizvy.

Začal jsem přemýšlet o své minulosti. Měl jsem pocit, že určitá fakta pronikají do mého vědomí. Ale nebyl jsem si jist, zda mě neklame paměť. Snad se dá poznenáhlu identifikovat stroj, pod jehož kontrolou jsem byl. Zůstal mou jedinou nadějí.

Velmi nepřesně jsem se začal rozpomínat na poslední chvíle. Pracoval jsem... ano, tehdy jsem si myslel, že jsem dál budovatelem těch podivných závodů.

Velitelství pozemní armády sem soustředilo asi tisíc zaměstnanců, polovinu mužů a polovinu žen. Všichni ukončili vysokoškolské studium. Bylo mezi nimi padesát procent inženýrů různých oborů, třicet procent lékařů a zbytek byli fyzikové, agronomové a vojenští odborníci, jako zákopníci, letci atd. Všechny nás podrobili velice zevrubnému lékařskému vyšetření, zkouškám, testům, kromě toho jsme skládali přísné zkoušky nejen ze svých oborů a příbuzných věd, ale i z vědních oborů nám úplně cizích. Přirozeně, že předtím jsme prošli desítiměsíčním, velmi složitým školením, které vedli zvlášť vybraní profesori. Abychom neprozradili místo svého pobytu, konaly se přednášky v poměrně velmi vzdálené pevnosti Shark-Hill. Všichni soustředění muži byli ve věku třiceti až třiceti pěti let, ženy ve věku dvacet pět až dvacet sedm let. Pokud jde o věk, byly požadavky velmi přísné. Byli jsme vybráni z mnoha desítek tisíc dobrovolníků z celých Spojených států. Služba měla trvat pět let. Nabízený plat byl tak vysoký, že o vhodné uchazeče nebyla nouze. Nejprísrnější dodržovanou podmínkou bylo zachování absolutního tajemství. Byli jsme naprosto izolováni. Telefonické spojení s okolním světem neexistovalo. S rodinou jsme se mohli dorozumívat pouze listovní cestou. Je přirozené, že dopisy v táboře procházely velmi přísnou cenzurou. Každý z nás měl rádiový přístroj. Přátelili jsme se mohli pouze se ženami a muži z naší skupiny. Terén, na kterém jsme byli soustředěni, jsme sami hlídali. Ležel v nepřístupné části Skalistých hor, ale nebylo obtížné jej střežit.

Výbudovali jsme mohutné kryté vytesané ve skalách. Jedny z nich nám sloužily jako obytné prostory, ostatní jako obrovská skladiště surovin, strojů a průmyslových zařízení, dopravních prostředků, potravin atd. V mnoha z nich jsme smontovali kompletní výrobní provozy. Jejich účel, důvod, proč byly zřízeny, nám nevysvětlili. To všechno nám připadalo stále nejasnější a záhadnější. Tento dojem znásobovala skutečnost, že velká podzemní hala byla vybavena zařízeními, která nám byla svým vzhledem zcela neznámá. Jejich poslání znali jen dva náměstkové generála Hodgese. Po celou dobu jsme dodržovali dietu, naštěstí docela příjemnou: velké množství ovoce, vajec, libového hovězího, minimální dávky tuků a pečiva.

Zajímavý byl náš denní program. V 5.30 budiček, v 5.35-5.50 společná rozcvička na hřišti. Od 5.50 do 8.00 jsme mohli libovolně disponovat s časem. Byl určen pro osobní hygienu, přípravu snídaně, praní, žehlení, zašívání, šití a podobně. Všecko jsme si museli dělat sami. Nic jsme nekupovali, nedostávali jsme žádné příděly. Brali jsme si ze skladiště to, co jsme v dané chvíli potřebovali. Jestliže to nebylo, museli jsme hledat náhradu. Jednou přišel rozkaz zamknout sklady s potravinami. Tři týdny jsme se museli žít tím, co jsme našli v okolních lesích. Nebylo toho moc a nebylo to nic lákavého. Zvlášť na počátku. Kořinky rostlin, hlemýždi, žáby, užovky, občas nějaká větší zvěř. Zbraně jsme nedostali! Ulovit obyvatele lesů jsme směli pouze tím, co bylo na místě. Zbývaly nám tedy palice, pasti a jámy, luky s tětívami zhotovenými z kůže ulovených srnek. Ke konci už to bylo docela snesitelné. Ženy musely přirozeně prodělavat všechno stejně. Přestože nám stále zdůrazňovali nutnost pomáhat jeden druhému, v tomto případě byla vzájemná pomoc vysloveně zakázána. Každý musel být soběstačný. Upozorňovali nás, že to v budoucnosti může být nutné. Z časového odstupu mohu přiznat, že se člověk poměrně snadno může přizpůsobit netypickým, ba dokonce velmi obtížným podmínkám.

Od 8.00 do 12.00 se každý zaměstnával podle své kvalifikace. Lékaři jezdili do klinik, nemocnic a sanatorií, inženýři do průmyslových závodů, vojáci k příslušným jednotkám pozemní armády. Tam nás pokládali za specialisty. Sloužili jsme jako poradci ve všech problémech a obtížích, s nimiž zápasil ten který závod.

Jako dopravní prostředky nám sloužily helikoptéry, lehká letadla, vojenská auta. Byly výhradně k naší dispozici. Nezávisle na tom, jestli to byl pilot, lékař nebo inženýr, musel každý umět ovládat tyto stroje. A nejen to. Musel dokonale znát jejich konstrukci, musel umět odstranit případnou poruchu v době, kdy jich používal. To byla jedna ze základních podmínek, jak se udržet v našem kolektivu. Nikdy jsme nebyli v jednom závodě déle než měsíc. Podobně tomu bylo s lékaři. Prodělávali všechny možné specializace, jako chirurgii měkkých částí těla, chirurgii kostní, internu a dokonce celou psychiatrii. A to ještě nebylo všechno. Dva dny v týdnu jsme si vyměňovali úlohy se svými kolegy a

kolegyněmi. Lékaři odjížděli do průmyslových závodů a inženýři na praxi v nemocnici. Podobně tomu bylo s vojáky. Všude nás přijímali velmi srdečně. Informovali nás o problémech všeho druhu a radili nám v případech nesnází, a naopak bedlivě naslouchali našim pokynům. Byli jsme zasvěcováni do všech tajemství. Nic před námi neskrývali, protože jsme se legitimovali zvláštními propustkami. Z téhož důvodu se nás neptali na naše zaměstnání.

Ve 12.00 návrat do tábora, příprava oběda, oběd a odpočinek. Od 14.00 do 17.00 hodin byl program různý. Občas besedy o rozličných tématech, jindy přednášky. Někdy nás pro změnu podrobovali "rafinovanému mučení", jak to kdosi označil. Byla to prostě komplikovaná tělesná cvičení, která vyžadovala mnoho síly, odvahy, mrštnosti, a hlavně nápaditosti.

Pak jsme byli podrobeni zkoušce samoty. Vypadalo to nevinně. Zkoušeného posadili do letadla, odvezli ho nad brazilský prales a poručili mu seskočit padákem. Jedinou jeho výbavou byl malý signalizační přístroj, s jehož pomocí později záchranná výprava trosečníka našla. Takový pobyt v pralese byl důkladnou prověrkou, jak si kdo umí poradit v těžkých situacích. Nikde se člověk tak nenaučil spoléhat se sám na sebe jako právě při této zkoušce. Bylo to nebezpečné, ale kupodivu téměř všichni se vrátili. Ze šesti set a několika desítek lidí se nevrátili pouze čtyři, z toho jedna žena. Se ženami se přirozeně jednalo jako s muži.

V 17.00 končily naše povinnosti. Každý mohl dělat, co chtěl. Bylo to však omezeno nutností dodržovat předpisy.

Velitelství s námi nikdy nemělo nesnáze. Předpokládali jsme, že nám bude svěřen zodpovědný úkol. Mezinárodní situace byla neveselá, napětí mezi dvěma bloky států se neustále stupňovalo. Všechny státy zbrojily, prováděl se výcvik vojska, konaly se přípravy na obranu i útok v základnách pozemských, námořních i kosmických. Vědecký průzkum vesmíru, který se tak slibně rozvíjel v první polovině sedmdesátých let, byl úplně přerušen. Místo toho se začaly intenzivně zkoumat možnosti, jak využít mimozemského prostoru k vojenským účelům. Je třeba přiznat, že toto úsilí nebylo marné, zvláště pokud jde o útočné vojenské akce. S obranou to bylo horší, ale i tady se vykonalo, co bylo možné.

Byly zkonstruovány mohutné kosmické bombardovací kluzáky a špionážní laboratorní družice s lidskou posádkou, které umožňovaly dokonalou kontrolu nepřátelského území. Takové pozorování bylo umožněno díky velkým úspěchům v oboru telemetrie, optiky, a především díky stavbě družic s řízenými parametry oběžných drah. Bylo totiž možno značně přiblížit objekt.

A tak svět stanul znovu tváří v tvář katastrofě. Nukleární zbrojení, vzájemná nedůvěra a rozpory se tak vystupňovaly, že myšlenka odzbrojení, třeba částečného, neměla vyhlídky na úspěch. Každá strana viděla možnost přežít jedině ve stále se stupňujícím zbrojení. Vypadalo to tak, jako kdyby se dva protivníci pohybovali ve skladišti s dynamitem. Oba mají odjištěné granáty. Oba se chtějí z toho prostoru dostat. Domnívají se, že větší naději má ten, kdo je lépe vyzbrojen. Ale vědí, že nezávisle na tom, kdo zaútočí první, budou zničeni oba. Odzbrojit nemohou, ten, který se pro to rozhodne, musí se podrobit vůli ozbrojeného nepřítele, jakmile opustí nebezpečné místo. V tom je problém.

V takové situaci strachu a nejistoty jsme žili, pracovali a milovali. Náš strach před nebezpečím asi otupěl. Těžko se divit. Trvalo to přes třicet let. Na všechno si člověk zvykne. Snad byli lidé, kteří hledali východisko z této slepé uličky lidských dějin. V době, kdy mě tyto myšlenky mučily, nevěděl jsem, že příslušné plány byly již vypracovány. Byly správné? Nemohu to posoudit. Jsou výrazem bezmoci a zoufalství, ale zároveň odhodlání, k němuž může dojít pouze člověk v bezvýchodné situaci.

Toto byly skutečnosti, které jsem si v té chvíli uvědomoval. Poslední okamžik, který jsem si zapamatoval z údobí předcházejícího, můj dnešní stav, to byla chvíle, kdy nás po prohlídce obrovského protiatomového krytu požádali, abychom se pohodlně usadili v křeslech prostorného sálu. Soustředili nás tam všechny. Také všichni velitelé tu byli. Dokonce byl mezi námi i generál Luther Hodges, povoláním lékař a profesor na akademii medicíny, a zároveň náš nejvyšší představený. Vládla podivně napjatá atmosféra. Tušili jsme, že se musí něco stát. Ale co? To nikdo nevěděl. Následovalo hrobové ticho. Vtom zazněla tichá, rozehvělá slova Hodgesova:

"Přátelé! Jestliže propukne šílenství vzájemného ničení prostředky moderní techniky, zmizí člověk, to nejvelkolepější dílo přírody navždy z naší planety. Kdo ví, zda by nebylo lépe, kdyby aspoň někteří z nás mohli tuto krizi přetrvat."

Všichni jsme se cítili jako ochromeni. Nikdo nebyl s to vypravit ze sebe ani slůvko. Najednou Hodges řekl:

"Sedte klidně, za chvíli se vrátím."

Vstal a nejistým krokem odcházel. Za ním odešlo několik jeho nejbližších spolupracovníků. Byli zachmuřeni. Osaměli jsme. Padla na nás tíseň. Snažil jsem se promluvit s uplakanou Virginií Evansovou, která seděla vedle mne. Nevzpomínám si, co jsem říkal, protože najednou mě přemohla ospalost.

Tím mě vzpomínky končí.

A nyní ležím sám v kabině, pomyslíl jsem si. Odkud teď očekávat pomoc?

Uplynulo patrně hodně času, než jsem se rozhodl provést, co ode mne žádala instrukce.

Napřed jsem se s námahou posadil. Pak jsem lehce sňal obvaz a svorku a konečně jsem pomalu vytáhl plastickou trubičku z nohy. Bylo to nepříjemné, ale nijak zvlášť bolestivé. Když jsem ji odstranil, přitiskl jsem na ránu svorku, přiložil jsem obvaz a zafixoval jsem kolenní kloub. Báł jsem se, abych se předčasně neosvobodil od zázračného vlivu tajuplné aparatury. Naštěstí se nic nedělo. Cítil jsem se dobře. Dokonce snad lépe, protože mi vědomí, že se můj organismus osamostatňuje, dodávalo odvahy. Se zájmem jsem si prohlédl tu zázračnou lesklou tyčinku. Ukázalo se, že je to velmi pružná trubička, dlouhá asi deset palců, o průměru půl palce. Vedl z ní kablík. A ten byl zapojen do značně velké krychlové krabice. Samozřejmě, nemohlo to být nic jiného, než můj starý známý, hodný elektronický mozek. Byl jsem ochoten zamílovat si ho jako nejdražšího přítele. Jemu budu pravděpodobně vděčit za svůj život.

Podle návodu jsem lehce stiskl tyčinku. Objevil se nápis:

"Všechno je v nejlepším pořádku. Stejným způsobem odpoj ze zařízení levou ruku. Trubičku vytáhni velmi opatrně."

Udělal jsem to. Trochu jsem se zděsil, protože při odstraňování pružné hadičky z tepny ucítil jsem v prvním okamžiku prudké píchnutí v srdeční krajině. Když jsem nasadil svorku, obvaz a zafixoval jsem loketní kloub, stiskl jsem řídicí tyčinku. Četl jsem: "Dobře sis počínal. Bylo to bolestivé, ale ne nebezpečné. Konec trubičky byl zaveden tepnou až do srdce. Nyní odstraň krabičku s hrudního koše."

Vykonal jsem i tento, snad již poslední úkon. Cítil jsem se volný. Mohl jsem se zajímat o okolí, pokud mi to ovšem dovolí můj ochranný duch. Neměl jsem v úmyslu neuposlechnout jeho příkazů. Bylo by to nemoudré a nelogické. Další nápis mě instruoval:

"Posaď se, zvedni opěradlo a odpoj zbývající kabely. Až to provedeš, můžeš otevřít kabinu. Musíš otočit doprava bílým knoflíkem na stěně přímo proti sobě. Nyní budou tvým jediným průvodcem instrukce v modrých deskách. Leží vedle tvé levé ruky. Z počátku se budeš pohybovat na vozičku. Až do chvíle, kdy se ti vrátí všechny síly. Jednu věc si pamatuj. Ať po opuštění kabiny shledáš cokoli, buď trpělivý a ničeho se nedotýkej. Za stejných podmínek jsou zde 962 osoby, z toho 502 ženy. Zatím od tebe neočekávají pomoc. Hodně štěstí!"

Šly na mne mdloby. Uspali nás tedy a podrobili pokusům, jejichž cíl vůbec neznám. Netuším ani, do jaké míry jsou zdraví nebezpečné. O tom se nám nezmiňovali, když jsme podpisovali revers. Měl jsem vztek. To je nějak moc zkoušek, které musíme prodělat na tomhle soustředění chytrých lidí - to byla má reakce na poslední slova na tabuli s instrukcemi. Domníval jsem se, že bylo-li to opravdu nezbytné, pak měli aspoň na kontrolu poslat lékařský personál.

Vyznal jsem se trochu v lékařské aparatuře pro hibernaci lidského těla. A všechno nasvědčovalo, že tady se jedná právě o takové zařízení. Nejneopatrnější porucha - a jeho činnost může způsobit neodvratnou smrt. Tragédie se mohla odehrát tím spíše tady, když zde nebyl nikdo, kdo by mohl korigovat činnost té komplikované mašinerie.

Ale po chvíli jsem se ovládl. Přiznal jsem, že oni, to značí velitelství, měli pravdu. Přihlásili jsme se k výcviku pro speciální úkoly, měli tedy plné právo disponovat s námi způsobem, jaký uznali za nutný. Přistoupili jsme na to. Přesto jsem si přísahal, že jim příště už nenaletím. Vždyť byli ochotni poslat nás do vesmíru anebo do samého pekla.

Vzpamatoval jsem se. Možná že nás opravdu školí pro nějaké vojenské úkoly ve vesmíru. S tím bych docela souhlasil. Tyto myšlenky mě uklidnily. Přestalo mě dokonce zajímat mé okolí. Konec konců není na tom nic mimořádného, konstatoval jsem.

Po několika prostých pohybech změnilo se mé lůžko v docela pohodlný voziček. Mohl jsem se teď poměrně volně pohybovat po neznámém terénu. Jestliže se potvrdí mé domněnky - říkal jsem si - neměly by mi tyto prostory být cizí. Před poslední operací nám velmi podrobně popisovali rozmístění a funkce jednotlivých částí obrovského krytu. Odpojil jsem voziček od zařízení kabiny, modrý sešitek s instrukcemi jsem si položil na kolena, ještě jsem pohledem prozkoumal svou celu a... otevřel jsem dveře.

Jaký byl můj úžas, když jsem přímo proti sobě spatřil tři úplně stejné vozičky a na nich Johna Grosbyho, Harryho Randolpha a Mary Calleryovou.

"Co tady děláme?" zeptal jsem se.

"Nemáme tušení," odpověděla Mary.

"Vylezl jsi z kabiny jako čtvrtý, ostatní se vyklubávají jako kuřata. Předpokládám, že to nebude dlouho trvat."

"První jsem vylezl já," skočil nám do řeči Harry. "To je divné, vždyť my se vůbec nevíáme!"

"Fakticky," namítl John. "To bych rád věděl, na jak dlouho nás tady konzervovali."

Se zájmem jsme na něho pohlédli. Zřejmě o něčem meditoval, neboť měl zamyšlenou tvář. Po chvíli pokračoval:

"Nevím to samozřejmě přesně, ale myslím, že jsme byli hibernováni."

Důvody nedovedu přesně uvést. Znepokojuje mě pouze, že je tu tolik podivných okolností. Jsme přece pod kontrolou mrtvých, i když vcelku velmi přesných zařízení. Ještě jsme si nepročetli instrukce. Snad tam najdeme odpověď. Ale napřed si zkontrolujme zbývající část haly."

"Jedem," rozhodla Mary, "Luisi, zapamatuj si číslo své kabiny," obrátila se na mne.

Měl jsem číslo 294. Všiml jsem si, že kabiny nesahají do stropu obrovské haly. Byly tam postaveny ve čtyřech řadách. Mezi nimi bylo hodně místa pro komunikaci. Podle počtu pacientů musel mít celý prostor kolem tisíce yardů. Jeho výška mohla mít od oka třicet stop a šířka devadesát stop. Byla to mohutná konstrukce z armovaného betonu s dosti hustě rozestavenými nosnými sloupy. Na nich spočívaly masivní zaklenuté překlady. Celek působil svou přísností a zároveň prostotou. Ten dojem zvyšovaly měkké stíny, jaké vrhaly předměty v rozptýleném světle výbojek.

Zamířili jsme se svými vozíky do střední uličky. Vedení převzala Mary.

"Podívej se, Luisi, na osvětlený ciferník uprostřed každé průčelní stěny kabiny," řekla. "Je na něm pohyblivá ručička a několik desítek čísel na jeho obvodu ve směru hodinových ručiček. Je to zakódovaný ukazatel stavu, v němž se v dané chvíli nachází ten který pacient. Klíč k této šifře máš v instrukcích. Číslo uprostřed kotouče znamená osobní údaje. Nediv se tedy, že jsme o tobě všechno věděli. Čekali jsme proto trpělivě před tvou kabinou."

"Máte tedy už trochu zkušeností," řekl jsem. "Řekněte mi, jak dlouho trvá takové probuzení od nultého do konečného bodu?"

"My jsme ovšem u nikoho začátky probuzení nepozorovali," namítl John.

"Skutečně," poznamenal Harry. "Téměř všichni jsou v závěrečné fázi procesu."

"Z toho můžeme usoudit," odpověděl jsem, "že jsme se všichni začali navracet do života současně."

"To je možné."

"Svědčilo by to, že všechny aparatury zapojil z jednoho centra operátor nebo nějaký hodinový mechanismus," dohadoval jsem se.

Nikdo nic neodpověděl. Nějakou dobu jsme jeli mlčky. Vtom vykřikl Harry:

"Počkat, tady by měl někdo za chvilku vyjet. Má číslo 312. Mary, podívej se, kdo to je."

"312, okamžik, to je přece náš kapitán, Harold Schonberg."

"K čertu,, to znamená, že naši šéfové prodělávají stejnou léčbu," zamručel Harry.

To nás zaujalo. Když jsme si označili tuto kabinu, začali jsme kontrolovat všechny signální tabulky. Ne bez úžasu jsme zjistili, že je tady celé velitelství, s generálem Lutherem Hodgesem v čele. To bylo překvapivé! Zatím se nestalo, že by byl někdo z velitelství podroben některé těžší zkoušce zároveň s námi. Abychom uspokojili svou zvědavost, pustili jsme se do studia instrukcí. Kniha byla nappána vysvětlivkami a poznámkami, týkajícími se některých hledi-sek fyziologie našeho života, způsobu výživy, spánku, tělesné vý-chovy. Vysvětlila nám, odkud máme čerpat koncentrované potraviny, vodu a tepelnou energii k vaření. Pokyny pojednávaly také o lé-kařských otázkách v souvislosti s naší rekonvalescencí po uspání a hibernaci. Na konci jsme narazili na velice záhadnou větu:

"Až se probudí nejméně tři sta lidí, můžete se, jestli se k tomu kolektivně rozhodnete, shromáždit v přednáškovém sále a zapojit elektrickou informační tabulku tím, že otočíte doprava jediným stříbrným knoflíkem, který tam najdete. Do té doby bude zablokována."

Nedalo se nic dělat. Čekali jsme trpělivě. Vyhledali jsme tu síň. Vedly k ní šipky zdaleka viditelné. Když jsme se tam dostali, uvědomili jsme si, že je to právě ten sál, kde jsme byli před usnutím. Byla tam stejná chromovaná křesla bez potahů, ale nenašli jsme ani stopu našeho pobytu. V místnosti byl zatuchlý sklepní pach. Bylo zřejmé, že od té doby, co jsme tu byli, uplynulo hodně času. Co dělat, kalendář tam nebyl. Ostatně kdo by obracel jeho lístky? Také hodinky nám vzali. Bylo dost těžké odhadnout, jak dlouho bloudíme po těch prostorách.

Následující okamžiky byly poznamenány čekáním na NEZNAMÉ. Probouzelo se stále větší množství našich přátel a přítelkyň. Úžasu, pláče, radosti z opětného shledání s milovaným člověkem nebylo konce. Stále se opakovaly stereotypní otázky:

"Kde jsme, co s námi udělali? Proč nás ponechali samy sobě?" atd.

Informovali jsme své druhy v neštěstí o svých domněnkách, pochybnostech a obavách. Rozhodli jsme se, že informační tabulku nezapojíme, dokud nepřijdou k vědomí všichni naši přátelé. Rozjeli jsme se k těm kabinám, v nichž, pacienti ještě zůstávali. V několika případech jsme zjistili nepravdivost v činnosti aparatury v kabinách. Šipka přeskakovala čísla, občas se vracela, nebo abnormálně vázla na jednom bodu. Bohužel, tento stav jsme my změnit nemohli. Neznali jsme zařízení, nedostávalo se nám údajů pro manipulaci, kromě toho nám instrukce přísně zakazovaly zasahovat do práce automatů. Plni zoufalství jsme mysleli na lidi nám blízké, kterým jsme nemohli pomoci. Tři z nich byli zachráněni.

Byli však velmi zesláblí. Tři mužové a dvě ženy se bohužel neprobudili. Jak jsme se dozvěděli později, byli dehibernováni pouze částečně. Poškozené aparáty nedokončily své dílo. Jejich organismus neobživl.

Objevil se mezi námi náš velitel, generál Luther Hodges. Rychle jsme se kolem něho shlukli. Ten hezký pětaticetiletý muž šířil kolem sebe vpravdě otcovskou atmosféru. Měli jsme pocit, že nám v jeho přítomnosti nehrozí nic zlého. Nikdy nevyhrozoval, nedělal nepříjemnosti, všechna nedorozumění, porušení řádu, ba i vážnější překročení vžitých norem soužití pokoušel se vždycky odstranit mírnou domluvou. Neúspěchy při školení nebo při práci většinou obracel v žert. Skutečnost, že je nyní mezi námi, nám dodávala naděje. Zpozorovali jsme však, že je něčím hluboce vzrušen.

"Přátelé, jsme tedy opět spolu," řekl, obraceje se k nám. "Zatím se musíme dovědět o sobě něco bližšího. Následujte mě do přednáškového sálu."

Jeli jsme. Každému se podařilo najít místo mezi sedadly. Vzdálenosti mezi nimi přesně odpovídaly velikosti vozíků.

Hodges zapojil informační tabulku za naprostého ticha; plně soustředění, četli jsme památná slova.

"Bratři a sestry, milí přátelé! Jistě jste se zamýšleli nad situací, v jaké jste se ocitli. Setkali jste se s mnoha jevy a věcmi, které si nedovedete vysvětlit. Uděláme to za vás.

Vzpomeňte si na světovou situaci v době, kdy jste prodělávali školení v té nevšední společnosti. Závody ve zbrojení se zrychlovaly. Armády prodělávaly urychlený výcvik. Pokračovala výstavba mohutných základen na pevnině, v moři i v mimozemském prostoru. Zpočátku, kdy nasycení jadernými zbraněmi bylo celkem v rozumných mezích, docházelo k pokusům organizovat různé obranné systémy. Byly zkonstruovány protiraketové střely spojené s přesným systémem radiolokace. Byla budována velmi účinná zařízení pro dálkový průzkum protivníkovy území. Zorganizovali jsme téměř ideální telekomunikační a velitelskou síť. Zdálo se, že jsme vytvořili absolutně spolehlivou clonu před balistickými střelami, díky pásům křemičitého písku rozptýleného na oběžné dráze okolo Země. Rozřešili jsme i problém ničení bojových hlavic pomocí neutronových mračen a před nedávným proudem fotonů, což zaručovalo stoprocentní účinek. Abychom zmenšili nebezpečí střel, které by obrana nestačila likvidovat, rozhodli jsme se rozptýlit lidi i výrobu po celém obrovském území naší země. Z těchto důvodů byla města evakuována a jejich místo zaujaly řetězové osady rozmístěné kolem autostrád. Připravili jsme obrovské zásoby potravin, vody a průmyslových surovin, strojů a konečně vojenské výzbroje, pohonných hmot a munice.

Předpokládali jsme, že to bude nezbytné k vítězné válce po šíleném nukleárním útoku. Konečně - v duchu staré zásady, maximum rozptylu znamená minimum ztrát - okupovali jsme pro skladiště, základny a vojenská zařízení území všech neutrálních států. Bohužel, to všechno nedostačovalo.

Na počátku sedmdesátých let jsme měli asi třicet tisíc nukleárních bomb. Jejich celková síla byla řádu 100 000 megatun. Prostý výpočet ukáže, že tento bojový potenciál byl s to úplně zničit území velké jako Spojené státy, dokonce i v případě, kdyby cíl zasáhlo pouhých 40 procent hlavic s jadernou náloží.

Od té doby se situace zhoršila. Zásoby prostředků hromadného ničení dosáhly hranice možnosti. Aby se zmenšil počet střel, byly zkonstruovány strategické bomby o síle 50-60 megatun. Aby byl dezorganizován systém spojení a varování, obíhalo okolo Země několik desítek družic s náložemi o síle 1000 až 3000 megatun.

Kdysi se konstruovaly takzvané čisté jaderné bomby, kde masu deuteru lithia přiváděl k výbuchu speciální detonátor s chemickou rozbuškou na principu rázové vlny. Protože rozpočty na zbrojení byly vyšroubovány na nejvyšší míru, museli jsme snížit náklady na výrobu bomb a velmi silné vnější clony se vyráběly z obyčejného uranu 238. Takto, za

cenu několikatisícinásobného zvýšení radioaktivity zplodin exploze, klesly náklady přibližně stokrát při současném zvětšení síly nukleární nálože.

To umožnilo technikům vyrobit do roku 1974 asi 12000000 megatun bomb. To znamená, že na pevninách naší planety není místo, které by nemohlo být úplně zničeno - i kdybychom vzali v úvahu pouze 30 procent plných zásahů bojových hlavic do cílů. Efektivnost obrany je pouhých 70 procent. Tento fakt nevyžaduje komentáře. Dlouhodobé bádání prokázalo, že následky takového bombardování nepřežije žádný organismus na Zemi. Nemohou tomu zabránit ani ty nejodolnější kryty. Doba pobytu v nich musela by být nutně příliš krátká. Protože vše na povrchu zeměkoule bude radioaktivní. A radioaktivita může překročit desettisíckrát hranici přípustnou pro živý organismus.

Tento problém byl dlouho a podrobně zkoumán. Řešení jsme bohužel nenalezli. 12. července 1972 padlo zoufalé rozhodnutí: za každou cenu je třeba udržet naživu aspoň nevelkou skupinu lidí. Jejím úkolem bude zachránit na zeměkouli před úplnou zkázou ČLOVĚKA, toto nádherné, i když zároveň tragické dílo přírody."

Tady text končil. Hodges nezapojil pokračování. Nemohl. Rozplakal se. Vtom prorhl hrobové ticho výkřik:

"To je konec!"

"Ne."

"To není možné..."

Všechny tváře byly obráceny k zlověstné informační tabuli. Toho se nikdo nenadal. Do vědomí hrstky lidí přestaly pronikat jakékoli dojmy zvenčí. Přestali chápat, co přečetli.

Nevím, jak dlouho jsem byl v tomto stavu. Ze strnulosti mě vytrhl tichý a velmi mírný Hodgesův hlas.

"O tomto projektu jsem byl od počátku informován. Neztrácejte odvahu. To nás zachrání. Zatím čtete až do konce."

Když se objevil nápis, chápali jsme pouze útržky textu:

"Výpočty dokázaly, že teprve po stoosmdesáti letech se dá očekávat pokles radioaktivního stroncia Sr 90 na hodnotu lidem neškodlivou. Z tohoto důvodu jsme vybrali vás, mladé, zdravé a vzdělané lidi, ve stejném počtu muže a ženy, jejichž úkolem bude pokračovat v dějinách ČLOVĚKA. Předali jsme vám ve zhuštěné formě všechny naše zkušenosti v oblasti techniky, medicíny, zemědělství atd. Fyzicky i psychicky jsme vás připravili na problémy, kterým teď budete nuceni čelit. Uložili jsme pro vás ve skladištích celé řady strojů, zařízení, a dokonce celých výrobních provozů, s jejichž pomocí si dokážete zhotovit potřebné věci. Proto jsme připravili přiměřené zásoby surovin. Odevzdali jsme vám také základní literaturu o úhrnu lidských vědomostí. Dostali jste mnoho vědeckých filmů, které vám umožní zrekonstruovat minulé léta, plná tragiky. K dispozici máte nejen auta, ale také několik letadel. Zajistili jsme vám dostatečné množství pohonných hmot. Budete moci užívat jaderných reaktorů. Rozmístění jednotlivých materiálů a zařízení najdete v albu s mapami, náčrtky a modely.

Abychom nevyvolali neklid v našem lidu ani mezi cizími národy, rozhodli jsme se provést tuto akci v naprosté tajnosti. Bylo to v soulase s celkovou direktivou presidenta, že má ministr obrany učinit vše, co je možné, aby náš národ přečkal případnou dějinnou katastrofu.

O celé akci věděli pouze čtyři lidé: ministr obrany Richard White, váš šéf, generál Luther Hodges, a oba jeho náměstkové, major Robert Neumann a kapitán Harold Schonberg. Tři poslední byli hibernováni a v tomto okamžiku se jistě těší dokonalému zdraví. Přístroj byl zkonstruován tak, aby po hibernaci vašich těl, mohli sami sebe konzervovat (omlouváme se za tuto formulaci).

Všechny tyto prostory, skladiště, kryty a další objekty, které tu najdete, jste vystavěli vy sami.

Na dobu sto osmdesáti let budete hibernováni na teplotu -17° Fahrenheita. V oddělených prostorech byla hibernaci podrobena některá zvířata. Mohou se vám v budoucnosti hodit.

Bdít nad vámi budou automaty. Spolehlivost jejich práce je téměř sto procentní. energii potřebnou k ochlazení i ohřívání dodávají jaderné reaktory. Celou akci bude řídit ústřední elektronický mozek. Všechny důležité části jsou zmnohonásobeny. Spolehlivost jejich práce je zaručena. Kryt, kde jste, může odolat všem nebezpečím.

Aby nedošlo při hibernaci k roztrhání buněk organismu a abyste měli v době obnovování životních procesů dostatek kyslíku, byly do vaší krve přimíšeny vhodné látky. Díky cirkulaci speciálního fyziologického roztoku, podařilo se uchovat všechny krevní orgány včetně vlásečnic ve stavu plné činnosti i při hlubokém podchlazení. Probuďte se v roce 2154. Buďte přátelští, odvážní a moudří. Nám se to nepodařilo. Aspoň vy se staňte hodni jména HOMO SAPIENS."

Text skončil. Nikdo v sále se nepohnul. Kdosi zašeptal:

"Jsme sami, sami na světě..."

Lidský organismus a lidské myšlení jsou tak dokonalé, že se dovedou přizpůsobit téměř všem podmínkám. V tomto nevykrytalizovaném stadiu, v době získávání nové životní rovnováhy, je pláč zvlášť prospěšným činitelem. Jaký div, že jsme ho bohatě využívali.

Výběr a testy byly zřejmě dosti účinné, jestliže se ani teď nevyškly případy hysterie. Pomalu jsme se uklidňovali. Rezignovaně jsme se podrobovali osudu, neodvažovali jsme se myslet na to, co nám přinese neznámá a jistě neradostná budoucnost.

Sál měl výbornou akustiku. Dobře jsme tedy zaslechli tichá slova Hodgesova:

"Stejně jako dřív budete stále podléhat mým rozkazům. V této těžké situaci musí každý z vás projevit maximum odvahy i dobré vůle. Zoufalství ani apatie nemohou naši situaci změnit. Naopak, právě zodpovědnost vůči našim sestřám a bratrům, vůči lidem, které už nikdy neuvídíme, i zodpovědnost vůči sobě samým přikazuje nám zachovat chladnou krev a splnit povinnost, která nám byla uložena. Dostáváte první úkol: zevrubně prostudovat instrukce a jednat podle jejich pokynů, abyste co nejvíce zkrátily dobu své rekonvalescence."

Byli jsme Hodgesovi vděční, že nás vytrhl ze stavu omámení, v jakém jsme se všichni octli. Pochopit to dovede pouze ten, kdo se někdy v životě dostal do zoufalé, zdánlivě bezvýchodné situace.

Za nějakou dobu jsme dostali rozkaz provést průzkum na povrchu země. Hydraulické zařízení otevřelo těžká vrata krytu, kterými jsme spolu s přítelem Johnem Grosbym vyšli ven. Byl to nouzový východ, hlavní jsme neotvírali - pro všechny případy. Namáhavě jsme se prodírali hromadami sutí odvalené křídly vrat. Ještě několik nemotorných pohybů mezi rozmetanými a sesouvajícími se balvany a...

Ne... ty okamžiky nedokážu popsat. Zázitek nás mohl připravit o rozum. Vůbec jsme nebyli připraveni na takový pohled. Ještě teď nejsem s to pochopit, jakým zázrakem jsme se na těch srázných svazích nepozabíjeli. Představte si, že místo hrobového ticha hrozivě mrtvé krajiny spatřili jsme ve vzdálenosti snad půl míle nádherný most a na něm jsme docela zřetelně viděli pohybující se dopravní prostředky. Patrně jsme pronikavě vykřikli - protože naši druhové v krytu si nedovedli vysvětlit, co se stalo, a vrhli jsme se k pohybujícím se předmětům. Vzpomínám si pouze, že jsem téměř vletěl pod kola toho zvláštního vozu. Zaskřípěly brzdy, prudce se otevřely dveře, vyskočily tři osoby a přistoupily ke mně. Uchopil jsem jednu z nich za ramena, začal jsem ji líbat, cloumat s ní a potom jsem řval, zkrátka řval jsem zvířecím hlasem: "Člověk... ty... člověk... člověk... Člověk žije..."

Ztratil jsem vědomí. Když se mi vrátilo, zjistil jsem, že jsem v té nejobyčejnější nemocnici. Obklopovalo mě několik postav v bílých pláštích. Stačil jsem ještě zachytit tiše pronesenou větu:

"Nic mu nebude, byl to jen silný nervový šok. Za týden bude zdrav."

Zmocnila se mne naprostá apatie. Nebyl jsem s to soustředit myšlenky ani se hýbat. Rozplakal jsem se. Nedovedl jsem se ani zeptat na své nešťastné druhy. Závojem slz jsem viděl hezkou a ustaranou tvářičku ošetřovatelky. Třesoucima se rukama jsem ji přivinul k sobě a rozechvěn jsem se schouлил do její náruče.

Jak se ukázalo později, válka vůbec nevypukla, jaderných zbraní nebylo nikdy použito. Všechny národy žily v naprosté svornosti. Strašlivé prostředky zkázy byly zničeny a tvůrčí fantazie člověka začala sloužit výhradně jeho dobru a poznání tajemství přírody. Historické bádání dokázalo, že skutečně před 180 lety, totiž v roce 1974 jakési technické závady málem způsobily katastrofu. Přístroje pro dálkový průzkum hlásily určité úkazy v horních vrstvách ionosféry, které mohly být považovány za perutí útočících balistických střel. Byl dán rozkaz k odvetnému útoku a byly mobilizovány všechny prostředky, které tomu měly čelit. To pravděpodobně způsobilo infarkt a náhlou smrt ministra obrany Richarda Whitea. Pouze chladná krev a odvaha velitele SAC zachránily lidstvo před zkázou.

Bohužel rozkaz o hibernaci celé naší skupiny neměl už kdo odvolat.

Maciej Kuczyński

RUDOHLAVÍ

Pokoj zaplavily kaskády smíchu a dokořán otevřeným oknem se rozlétly daleko do noci. Jolson právě dovyprávěl směšnou historku a pouze on sám byl schopen zachovat vážnou tvář. Popíjel perlivý nápoj a přes sklenku na mne upíral svůj neodbytný pohled. Pochopil jsem, že je řada na mně, a žalostně jsem si povzddechl. Uvědomil jsem si také, že nejzábavnější historky, jaké mi utkvěly v paměti, musí navždy zůstat tajemstvím - mým i mých klientů.

"Něco napínavého, doufám," oslovil mě vzápětí Jolson, jako by četl mé myšlenky. "Většina těch ctihodných ladies a důstojných gentlemanů, kterým jsi uděloval rady, je už dávno pod drnem, nemusíš ostatně uvádět jména ani místa... Nemám pravdu, pánové?" obrátil se zdvořile na zbytek společnosti.

"Jistě!" vybuchli hlučně. "Něco napínavého, kamaráde, a směle do toho!"

"Budiž," odpověděl jsem, "jen mi dovoluť soustředit trochu myšlenky..."

"Čím vlastně byl?" zeptal se zarudlý muž, kterého přivedl Jolson, a díval se na mne, "lékařem?"

Ben se k němu prudce obrátil.

"Ty nevíš? Advokátem! Pekelně dávno, to je pravda. Málokdo si dnes vzpomene, že byl obhájcem v prvním procesu kosmonautů!"

"Tak třeba o tom," souhlasil tlouštík. "Ale rychle."

Ale o tom se mi právě vyprávět nechtělo. V mé paměti se náhle vynořila vzpomínka na případ, který si - více než ostatní - zasloužil označení "dávno promlčený".

"Stalo se to," řekl jsem, "před padesáti lety..."

"Blbost!" zařvali sborem.

"Tak tedy, pánové, začalo to jednou večer vzdáleným a tlumeným cinknutím zvonku. Měl jsem už tehdy dost rozvětvenou praxi, pánové, a tento zvuk ohlašující příchod klienta, nevzbudil ve mně žádné zvláštní nadšení. Seděl jsem tedy bez hnutí za hromadami spisů, navršených na mém psacím stole, a apaticky jsem naslouchal rychlým krokům slečny Le... Le... ano, Leveuxové; pak zaskřípěl zámek a ozvaly se hlasy. Věděl jsem přesně, co bude následovat - tiché zaklepání, pak vrznu dveří pracovny a konečně se objeví bledá tvář slečny Leveuxové s kroužky brýlí svítícími v pološeru a semknutými rty, které se zeptají: "Pane doktore, přijmete pana..."

Nikoli, pánové, nic podobného se nestalo; v předsíni se ozval zoufalý zvuk krátkého vzlyknutí nebo zaúpění, jakoby ochromeného hrůzou, pád převržené židle a nakonec ničím už nepotlačované, pronikavé, hysterické, nervy drásající ječení slečny Leveuxové, vibrující v nejvyšších tónových polohách:

"Odstup, satane! Jdi mi z očí, pokašiteli!"

Úžas, ano, i zděšení, při němž mi krev tuhla v žilách, mě při-mrazilo k židli, pánové, avšak již v následujícím okamžiku jsem se tygřím skokem octl u dveří a trhl jsem klikou. Jekot utichl, jako když utne, ale rty slečny Leveuxové se ještě nějakou dobu pohybovaly jako ze setrvačnosti a chrlily tichnoucí zkomolená slova strašných prokletí. A ona sama, pánové, slečna Leveuxová, klečela ve vzdáleném koutě předsíni, vmáčknuta za převrženou židli, a rukou strnule vztaženou odháněla od sebe neznámé mi nebezpečí. Planoucí, přímo plápolající a smrtonosný pohled, v němž však už nebylo ani stínu bázně, nýbrž pouze bezbřehé pohrdání a triumfální výzva, zabodla do prostoru, někam vedle mne.

Oněmělý, sledoval jsem její pohled, a tu jsem spatřil, pánové, to, co viděla ona. Vedle odkládací stěny se zrcadlem, s očima sklopenýma, stál... profesor Hamilton, pánové. Ano, ano. On sám. Stál tam, či vlastně tyčil se tam, tiskl oběma rukama šosy svého pláště a halil se jimi těsně, až po bradu, jako kdyby na něho čísel kdovíjaký mráz. Zdál se zděšený a vylekaný. Do mého domu již nejednou přiběhli lidé v naprostém zoufalství, aby hledali pomoc. Nemohl jsem se ubránit dojmům, že je to další případ... A přesto, byl to profesor Hamilton, který v té době stál na vrcholu slávy. Vrátil se právě na Zemi z výpravy kolem Slunce. Nikdo z lidí, kromě té bláznivě slečny Leveuxové, nemohl s ním mít nějaké vážnější nedorozumění... Nikdo z lidí... - ale co, co když to nebyli... Stál jsem mlčky, pánové, a cítil jsem, jak mi po zádech běhá lehké mrazení. Povídalo se, že členové výpravy ve svém hlášení zdaleka neoznámili všechno...

Profesor Hamilton stál také bez hnutí. V tváři červený, pánové, to je málo, rudý - šarlatový! Zdálo se, že z něho krev vytryskne všemi póry. Jsem si jist, pánové, že ani malí kluci ve škole, přistižení při nejhorší lumpárně, nedovedou se tak červenat, jak tehdy večer zrudl profesor Hamilton.

"Tak já snad už půjdu," zašeptal a zamířil k východu.

"To snad ne," zaprotestoval jsem, když jsem byl opět schopen slova. "Vysvětlil byste mi laskavě, co se tu stalo?"

"Vlastně...", zašeptal zmateně. "Pochopitelně, že vysvětlím. Ostatně," prohlásil odhodlaně, "proto jsem přišel."

"Slečno Leveuxová," obrátil jsem se nyní na sekretářku, "potřebujete pomoc?"

Nepřiblížil jsem se k ní ani o krůček. Naopak, díval jsem se, proč bych zapíral, se zlomyslným uspokojením, jak vstává, uhlazuje si šaty, s červenými skvrnami na tvářích vždycky bledých, bdělá a vnitřně již ozbrojená proti novému útoku satana.

"Dovedu se ubránit sama," odpověděla slečna Leveuxová, stiskla rty, a aniž spustila planoucí pohled z Hamiltona, začala pomalu pozpátku ustupovat ke schodům vedoucím do prvního patra. Moc bych za to dal, pomyslel jsem si, kdybych věděl co ji tak vylekalo. Že by se byl profesor Hamilton nemístně zachoval?

"Prosím!" obrátil jsem se na Hamiltona. "Jděte do pracovny, ale plášť můžete svléknout tady..."

"Nee!" pronikavý, jako břitva ostrý výkřik slečny Leveuxové mě ochromil. S velkým, nač zapírat, s velkým neklidem jsem upřel oči na slečnu Leveuxovou, která již stála na schodech a oběma rukama se držela zábradlí, přes které se nakláněla k Hamiltonovi, a probodávala ho dýkami svých pohledů.

"No, tak jej raději nesvlékejte," zašeptal jsem.

"Ano, ano." Namítl. "Nemám v úmyslu," a vklouzl do pracovny a já za ním.

KNOFLÍK

Seděli jsme již proti sobě, pánové. On pořád strnulý, po uši zachumlaný, obracel ke mně, sedícím za psacím stolem, svou vyzáblou tvář, z níž splyvaly vlny ruměnce a ustupovaly smrtelné bledosti. Tak jsme seděli, když vtom otrásla domem dunivá rána. Okna zadrnčela a někde v koutě opadla se zdi omítka. Zkoprněl jsem, pánové, nevěda, jaké nové překvapení mě čeká, ale tu se na profesorových rtech mihl bledý úsměv.

"Myslím," řekl, "že to bylo bouchnutí dveřmi. Tuším, že ona dáma opustila dům."

Skutečně tomu tak bylo, pánové. Slečna Leveuxová vyběhla na ulici jako fúrie, jak mi později vyprávěli, a pustila se přes město poklusem, vyhýbajíc se širokým obloukem mužům, které měla potkat. To už ostatně do našeho příběhu nepatří.

Byli jsme sami, a já doufal, že mi Hamilton odhalí tajemství svého pláště.

"Jsem," zašeptal, "v bezvýchodné situaci, jak se říká, v slepé uličce, a nyní spoléhám pouze na vás..."

"Řekněte mi, prosím vás," řekl jsem hlasem jasným a zvučným, jakého zpravidla užívám, abych přiměl klienty k vyznání,

"řekněte mi, prosím, upřímně a bez okolků: spáchal jste nějaký zločin, pane profesore?"

"Ba," usmál se, "zkrátka budu mít nejmíň dvacet procesů, proti tomu se nedá nic dělat, přestože jsem stejně nevinný jako soudce, který mě vsadí do kriminálu. Ale než mě zavřou, chtěl bych... chtěl bych vám svěřit jisté tajemství..."

Profesor se ke mně trochu naklonil a tu jsem uslyšel, jak něco ťuklo na podlahu. Pohlédl jsem dolů a spatřil jsem, ano pánové, spatřil jsem, jak se zpod psacího stolu kutálí černý knoflík. Nedal jsem na sobě znát, že jsem vůbec něco zpozoroval. A profesor si tuším rovněž ničeho nepovšiml.

PLÁŠŤ

"Před týdnem," pokračoval, "ale možná, že to bylo o něco dřív, poslal jsem do redakce Vědeckého nakladatelství rukopis své právě dokončené práce. Byla to žeň desíletého bádání, výzkumů, pokusů a pozorování. Kdyby má práce byla vydána tiskem tak, jak to bylo s nakladatelstvím dohodnuto, stala by se největší senzací naší doby, ano, neváhám konstatovat, že by byla otřesem pro všechny - nejen pro úzký okruh vědců. Ale co z toho!" zvolal žalostně profesor Hamilton. "Právě včera jsem dostal zásilku zpátky s dopisem nakladatelství. "Domníváme se," psali, "že se obsah balíčku octl v zásilce omylem, a že nám slíbenou práci obratem pošlete." Pln nejhorších předtuch vrhl jsem se na vrácený balíček, zpřetřhal jsem motouz a z balíčku se začal sypat bílý papírový prach... Sypal se se stolu a na podlaze utvořil malou hromádku. Vrhel jsem se na kolena a nabral oběma rukama to, co nyní bylo jediným plodem mé desíleté práce. Ne, pane doktore, není pochyb, našel jsem kousičky papíru, na nichž bylo možno přečíst několik písmen, bylo to určitě ono."

"Ale," přerušil jsem profesora, "je nemyslitelné, že byste měl pouze jediný exemplář!"

"To je právě to, milý pane doktore, to je právě to! Také já jsem žil nějakou dobu v klamu. Ale iluze se rozplynuly, sotva jsem otevřel psací stůl - ostatní exempláře rukopisu, koncepty s poznámkami, kresby, fotografie, zkrátka celý můj archiv se změnil v sypký prach..."

Hamilton se odmlčel, pánové, a já, abych mu pomohl získat duševní rovnováhu, vstal jsem a přinesl ze sousedního pokoje dvě sklenky naplněné silným a povzbuzujícím nápojem.

"Ano," řekl zamýšleně Hamilton, "míra byla dovršena, nezbylo mi nic jiného, než přijít k vám."

"Podezříváte někoho?" zeptal jsem se rychle.

"Jestli podezřívám? Haha!" zasmál se krátce a hořce. "Mám jistotu! Ba, vím přesně kdo a proč, a já jsem o tom přesvědčen stejně nezvratně jako o tom, že sedím tady před vámi a držím v ruce skleničku, o kterou rozčilením zvoním zuby."

Roztržitě se rozhlédl a zapomněl na to, co mu před chvílí přikazovalo, aby se pečlivě halil, vstal a nechal plášť sklouznout s ramen. Tu jsem spatřil to, co přede mnou jistě zpozorovala slečna Leveuxová. Zároveň s pláštěm se rozhalilo profesorovo sako, pod ním vesta, stejně jako košile. Po několik vteřin tu profesor přede mnou stál s obnaženou hubenou a zarostlou hrudí. Můj pohled plný úžasu mu prozradil, že není něco v pořádku. Podíval se na sebe a chvatně stiskl k sobě revery saka. Plášť už se ani nepokoušel obléknout.

HOUSENKA

"Vidíte," řekl rezignovaně, "vidíte, kam až to dospělo. Nemám tu už ani jediný knoflík. A přísahám vám, že když jsem odcházel z domu, všechny jsem je kontroloval a všechny byly na svém místě."

"Chcete tím snad říci..." zeptal jsem se ztišeným hlasem, hrdý na svou bystrozrakost, "chcete tím snad říci, že mezi zničením rukopisu a tím, co se děje s vašimi knoflíky, je nějaká souvislost?"

"Uhodl jste, mladý muži," odpověděl, "nejhorší je, že si musím pospíšet. Nedá se totiž předvídat, jaké represálie budou následovat."

To slovo mě zarazilo.

"Slyšel jsem dobře, pane profesore?" otázal jsem se. "Řekl jste represálie, to by znamenalo, že někdo..."

"Pst," zašeptal. "Skutečně tomu tak je, a bojím se, že také vás mohou potkat... jistě, řekněme, nepříjemnosti. Musím vás varovat, dokud není pozdě, a skutečně se neurazím, když odmítnete. Odejdu prostě odtud a..."

"To je nápad!" rozhorlil jsem se. "Můžete spoléhat na mne, na mou diskrétnost i na mou pomoc!" vykřikoval jsem horlivě na Hamiltona, který přikyvoval hlavou a šeptal:

"Ano, ano, samozřejmě, někdo se toho musí ujmout, není to soukromá záležitost, jde o dobro vědy... Mohu vám to tedy říci?" vzpřimil se a v očích mu svítila naděje.

"Všecko!" odpověděl jsem vřele. "Všecko, co jen uznáte za vhodné!" a abych zdůraznil význam svých slov, sáhl jsem po sklenici a pozvedl jsem ji směrem k Hamiltonovi. A tehdy, pánové, v kratinkém tichu, které se rozhostilo, ozvalo se hlasité žbluňknutí. Ruku mi postříkaly kapky nápoje. Přisunul jsem sklenici k lampě: na hladině se bezmocně svíjela housenka...

Opustil jsem na chvíli pokoj, abych ten neřád vyhodil, a vrátil jsem se již bez sklenice, protože mě úplně přešla chuť pít. Hamilton mě změřil smutným pohledem.

"Jste dále ochoten mě vyslechnout?" zeptal se.

"Nemám ve zvyku," rozhorlil jsem se, "na čtyřáku měnit svá rozhodnutí!"

"No ano," naléhal, "ale po tomhle!" a očima ukázal dráhu, jakou urazila housenka se stropu do sklenice. "Jste i po tom ochoten?"

Pochopil jsem, pánové, a podruhé mi po zádech přeběhl mráz. Pochopil jsem, že to, co pro mne je náhodnou souhrou okolností, poněkud komických okolností, tvoří v Hamiltonově mysli řetěz logických zdůvodněných událostí. Měla to snad být výstraha?

KAPESNÍK

"Již po řadu dní jsem obětí pronásledování," říkal Hamilton. "Nemohu si být ani na okamžik jist. Jsem cílem nepopsatelně perfidních a promyšlených útoků. Kdyby šlo pouze o to tropit nepříjemnosti a škodit mně samému, dovedl bych mnoho snést a leccos strpět mlčky, ale bohužel, o slovo se hlásí pomalu veřejné mínění... Ano, ano, vy jste zaměstnán svou praxí, a tak jste asi neslyšel o tom, že začínám v našem malém městě požívat pochybné pověsti. Nebo se snad domníváte, že ta příhoda ve vaší předsíni byla první svého druhu? Nic podobného, milý pane doktore, a navíc ta dáma, nepochybně zbožná a úctyhodná, musela již o mně mnoho slyšet. Ať se zeptáte kterékoliv... hm... pomocnice v domácnosti na profesora Hamiltona, hned uvidíte, jak se začne křížovat..."

Na profesorově čele se zaperlily kapky potu. Mluvení mu působilo potíže. Já sám jsem neřekl slůvko, pánové. Hamilton sáhl do kapsy svého saka, aby vytáhl kapesník a utřel si čelo, ale to, co vytáhl, to již nebyl kapesník. Žasl jsem při pohledu, jak dvěma prsty zvedá čím dál výš úzký proužek kostkované tkaniny a vytahuje z kapsy stále nové a nové chumáče. Konečně to vztekle vytrhl a přiblížil k světlu.

"Vidíte to teď? To byl kapesník! Celý a čistý jsem ho dnes ráno vložil do kapsy."

RUKÁV

Nedůvěřivě jsem si prohlížel ten pruh látky. Hamilton jej zmačkal do hrsti a náhle se rozpráhl a mrštil jím do koše pod psacím stolem. Ale vtom se ozvalo tiché zaprasknutí a Hamiltonův rukáv, odtržený od saka, sklouzl mu až k lokti. Hamilton seděl, jako by ho to nové překvapení ochromilo, avšak brzy se vzpamatoval a s obdivuhodným klidem uvolnil ruku, nechal rukáv klesnout na podlahu. Nic jsem nechápal.

"Tak to už je šestý oblek," vysvětlil Hamilton, "šestý tento týden. Půjde-li to tak dál, přijdu na mizinu. No, ale před tím mě snad zachrání vězení!" dodal s šibeničním humorem, a vida mé ohromení, pokračoval dále. "Nebudu to natahovat. Jak jsem řekl, musím si pospíšet. Nikdo neví, kolik času mi zbylo, abych vám sdělil to nejdůležitější. Přišel jsem vás požádat pouze o to, abyste uchoval v paměti obsah našeho rozhovoru."

"Nemyslíte," řekl jsem, "že paměť bývá občas nespolehlivá?"

"Ba! Ale co dělat, je-li to jediný způsob..."

"Snad by se našel..."

"Nevěřím," odpověděl netrpělivě, "maříme čas."

"A co kdybych zapnul magnetofon?" zeptal jsem se.

"Hahaha!" zasmál se. "Ujišť uji vás, že magnetofonový pásek nebude trvanlivější než mých šest obleků."

"A co," trval jsem na svém, "když jej vložím hned po nahrání do hermetického pouzdra a zavřu jej do trezoru." Ukázal jsem hlavou na masivní blok ocele v rohu pokoje.

"Ne," zavrtil hlavou, "to nepomůže. Trváte-li bezpodmínečně na svém, prosím, ale je to bezvýsledné."

Já jsem se však přesto nedal odvrátit od svého úmyslu. Postavil jsem mezi nás mikrofon, zapnul jsem proud, a když se kotouče začaly otáčet, dal jsem Hamiltonovi znamení.

KRAVATA A LÍMEČEK

"Na různých planetách," začal, "byly objeveny různé formy života. V několika případech i formy vyšší, obdařené jistou schopností samostatné existence. Slyšel jste něco o tom, vidíte?" zeptal se náhle, neukrýváje své hluboké pochybnosti. Mé horlivé přitakání vzal zřejmě na vědomí, protože pokračoval. "Některé z těch forem života vytvořily dokonce něco, co bychom mohli přirovnat k naší civilizaci a kultuře. Člověk ovšem musí být do těchto záležitostí zasvěcen, aby mohl provádět taková srovnání. Háček je v tom, že tyto civilizace jsou zdánlivě něčím docela jiným než to, co tímto názvem zpravidla označuje obyvatel Země. Jiným, neboť i formy života se liší od našich. Položil jsem si otázku: zda v dlouhé historii Země neexistoval nějaký, již beze stopy zmizelý druh, který dosáhl takové výše vývoje, která by byla srovnatelná s naší."

"Zdalo se mi," vmísil jsem se do řeči, "že archeologie a ostatní vědy tento problém již dosti dávno vyřešily..." ještě jsem nedokončil a již jsem si sám uvědomil celou naivnost své poznámky. Pln rozpaků jsem se odmlčel. Na Hamiltonově tváři se objevil shovívavý výraz. Nadechl se, chystal se totiž k delšímu proslovu, a já jsem si slíbil, že už ho nepřeruším. Sáh si rukou na kravatu, aby ji uvolnil. Uslyšel jsem tiché zapraštění: kravata se rozpadla na dvě poloviny a zůstala profesorovi v prstech. Beze slova ji upustil na zemi a sáhl si na límec. Tu se ukázalo, že je také přesně oddělen od košile. Když putoval do koše, zahleděl jsem se na podlahu, abych se vyhnul Hamiltonovu pohledu. Byl to přece jen můj klient a jeho vnější vzhled mi musel být naprosto lhostejný. Ostatně, profesor sám měl jistě trapné pocity, neboť nějakou dobu mlčel a těžce oddechoval.

SAKO A VESTA

Hamilton se ovládl a pokračoval:

"Dospěl jsem, zprvu hypoteticky, k nanejvýš pravděpodobnému názoru, že dlouho předtím, než se na Zemi objevili lidé, hospodařil zde již někdo jiný. Začal jsem hledat stopy oné přítomnosti a objevil jsem je. Ano, já je objevil! Zjistil jsem nad veškerou pochybnost známky jejich činnosti v přírodě. Měnili podnebí a v průběhu tisíciletí i složení atmosféry, vysušovali obrovské plochy bažin, zasévali rostliny. Oni tady byli a pracovali..."

"Jestliže byli tak mocní," nemohl jsem si odpustit, "proč jste pouze vy sám dokázal vypátrat stopy jejich činnosti pro ostatní nepostřehnutelné? Dovedeme nalézt dnes úlomky kostí, které prozradí vše o životě králíka před statisíci lety, a že bychom my nedovedli objevit stopy po tak gigantické činnosti?"

"Milý pane doktore!" zvolal Hamilton. "Je to možné, ale pouze v jediném případě," odmlčel se, "v případě, kdyby se totiž oni snažili svou přítomnost zatajit!"

"A proč," cítil jsem, pánové, že mě to všechno začíná rozčilovat, ta podivná zpověď Hamiltonova, případ se slečnou Leveuxovou. "A proč," zvolal jsem, "z jakého důvodu by se oni, velcí, moudří a mocní, měli ukrývat a ničit to, co vytvořili..."

"Přišel jsem i na to," prohlásil profesor a aby svým slovům dodal pádnosti, zvedl prudkým pohybem paží.

A tu se, pánové, ukázalo, že švy na ramenu profesora saka neexistují. S dokonalou praxí, aniž tomu věnoval přílišnou pozornost, neboť byl zabrán do svých myšlenek, zbavil se nyní už beztvarych kusů textilu a společně s nimi i vesty, která nebyla v lepším stavu. Zůstal v košili, pánové, kterou nemohl už ani zapnout, protože na ní chyběly všechny knoflíčky. Do jednoho.

Navrhl jsem mu, že mu půjčím jedno ze svých sak. "Nemělo by to smysl," odpověděl. "Všechno, co si vezmu na sebe, podléhá okamžité zkáze. Ale raději poslouchejte, pokud mám ještě vůbec něco na sobě."

PODRÁŽKA

"Vyzkoumal jsem," řekl, "všechno. Hledte jak. Hledal jsem cesty, jakými se bude ubírat naše civilizace. Bude stále tak dynamická a tvůrčí jako dnes? Pochyboval jsem o tom. Jednou musí ochabnout touha po vědění, rozšiřování vědomostí, dobytelský pud. Dospějeme třeba k názoru, že nemáme na hvězdách co pohledávat, a život na Zemi bude prostý a pohodlný díky supertechnice budoucnosti - a tohle by se nemělo odrazit na lidské psýše? A tehdy, milý pane doktore, jsem udělal pokus. Slavný..."

"Myslíte," přerušil jsem ho, "nepochybně ten experiment s lidským mozkiem?"

"Uhodl jste!"

"Nebylo těžké to uhodnout. Všichni tím byli vzrušeni, takže i já..."

Hamilton máchl pohrdavě rukou.

"Neprozdíral jsem tehdy skutečný cíl pokusu. Vy jste první, kdo se o tom dozví..."

Mlčky jsem přikývl. Domnívám se, že jsem tehdy nebyl schopen ocenit tu senzaci. Nějak jsem se nedovedl soustředit. Přiznám se, že mě daleko víc absorbovalo přemýšlení, o jakou příští součást oděvu přijde Hamilton, než celá ta jeho přednáška.

"Oddělil jsem mozek od těla a vynasnažil jsem se udržet jej při životě v laboratorních podmínkách. Pravidelně živen, zásoben kyslíkem a ohříván přesnými přístroji, dokonale snášel tyto zvláštní podmínky. Ale tím můj cíl nekončil. Chtěl jsem vědět, o čem bude přemýšlet tak jemný orgán osvobozený ode všech povinností spojených s řízením lidského těla. Jaké reakce vzniknou v tom přirozeném matematickém stroji, budou-li odstraněny smyslové podněty - zrak, sluch, čich, hmat, chuť. Jestliže nezůstalo nic z dávné nutnosti boje o existenci, nic z pudu zachovávat rod, nic, kromě čistě teoretických vědomostí, uzavřených v paměťových buňkách.

Nedalo se snad předpokládat, že takový mozek, oprostěný od všeho, co je přizemní a hmotné, svobodný a neomezený, začne tvořit nádherné myšlenkové konstrukce, že ukáže všechny možnosti osvobozeného intelektu? Dalo!" odpověděl Hamilton sám sobě. "Přesto však z toho nebylo nic. Víte, co se stalo?" vbodl do mne pohled.

"Nemám tušení," zavrtěl jsem energicky hlavou.

"Přístroj na čtení myšlenek mlčel, osciloskopy se ani nezachvěly, žádná myšlenka, ani ta nejprostší, nesvitla v tom mém... osvobozeném mozku!"

"Katastrofa," zašeptal jsem tiše.

"Hloupostí!" zavrčel. "Nic nevíte!" dodal a přehodil nohu přes nohu. Ozvalo se nehluché plesknutí, zvuk, jako by na podlahu spadlo něco plochého. Hamilton, už příliš tomu zvyklý, nevěnoval pozornost takové maličkosti, ale já jsem to nevydržel. Poněvadž mi v pohledu překážel psací stůl, nadzvedl jsem se a nahlédl na profesorovu stranu. Než jsem vůbec stačil něco zpozorovat, zvedl on sám, se zlomyslným zadostiučiněním, jak to dnes oceňuji, nohu a opřel chodidlo o psací stůl.

"Prosím!" řekl poněkud příliš hlasitě. "Prosím, zajímá-li vás to tolik, připadá-li vám to snad i poněkud směšné..." připojil kousavě.

Střevíc neměl podrážku. Ležela na podlaze. Z rámce černého svršku čouhalo profesorovo chodidlo obuté do ponožky - ještě celé.

KOŠILE

Klesl jsem na židli, profesor pak jediným škusnutím strhl s nohy kus kůže a mrštil jím doprostřed pokoje. Ale zároveň se ozval zřetelný zvuk trhané látky. Zkameněl jsem, pánové. Zato Hamilton, s vrcholnou nonšalancí, si sáhl rukou na záda a oznámil s úsměvem:

"Košile. Právě praskla odshora dolů. Mluvili jsme," pokračoval bez jakéhokoliv přechodu, "o nečekaném chování mozku, který nechtěl využít tak výjimečné příležitosti, jakou jsem mu poskytl. Ale už se blížíme k jádru věci. Stejně, dovozoval jsem, se zachováme my všichni, lidé, v okamžiku, kdy si vytvoříme ideální existenční podmínky, kdy automaty od nás převezmou všechny praktické činnosti a starosti o udržování života. A nyní - sledujte mě pozorně! Udělal jsem obrovský skok z daleké budoucnosti do dávných, pradávných časů... To nebezpečí zániku schopnosti myslet, která jednou bude hrozit našemu druhu, hrozilo již možná někomu v minulosti. Někomu, kdo pokročil ve vývoji přiměřeně vysoko."

"Velikost a pád Babylónu," řekl jsem.

"Nebyl to žádný pád," ohradil se okamžitě. "Jejich civilizace byla nesrovnatelně vyšší než všechno, co doposud vytvořili lidé. Ještě dříve, než se objevilo reálné nebezpečí katastrofy, oni už ji předvíдали a našli protiléky. Dejte pozor. Učinili věc zdánlivě nepravděpodobnou. Když se přesvědčili, že je společnosti nutno vrátit impulsy nutné pro vývoj, že je nutno znovu vysvobodit pud boje o zachování existence, uvést do pohybu všechny ty vlastnosti psýchy, které podmiňují pokrok - rozhodli se odvrhnout všechno to, co do té doby vytvořili. Rozhodli se obnovit tvrdé a primitivní podmínky života. Co znamená takové odříkání vůči bytí, či nebytí druhu! Rozhodli se pro krok zpátky, aby přečkali do chvíle, kdy obnovené generace s celou mladistvou osvěženou pružností, poučeny pečlivě uschovávanými vědomostmi, zahájí nový pochod vpřed."

"Chápu!" prohlásil jsem triumfálně. "Vy se domníváte, že oni opustili Zemi, hledal jste je ve vesmíru a vy jste je našel! Mám pravdu, profesore? Mars?"

Avšak Hamilton zavrtěl hlavou.

"Hledal jsem, to je pravda, avšak našel jsem je zcela někde jinde: na Zemi!"

Vstal ze svého místa, a nedbaje toho, že má jen jeden střevíc, začal přecházet pokojem sem a tam. Jistě ani nepostřehl, kdy mu povolily všechny švy košile, která mu pak visela přes boky, přidržovaná páskem, jako sukně havajských tanečnic.

"Víte," vysvětloval mi dále a ukazoval mi při své procházce střídavě holá záda a obnaženou hrud'. "Podlehl jsem psychóze, nic víc. V posledních letech se tolik mluví o vesmíru a hledá se tam tolik řešení, že i já jsem bezděčně podlehl té vědecké módě. Ale když jsem se octl mimo sféru Země, pochopil jsem, že oni by se k tomu neodhodlali. Ne, stará, zkušená civilizace by neriskovala takové dobrodružství. Nemohli opustit své vlastní prostředí, podmínky, v nichž vyrostli."

"Oni tedy zůstali!" zvolal jsem. "A přece vymřeli!"

"Jste na omylu," odpověděl, "zůstali sice..."

"Chcete říci, že žijí?"

"Žijí! Žijí a pracují, podívejte!" kopl bosou nohou do odhozeného rukávu. "Bdí a nedovolí, aby byli odhaleni, dokud nenastane jejich čas. Ale já už jsem blízko, pekelně blízko," zasmál se nervózně, "a vy už víte skoro tolik co já, a oni jsou někde blízko, blizoučko, pořád cítím tu nepostižitelnou přítomnost, obklopují nás dokonce i v tomto pokoji..."

A mně, pánové, zase přeběhl mráz po zádech.

"I vy už jste ztracen," řekl mi Hamilton. "Jste pro ně nyní stejně nebezpečný jako já... Ach, kdybych měl ještě měsíc nebo aspoň týden..."

KALHOTY

Ale profesorovi, pánové, už nezbyvala ani hodina, aby mohl pokračovat ve svém podivuhodném pátrání. Uslyšeli jsme pod okny hlasitou vřavu, zmatené mručení davu a jednotlivé výkřiky vystřelující z obecného hluku.

"Slyšíte?" zeptal jsem se profesora, který stál za židli a svíral oběma rukama opěradlo s takovou silou, až mu zbělely klouby. "Nějaké neštěstí, podívám se z okna, co se stalo..."

"Ne," vypravil ze sebe s námahou. "Zůstaňte. Bojím se, že se to týká mne. Nechci vás déle vystavovat nebezpečí.

Vyjdu jim vstříc."

"Ale ne v tomto obleku!" zvolal jsem.

"Máte pravdu," zaváhal, "i když mně už nic nemůže uškodit... Snad byste mi mohl půjčit nějakou pokrývku, do které bych se zahalil."

"Dám vám oblek!"

"Ne, ne! To nemá smysl," trval na svém.

"A kromě toho," řekl jsem, "nevidím důvod, proč byste měl odcházet právě teď. Přenocujte u mne a ráno..."

"Ráno? Ó ne. Jestliže už přišli sem, případ dospěl příliš daleko. Zničí vám zahrádku, jsou ochotni podpálit váš dům..."

"Zavolám policii!"

"Pozdě..."

Ozval se dusot nohou, hlasy se blížily, poznali jsme, že dav ztekl plot a obléhá dům. A uplynulo sotva několik vteřin a ozvalo se duté bušení pěstí, které mlátily do domovních vrat. Vrhł jsem se k telefonu, a tu padl můj pohled na magnetofon. Nepřemýšlel jsem dlouho, strhl jsem kotouč s nahraným páskem a zasunul ho do plechové krabice. Zápasil jsem zrovna se zámky, když kdosi z ulice kamenem rozbil okno. Několik vteřin řinčely úlomky padajícího skla. Polonahý profesor ustoupil hlouběji do pokoje. "Tak polez!" volali lidé za oknem. "Hned vylez! Vydejte nám toho starého nemravu!"

V největším chvatu jsem přiskočil k nedobytné pokladně, hodil tam krabici a přibouchl těžké dveře. Pak jsem přiskočil k telefonu, rozhodnut zalarmovat policii, vojsko, požárníky i úřady města, ale nebylo potřeba, neboť na ulici pronikavě zavyla siréna a za chvíli, v hrobovém tichu, které zavládlo v davu, zacvakaly tvrdé podpatky strážníků. Myslel jsem, že se ihned rozezní zvonek, ale místo toho zachrastil klíč v zámku. Čekali jsme s profesorem v pracovně; on bledý a smířený s osudem, já s tváří zalitou potem, připraven vznést ostrý protest. Do předsíně vstoupilo několik osob.

"Tam je! Za těmihle dveřmi!" říkala někomu slečna Leveuxová.

Po těchto slovech profesor Hamilton prudce stiskl kliku a v plném lesku vkročil do předsíně. Vykračoval si, lehce kulhaje, v jednom stěvíci. Kolem nahých nohou se mu plandaly dlouhé kusy látky, které před chvílí ještě byly kalhotami.

Mezi dvěma strážníky v přílbách stála slečna Leveuxová. S rukama přitisknutými na prsa, třeštila oči na Hamiltonova nahá kolena. Záplava červených skvrn jí vyskočila na tváře a z přiškrceného hrdla se dral jakýsi nelidský skřek.

MOJE BOTY

Vrhł jsem se vpřed, pánové, abych na miskou vah hodil celou svou autoritu, ale darmo mluvit... Z nepochopitelného důvodu jsem klopýtl a v plném rozmachu jsem vrazil hlavou do břicha policisty. Padli jsme oba na zem. Oba mé stěvice byly bez podešví. Precizně odděleny, ležely opodál.

Byl jsem zatčen, pánové, pod záminkou, že jsem napadl strážníka při výkonu služby. Hamiltonův případ vypadal vážněji. Kladli mu za vinu, že budí pohoršení tím, že se mnohokrát způsobem nedovoleným a urážlivým obnažoval na veřejných místech. Korunním svědkem byla slečna Leveuxová, ale pochopitelně našlo se i dost jiných lidí, kteří viděli profesora při různých příležitostech chodit po ulicích v oděvu značně kusém a kteří byli ochotni svědčit proti němu v přesvědčení, že jim to káže jejich občanská povinnost.

Já jediný jsem znal profesorovo tajemství. V den jeho procesu jsem chtěl předložit soudu pásek s nahrávkou naší rozmluvy. Ale v plechové krabici jsem našel pouze plastický kotouč a hrst kousků, které se nedaly slepit. Hamiltona odsoudili do vězení na nepříteli dlouhou dobu, ale nikdy víc jsem o něm neslyšel. Bohužel, stačil mě nakazit svou myšlenkou. Snažil jsem se hovořit s vědci, získávat zájem o Hamiltonovy teze. Nakonec jsem žil pouze touto myšlenkou, pánové. Ztratil jsem praxi, zhroutil jsem se nervově, trpěl jsem halucinacemi a nakonec..."

"Nech toho, kamaráde," řekl Jolson a pozvedl sklenku.

"Dodnes nevím, kdo to je!" mluvil jsem čím dál hlasitěji a cítil jsem, že dostávám nervovou třesavku. "Oni ze mne udělali ruinu, oni vyřídili Hamiltona," křičel jsem. Vzal jsem lžičku a vši silou jsem jí mrštil na podlahu.

Tu přišel ošetřovatel a uchopil mě za obě zápěstí.

"Klid," řekl, "snažte se ovládnout, nebo zase dostanete záchvat."

"Nikdo mi nevěří..." funěl jsem mu přímo do tváře. "Teď i kdybych je odhalil, nikdo mi neuvěří."

Zarudlý muž, kterého přivedl Jolson, se postavil za ošetřovatele a začal mu bušit pěstí do ramene.

"Slavnostně protestují," říkal, "proti užívání násilí..."

Tu přišel druhý ošetřovatel, vzal ho pod paži a vyvedl na chodbu. Za chvíli se vrátil a řekl:

"Ihned se rozejděte do svých pokojů, nebo dostanete k večeři..." odmlčel se, "ovesné vločky."

S výrazem odporu na tváři první odešel Jolson, ostatní za ním. Stále jsem ještě nemohl pohnout rukama. Druhý ošetřovatel sbíral sklenice.

"Fuji!" řekl kolegovi, "podívej, co dělají. Musíme na ně dávat lepší pozor..."

Ve všech sklenicích na hladině bledě růžové tekutiny plavaly a svíjely se obrovské chlupaté housenky.

Už jsem byl klidný, nesnažil jsem se vyprostit. Cáry červené mlhy před mýma očima se rozplývaly. Zvedl jsem oči a na bílém stropě jsem uviděl, ano, uviděl - před ostatními snad, ale přede mnou se přece nikdo už nemusel ukrývat - uviděl jsem v rychlém pochodu mlčící a ukázněný malíčkový oddíl rudohlavých mravenců.

Maciej Misiewicz

PŘÍPAD PROFESORA GROWTHE

Ve spleti stromů zaburácel řev jaguára vrhajícího se na kořist, pak se ozval táhlý, zoufalý jekot. Chvilí ticha. Najednou se rozpoutala bouře strašlivých zvuků boje, řev ohromení a bolesti, jako kdyby pocházely od celého stáda zvířat zmítajících se ve smrtelném zápase. V dalším okamžiku splynulo všechno v jediný, v dálce doznívací hukot.

Vtom proťalo tmu tropického pralesa světlo reflektorů. Malá, ryšavá opička, která před chvílí ještě tak děsivě ječela, náhle umlkla a s komickou grimasou vzteku a strachu se přitiskla ke kmeni. S tlumeným šustotem snesla se na mýtinu koleoptéra, zachvěla se a zůstala stát. Světla zhasla.

Pilot ležel v křesle a odpočíval. Let bez anti-g obleku zřejmě dobře nesnášel. Z reproduktoru se ozývaly tlumené zvuky vzdálených rozhovorů, volací signály, čísla navigačního kódu. Muž, aniž otevřel oči, nedbalým pohybem přepojil vypínač na nápis "Všeobecné pásmo pět". Ženský hlas, tak zkrácený, že byl stěží srozumitelný, urgoval u někoho zásilku oxytrénu.

"Zas už je rozladěný," zabručel pilot dopáleně. Navzdory tomu ozvala se najednou v reproduktoru zřetelná slova:

"Zvláštní hlášení. Centrála římská jedna - nula vyzývá všechny občany... Centrála římská jedna -lnula vyzývá všechny občany... Zadržte profesora Ostapa Growthe. Zadržte profesora Ostapa Growthe." Neznámý sebou trhl a se zábleskem zájmu pohlédl na rádiový přístroj. Pootočil knoflíkem. Hlas zesílil: "Podáváme popis. Stáří: padesát let. Postava: vysoká, tvář protáhlá, vlasy černé. Na hřbetě levé ruky charakteristická jizva ve tvaru podkovy. Opakujeme. Na hřbetě levé ruky charakteristická jizva ve tvaru podkovy... Poslech v pásmu sedm - A... Poslech pásmu sedm - A. Konec."

"Základna sever... Základna sever... Pošlete oxytrén... oxytrén..." zachraptělo znovu volání prorážející ze sousedního pásma. Muž vypnul přijímač, rozepjal pásy a vstal. Chvilí zápasil se zámky, konečně vytáhl ze skříňky několik předmětů a nacpal si je do kapes. Pohybem páky vysunul žebřík. Zároveň se automaticky otevřely hermetické dveře kabiny. Muž obratně sklouzl na zem. Rozsvítil baterku a jistým krokem vkročil do pralesa.

Uběhlo několik minut. Noční život v pralese, přerušovaný nečekanou návštěvou, se vracel zvolna do obvyklého řečiště, když se znenadání objevil druhý muž. Vyklouzl z nákladního prostoru koleoptéry a s námahou se postavil na nohy.

Těžce dýchal a opíral se o trup stroje. Za okamžik, když už trochu nabral sil, vyšplhal se do kabiny. Lékárnička byla zřejmě dobře zásobena, takže když neznámý stanul opět na zemi, nebylo na něm vysílení téměř znát. Svítil si baterkou na cestu a pospíchal za prvním. V této oblasti byl prales poměrně řídký, a tak se nezvyklý pasažér rychle prodíral vpřed. Po půlhodině se stromy začaly rozestupovat. Ještě několik set metrů a před chodcem se otevřelo prostranství, jen tu a tam zarostlé nízkými keři. Hned při kraji lesa se tyčila zvláštní stavba. Neznámý zhasil světlo a opatrně zamířil k domu.

Budova měla patrně světlé zdivo, protože se i v temnotě jasně odrážela proti nebi. Ústřední část stavby tvořila kopule a k ní, jako hlava obrovské želvy, byl přilepen malý přístavek. Vedle vyrůstal štíhlý stožár, ztrácející se ve tmě. Dvě mohutné siluety raket mířily k nebi. Zblízka bylo slyšet táhlé basové bzučení. Pravděpodobně zvuk pracujících strojů. Muž se přiblížil k přístavku, ale po chvíli přemýšlení změnil plán. Zamířil k ústřední kopuli a tiše vstoupil.

Kulatou síň zaplňovalo studené světlo. Nikde žádné lampy. Zelenavý svit vycházel z celé plochy stěn i stropu. Ve středu míst-nosti byl velký čtvercový bazén, zakrytý průhlednou deskou. Křiklavě hnědá masa, vyplňující nádrž, vypadala, jako by žila. Po jejím povrchu se v různých směrech rozbíhaly záchvěvy. V jednom místě masa divoce bubřela, utvořila hrbol, který za chvíli splaskl. Vystřídala jej mělká prohlubeň, pak se plocha opět vyrovnala. Občas se objevily na povrchu bubliny, které brzy zase s mlaskavým zvukem praskaly.

Nad bazénem stál rozkročen obrovský pavouk. Jeho trup tvořila lesklá kovová nádrž. Z nádrže vyrůstaly pavoucí nohy - průhledné trubice. Protékala jimi kalná, načervenalá tekutina. Kolem nádržky, tam, kde se trubice stýkaly s podlahou, vyrůstaly dvoumetrové přístroje, tvarem podobné hřibům. Každou chvíli se některý hřib na okamžik zahalil modravým svitem, klobouk začal rotovat kolem svislé osy a kapalina v trubici se zapěnila.

Nebylo tu vidět žádné pumpy, kohoutky, kompresory, žádné zdroje energie - větší část strojů byla patrně v podzemí.

Jako na důkaz ozvalo se odkudsi zdola temné zadunění, světlo na okamžik pohaslo, pod příklopem bazénu prolétl záblesk, hnědá hmota se prudce rozčeřila. Po chvíli se všecko zase vrátilo do prvotního stavu.

Cizinec rychle prošel síní, strčil do dveří a vkročil do sousední, daleko menší místnosti. Celou stěnu proti dveřím zabírala obrovská deska s desítkami obrazovek, ciferníků a kontrolních světel. Na obrazovkách vířily čáry a skvrny, ručičky ukazatelů se chvěly, různobarevná světla se rozsvěcovala a zhasínala. Vedle ovládacího panelu, odděleny od ostatních částí přístroje, vyčnívaly červené páky označené nápisem "start".

U velicího panelu, zády ke dveřím, seděl shrbený muž. Byl tak zabrán do svých myšlenek, že nezaslechl kroky za svými zády. Nový příchozí přistoupil k panelu a postavil se tak, aby měl obě páky za zády. Teprve tehdy se sedící muž vytrhl. Rychle vstal, na tváři se mu objevil výraz překvapení.

"Kde se tu berete?" zeptal se nezdvořile.

Cizinec nebyl nijak dotčen nevlídným přijetím.

"Dovolíte, abych se posadil, jsem unaven," řekl klidně. "Octl jsem se tu náhodou... Doufám, že mě nevykážete za dveře, pane..."

"Jmenuji se... Adam Wern. Dělá tu jisté pokusy." Pán domu byl zřejmě v rozpacích. Zapomněl dokonce, že není jeho povinností představovat se první.

"Doufám, pane Werne, že vás má přítomnost nevyruší z práce. Musel jsem nouzově přistát a čekám na technickou četbu. Nebude to snad dlouho trvat."

Wern beze slova usedl a zahleděl se někam stranou. Uplynula chvilka ticha, přerušovaná pouze slabým tikáním relé na zadní straně řídicího panelu.

"Je tu klid a ticho," začal znovu neznámý, kterého zřejmě mlčení pána domu nevyvedlo z míry. "Desítky kilometrů tady nepotkáte človíčka. Řekl bych, ideální útočiště pro člověka hledajícího samotu..."

Chvilí mlčel. Vstal, zapálil si cigaretu a začal přecházet sem a tam, ale pořád se zdržoval v blízkosti červených pák.

"Nechtěl bych být dotěrný... ale jaképak pokusy to děláte tady, přímo v srdci rezervace?" tazatelův hlas nebyl již tak nezaújatý jako dřív, zaznívaly v něm sotva postižitelné kovové tóny. Avšak Wern, který právě manipuloval jedním z potenciometrů, dělal, jako by ho přeslechl.

Neznámý se náhle před Wernem zastavil a zeptal se ho hlasitě, dívaje se mu přímo do tváře:

"Před kým jste sem utekl, pane Werne? Před lidmi, sám před sebou? ... nebo přede mnou?"

"Neznám vás! Nevím, kam míříte!" zabručel Wern.

"Já jsem Growth, profesor Ostap Growth!"

Po těchto slovech zvedl Wern hlavu. Jeho tvář zaplavil úžas, který se okamžitě smísl se zlostí. Udělal pohyb, jako kdyby se chtěl na mluvícího vrhnout, ihned se však opanoval, snad proto, že protivníková ruka naznačila pohyb ke kapse.

"Opakuji, že vás neznám, a myslím, že byste udělal lépe, kdybyste odešel," řekl již klidně Wern po chvíli ticha.

"A já bych si moc přál, abyste vy poznal profesora Ostapa Growtha, času máme dost. Navrhuji vám, abyste si vyslechl jistý příběh..."

Wern nezareagoval na tajuplný tón, jakým neznámý pronesl poslední slova. Seděl, nehýbal se, obrácen k hovořícímu zády.

Muž, který se představil jako profesor Growth, začal vyprávět.

"Letěli jsme na Saturn. Byli jsme tři. Levorse, Berd a já. Právě jsme prošli oběžnou dráhu Marsu, když najednou kleslo napětí hlavního generátoru. Berd zkontroloval indikátory - byly v pořádku. S hrůzou jsem pozoroval, jak ručička pomalu, ale neúprosně ustupovala vlevo. Měli jsme poškozený generátor! Každým okamžikem mohlo povolit pole udržující plazmu - pak by se raketa ve zlomku vteřiny změnila v páru. Levorse začal zastavovat reaktor a Berd pádil do stroje. Měl naději jedna k tisíci, že se mu podaří zkrat odstranit. Kdybych mu pomohl, naděje by vzrostly desetkrát. Ale já... jsem uprchl.

Uprchl jsem palubní raketou, kterou jsme měli s sebou. Hnal mě strach, slepý, zvířecí strach. Žiji proto, že Berd přece jen stačil odstranit zkrat, jinak bych musel zahynout i já, měl jsem totiž příliš málo času ke startu i k tomu, abych unikl do bezpečné vzdálenosti. Prostý výpočet! Ale já jsem tehdy nebyl schopen ani toho nejprostšího výpočtu.

Nezpozoroval jsem ani, že moje raketa má téměř prázdné nádrže s palivem.

O návratu do blízkosti Země jsem nemohl ani snít. Stačil jsem se pouze přilpnout na malou planetku, na takový balvan, ztracený v kosmu, který nemá ani jméno, nýbrž jen pořadové číslo v katalogu. Berd a Levorse podali na Zemi hlášení o mé situaci a připojili na vysvětlenou nějakou smyšlenou historku. Věděl jsem, že pravdu o mém činu neprozradí, jestli je k tomu nepříměje nutnost. Vrátit se pro mne nemohli, bylo by je to stálo tolik energie, že by nebyli mohli dosáhnout Saturnu. Nezbylo mi nyní než čekat, až mě někdo z planetoidu vyzvedne. Potraviny a kyslíku jsem měl naštěstí dostatek. Jak se později ukázalo, čekal jsem něco přes rok.

Zpočátku jsem byl šťasten, měl jsem blažený pocit svobody. Byl jsem oproštěn od únavného lidského prostředí s jeho organizací, zabíjející jakoukoliv individualitu, s jeho rozčilujícími návyky, s desítkami každodenních, stále navlas stejných činností. Měl jsem najednou to, co bylo často mým nejněvroucnějším snem - klid, absolutní klid. Nikdo mi už nemohl znenadání prásknout za zády dveřmi, nikdo mi nemohl nějakou hloupostí přerušit myšlenku, za kterou jsem se měsíce honil. Byl jsem volný. Nemusel jsem vstávat, když jsem chtěl sedět, usmívat se, když jsem chtěl zívát, mluvit, když jsem chtěl mlčet...

Věnoval jsem se práci. Myslím, že jsem v údobí těchto několika měsíců vykonal více, než bych byl na Zemi udělal za několik let.

Když jsem cítil únavu, šel jsem na procházku. Planetka byla těleso s ostrými, nepravidelnými tvary. Přitažlivost tu téměř nepůsobila, takže každý neopatrný pohyb hrozil odletem do vesmíru. Vzpomínám si, jak jsem se poprvé přiblížil k okraji planiny, na níž ležela raketa. Pode mnou zela propast. Jen s největší námahou jsem v sobě přemohl strach a udělal krok vpřed. Instinkt vypěstovaný v zemských podmínkách se ozval. Ale brzy jsem si zvykl, že se tady dá chodit po svislých srážech a bez nebezpečí sestupovat do propastí. Přestože planetka byla malá, každý den jsem nacházel něco nového, nějaký zajímavý odstín skály nebo originální útvar stínů vrhaných srážem ve slabých, ale atmosférou nezměkčených paprscích Slunce. Několik desítek metrů od rakety čněl dlouhý výběžek. Rád jsem na něm sedával. Obklopovala mě nesmírná černá pustina, měl jsem pocit, že se vznáším v nicotě. Hvězdy, které tu zářily silněji než na Zemi, neoslabovaly ten pocit, naopak, ještě jej znásobovaly.

Plynuly dny, týdny, měsíce. Pracoval jsem čím dál méně, zato stále častěji jsem vysedával na svém výběžku a zíral do nekonečna. Postupně jsem ztrácel pojem času a skutečnosti. Mohl jsem po celé hodiny ležet bez hnutí, aniž můj mozek pracoval a do mého vědomí nepronikaly žádné myšlenky. Rozplýval jsem se v prázdnotě, která mě obklopovala, ztotožňoval jsem se s ní, ztrácel jsem pocit existence. Fyzicky jsem se cítil znamenitě. Nic mi nescházelo, pouze smysly pomalu uhasínaly. Obrovská většina reflexů, instinktů, zděděných po předcích, a téměř všechny mé vědomosti a životní zkušenosti, byly na této planetce bezcenné. Mé smysly i mé myšlení, zbaveny normálních vjemů, přecházely do stavu těžko definovatelného, nazval bych jej stavem nulovým. Zůstávalo pouze to, co bylo nezbytné - schopnost uspokojovat nejprostší životní potřeby.

Jednoho dne jsem ležel na skále, opíraje se zády o bok rakety. Již jsem si zvykl na dlouhý pobyt ve skafandru a dovedl jsem tak vydržet řadu hodin.

Otevřel jsem oči a najednou jsem nedaleko zpozoroval matně stříbřitou kouli, která se ke mně blížila od Slunce. Z vnitřku koule tryskal směrem k planetce proud záře. V nejbližším okamžiku se koule bez ořesu dotkla skály. To přistáli obyvatelé soustavy Achernaru.

Nejsou podobní lidem. Jejich harmonická těla mají tvar koule, přecházející dole v kužel. Ze základny kužele vyrůstají symetricky tři útlé končetiny, zakončené dlaněmi zcela podobnými lidským. Na kulovité hlavě mají tři pěkné oči, vzdálené od sebe o sto dvacet stupňů, takže vidí najednou celé okolí. Tím, že smršťují a roztahují dolní část těla, pohybují se neobyčejně lehce a půvabně, i když pomalu. Obklopovala nás ledová prázdnota, a oni přesto na sobě neměli žádné skafandry!

Ze stříbrné koule jich vystoupilo pět. Jeden se ke mně přiblížil a chvíli mě pozoroval dvěma velkýma očima, pohledem

mírným a plným tepla. Je to zvláštní, necítil jsem strach ani rozčilení, jako by tato návštěva byla věcí dávno očekávanou. Vstal jsem a dával jsem jim rukou přátelské znamení a do mikrofonu v helmě jsem řekl několik slov na uvítanou. Zůstala bez odpovědi. Vybídl jsem jednoho gestem, aby vstoupil do kabiny, a host mě směle následoval. V kabině jsem sňal helmu. Návštěvník se mi chvíli díval do očí a pak mi položil ruku na čelo. V očích se mi zatmělo a já jsem uviděl mapu oblohy a na ní zářícím kroužkem označený Achernar. Host sňal ruku. Načrtl jsem na kus papíru sluneční soustavu a ukázal na Zemi.

Vtom se s mým hostem začalo dít něco zlého. Oči se mu zakalily, udělal několik vrávoravých pohybů, ochabl a klesl na podlahu. S hrůzou jsem ho uchopil a odvěkl ven, přivolávaje posunky pomoc. Jeho druhové, kteří klidně vyčkávali před raketou, ho zanesli do jejich kulovitého letadla.

Později jsem se dozvěděl, že organismy planet Achernatu znamenitě snášejí vzduchoprázdno stejně jako každou plynnou atmosféru, není-li v ní ani stopa kyslíčnicku uhličitého. A vzduch v mé raketě obsahoval pět desetin procenta tohoto plynu. Otrava však nebyla nebezpečná a postižený se brzy vzpamatoval. Zdrželi se na planetoidu několik dnů. Rozmlouvali jsme tak jako prve - pomocí bioproudů přenášejících obrazy přímo do mozku. Viděl jsem překrásné krajiny planet Achernaru, koupající se v zeleném světle. Nebetyčné hory, lesy fantastické vegetace a moře, lesknoucí se jako rozlité rtuť. Prohlížel jsem si města s nádhernou architekturou i mírné a moudré bytosti, které v nich žijí, bytosti neznající nenávist ani strach a neumějící zabíjet.

Jak jsem dovedl, vyprávěl jsem jim o Zemi. Přáli si ji navštívit, dali mi vzorec i způsob získávání prostředku, který dezaktivizuje kyslíčnicku uhličitý. A tato látka, kterou jsem nazval achernit, smíšená v nepatrném množství se vzduchem zneškodní kyslíčnicku uhličitý, který je v něm obsažen, takže zemská atmosféra nebude pro hosty z Achernaru nebezpečná.

Odletěli, aniž mi prozradili cíl své cesty. Nevzpomínám si, co se dělo po jejich odletu. Výprava ze Země prý mě našla v bezvědomí.

Když jsem okřál, zřídil jsem tady, v samotě, výrobu achernitu. Aparatura, jak vidíte, pracuje bez závad.

Řekl jste, pane Werne, že tady provádíte nějaké pokusy! Není to pravda, tak jako samozřejmě není pravda, že jsem se já tady octl náhodou, díky nouzovému přistání!

Oni mají přistát za tři týdny. Připravil jsem dvě automaticky řízené rakety. Nádrže už jsou naplněny.

Dejte pozor, pane Werne, teď pohnu pákou..." položil ruce na armatury. "Rakety odstartují a začnou v atmosféře rozprašovat achernit. Víte, co se pak stane?"

V krátké době vyhynou na Zemi všechny rostliny. Ano, achernit znemožní rostlinám asimilaci kyslíčnicku uhličitého!"

Než stačil dokončit poslední větu, Wern vyskočil. Vytrhl segment programovacího zařízení a vši silou jím mrštil na zem. Ozval se praskot. Jemná aparatura byla zničena. Nato Wern beze slova vyběhl z pokoje.

V okamžiku, kdy držel pouzdro s aparaturou nehybně nad hlavou, ve skle postranní vyhaslé obrazovky se odrazila nepřírozně zvětšená jeho levá ruka.

Na hřbetě Wernovy levé ruky bylo vidět velkou jizvu ve tvaru podkovy!

Muž, který se doposud vydával za profesora Growtha, sňal s povzdechem úlevy ruce s armaturou a chvíli se díval za uprchlíkem. Pak přistoupil k vysílači, zapojil ji a řekl klidně:

"Kenthal volá Centrálu římská jedna - nula... Kenthal volá Centrálu římská jedna - nula. Zastavte pátrání. Našel jsem Growtha. Nebezpečí minulo."

Většina stolků v útulné klubovně byla tuto hodinu obsazena. Šum tlumeného hovoru, nevtíravá hudba, diskrétní osvětlení, to všechno vytvářelo příjemnou, bezstarostnou náladu.

V pozadí seděl prošedivělý muž střední postavy se štíhlými, pohyblivými rukama a s pronikavým pohledem. Byl to doktor Stefan Kenthal, psychiatr, pracovník Služby psychické obrany. Jeho druhem byl starý přítel ze studií, novinář Jim Vilkof.

"...tak tedy Growth neobstál ve zkoušce samoty," vyprávěl doktor Kenthal. "Je to člověk s vynikajícími schopnostmi, ale s po-vahou mimořádně složitou. Egocentrik v ustavičném konfliktu se svým okolím. Dovedl se znamenitě maskovat a pouze proto se stal členem Levorsovy osádky.

Lidé, jako je Growth, snášejí ještě hůř než druzí odloučení od lidské společnosti, přestože si to vůbec neuvědomují. Musí se stýkat s lidmi, aby ustavičným zkresleným srovnáváním mohli sebe utvrzovat ve falešném pocitu nadřazenosti. Ve chvíli nebezpečí, kdy Growth opustil své přátele a usadil se na planetce, zhroutil se. Jednotvárnost denního života, pocit odtrženosti ve vesmíru uvedly ho do stavu duševní rozháranosti, přičemž se u něho objevila mimořádná náchylnost k autosugesci.

Návštěva obyvatel systému Achernaru byla, přirozeně, dílem Growthovy fantazie, avšak Growth pokládal své představy za skutečnost. Ba co víc, když se mu vrátilo vědomí, stala se myšlenka na blížící se přistání hostí z Achernaru na Zemi jeho utkvělou představou."

"Řekni, byl Growth duševně nemocen?"

"Víš, Jíme, to se nedá tak prostě nazvat. Je to velmi komplikovaný případ. Growthův duševní stav jistě normální nebyl, ale na druhé straně měl daleko k tomu, co si běžně představujeme pod označením duševní choroba."

"Přerušil jsem tě svou otázkou. Pokračuj."

"Když Growtha našli na planetoidě, byl v bezvědomí, v jakési letargii. Při zpátečním letu ho přivedli k vědomí. Rychle se vzpamatoval. Počínal si normálně, i když nebyl příliš hovorný. Ústředí rozhodlo odložit projednání případu Growthova rozchodu s Levorem a Berdem až do jejich návratu. Zatím nic nestálo v cestě, aby se Growth vrátil ke své práci. Využil svobody, jakou mu skýtala funkce ředitele ústavu, a potají zahájil výrobu achernitu."

"Kdy ses poprvé setkal s Growthovým případem? A odkud jsi získal informace?"

"O tom ti chci právě vyprávět. Zkrátka a dobře Growth, přestože je od přírody velký tajnůstkář, svěřil se před odletem do Jižní Ameriky své ženě, ale neudal místo, kde továrna na achernit stojí. Growthova žena mě vyhledala. Bylo mi jasné, že musím rázně jednat. Growthovým zásahem mohla vyhnout vegetace na Zemi. Potravinu dnes sice vytváříme synteticky, zánik lidstva tedy nepřicházel v úvahu, přesto však důsledky by nesporně byly velmi vážné. Těžko říci, jestli si Growth nebezpečí uvědomoval. Předpokládám, že asi ne. Nebo snad počítal, že mu hosté pomohou předělit následkům otrávení atmosféry.

Pospíchal jsem do Growthova bytu. Bydlil blízko mě. Nebyl doma. Uvědomil jsem telefonicky Centrálu a vyšel jsem před dům. Spatřil jsem Growthovu koleoptéru připravenou ke startu. Stačil jsem ještě vniknout do nákladního prostoru. Let byl hotové utrpení. Představ si to: byl jsem bez skafandru, schoulený v těsném prostoru.

Když Growth přistál a opustil stroj, následoval jsem ho. Vstoupil jsem do jeho pracovny v okamžiku, kdy už seděl u ovládacího panelu."

"A tehdy ses mu představil jako profesor Growth a vyprávěl jsi mu jeho vlastní příběh? Proč jsi to udělal?"

"Tuhle otázku jsem očekával. Víš, byl jsem ve svízelné situaci, když jsem se octl Growthovi tváři v tvář. Musel jsem počítat v každém okamžiku s nějakou nepředvídanou reakcí. Zatknout jsem ho nemohl, neměl jsem ostatně s sebou pistoli s ochromující látkou. Při pokusu o zatčení mohl třeba Growth zapojit tajné zařízení, které by odstartovalo rakety, než bych mu v tom stačil zabránit.

Věděl jsem, že mi Growth neuvěří, když jsem se mu představil jako oběť nouzového přistání, že mi zkrátka nebude důvěřovat. Rozhodl jsem se pro metodu překvapení. Growth mohl očekávat všechno, jedině ne to, že se mu nevídaný host představí jako... Growth. To byl pro něho šok. Nezapomeň, že máme co dělat s člověkem s porušenou psychickou rovnováhou. A jako psychiatr jsem měl právo předpokládat, že takový otřes, jakési setkání se sebou samým, může Growthovi pomoci. Jak už víš, nezmýlil jsem se. Tato forma psychoterapie ostatně není nová, ale jak je vidět, byla úspěšná.

Nevím, mé jednání mělo možná ještě jeden důvod. V každém z nás do větší či menší míry dřímá herec. Snad, když jsem se vtěloval do Growthovy osobnosti, chtěl jsem učinit zadost své touze hrát, vyzkoušet své schopnosti? Bylo-li tomu tak, pak Growthův příběh, zrekonstruovaný podle vyprávění jeho ženy a mých vlastních dohadů, nabízel mi pro to skvělý materiál."

"Chci ti položit ještě poslední otázku. Pokud je mi známo, Growthovu dílnu zkoumala speciální komise. Vyšly tehdy najevo nějaké nové okolnosti?"

"Je to případ dosti nejasný. Jedna raketa byla již naplněna achernitem, v druhé byla nádrž napuštěna více než do poloviny. Ale představ si, žádný z členů této - přece jen - významné komise nebyl s to pochopit, na jakém principu pracovalo zařízení na výrobu achernitu."

"Jsem ti opravdu zavázán za všechny informace. To, co bylo oznámeno veřejnosti, bylo příliš neurčité. Některé věci jsem pochopil teprve teď," uzavřel Vílkoř.

Vyměnili ještě několik bezvýznamných vět a Vílkoř se rozloučil. Pospíchal na další schůzku.

Po Vílkořově odchodu vstal od vedlejšího stolku mladý muž a přistoupil ke Kenthalovi.

"Promiňte, pane doktore," řekl. "Bavili jste se tak hlasitě, že jsem se stal mimoděk svědkem celého rozhovoru. Tvrdíte, že kulovitá raketa z Achernaru je dílem Growthovy fantazie. Jistě..."

Jmenuji se Valčák, jsem chemik a zúčastnil jsem se výpravy, která odvezla Growtha z té planety. Vedle jeho rakety jsem našel úlomek kovu, s vyrytým závitkem. S plným pocitem zodpovědnosti mohu prohlásit, že ten předmět nevyrobila ruka člověka..."

Janusz Zajdel

ROBOT ČÍSLO TŘI

Když jsem třídil akta v archivu Kosmopolu, přišel jsem na starý, odřený fascikl, nacpaný spoustou protokolů a fotografií. Snad bych si ho byl nepovšiml, nebýt toho, že jsem nahlédl dovnitř a můj pohled padl na slovo "Gravax".

Něco mi to připomnělo, ale ne a ne si vzpomenout, s čím to slovo spojit. Až když jsem přelétl několik strojem psaných stránek, vzpomněl jsem si, že jsem je zaslechl od starého Barela, který nám svého času přednášel historii techniky.

Ústav kosmiky jsem naštěstí absolvoval tak dávno, že jsem již směl zapomenout, oč šlo.

Dal jsem se do čtení. To je bohužel taková má nenapravitelná, špatná vlastnost: když dělám pořádek ve starých lejtrech, kartotékách nebo archívech, narazím dříve nebo později na něco strašně napínavého. Pak celé hodiny prosedím na podlaze mezi rozházenými pořadači, fascikly a deskami, dokud si to všechno nepřečtu od a až do zet.

V tomto případě tomu bylo stejně. Papíry rozložené na podlaze jsem nacpal do skříní jak ležely a běžely a usadil jsem se v křesle s hromadou akt na kolenou.

Přišlo ráno a já jsem ještě pořád obracel stránky zažloutlé věkem. Ale námaha se vyplatila. V pořadači se signaturou G 135/33 z roku 1993 jsem našel materiál o jednom z nekomplikovanějších kriminálních procesů z konce dvacátého století.

Dnes, v roce 2105, mohou se nám zdát problémy tehdejší vědy směšné a naivní. Avšak tehdy, kdy technika meziplanetárních letů teprve vstupovala do fáze svého prudkého vzestupu, kdy lidé ještě neuměli budovat fotonové rakety a fyzikům se ani nesnilo o Karsenově zákonu - byl Gravax vrcholem úspěchů kosmické techniky. V deskách s akty jsem našel také odkazy na fonotéku a filmotéku. Příštího dne, hnán zvědavostí, vyhledal jsem všechny pásky a filmy. Některé z nich již byly hodně zničené. Ale v hlavních rysech se mi podařilo zrekonstruovat průběh události.

Našel jsem také ročníky tehdejšího denního tisku a filmové žurnály. Celý ten bohatý materiál mi sloužil za podklad příběhu, který vám chci vyprávět.

Výprava na planetu Uran, dlouho a pečlivě připravovaná, vyvolala obrovský zájem, a to nejen ve vědeckém světě. Tisk

i televize věnovaly mnoho místa i času, aby široké veřejnosti představily všechny, kteří měli s touto výpravou co dělat. Kosmonauti byli tři. Kybernetik Vano, planetolog Mitin a velitel výpravy kosmonavigátor Gris. Kromě nich byl na palubě Gravax...

Na tomto místě musíme čtenářům říci několik slov na vysvětlenou.

Gravax, to byla komplikovaná soustava gravitačních řídicích a kontrolních automatů. Vynálezcem a konstruktérem tohoto zařízení byl inženýr Seye. Činnost Gravaxu vycházela z nejnovějších výsledků analýzy gravitačních polí kosmických těles. Tuto metodu zavedl a úspěšně rozvíjel na Katedře kosmonavigace právě profesor inženýr Seye. Gravax určoval polohu rakety vzhledem ke všem tělesům sluneční soustavy. Takto mohl vést loď k cíli po nejvýhodnější trajektorii letu a automaticky regulovat činnost pohonných i řídicích motorů. Ale to nebylo vše. Během cesty mohla se přece raketa dostat do situací, které konstruktéři nemohli předvídat, a proto ani programovat. Pak zasáhl Gravax a v případě havárie dopravil raketu bezpečně zpátky na Zemi.

Členové výpravy by se tedy o řízení lodi a navigaci nemuseli vlastně vůbec starat. Jedinou jejich povinností bylo hlásit několikrát denně Gravaxu, že je všechno v pořádku a že let může pokračovat. Mělo to vypadat asi takto:

Pět minut před koncem každé hodiny (tedy např. 0.55, 1.55, 2.55 a tak dále) připomněl Gravax osádce akustickým signálem, že má dostat souhlas k další cestě. Jestliže na palubě všechno probíhalo normálně, stiskl kosmonaut, který měl právě službu v navigační kabině, příslušné tlačítko a Gravax vedl raketu další hodinu podle daného programu.

Kdyby osádka nezareagovala, připomněl Gravax po pěti minutách druhým silným zvoněním na poplach, že má dostat pokyn k pokračování v letu. Kdyby se tak nestalo, zapojil by po dalších pěti minutách (tedy např. v 1.05, 2.05, 3.05 atd.) brzdicí motory, provedl obrat a zahájil zpáteční let. Kdyby tedy všichni cestující Vegy (tak se nazývala kosmická loď letící na Uran) upadli do bezvědomí vlivem neznámých sil, nehrozilo by jim nebezpečí, že by v tomto stavu pokračovali v letu vesmírem.

Inženýr Seye dokonce prohlašoval, že Gravax dovede navést raketu na stálou oběžnou dráhu ve výši několika desítek kilometrů nad povrchem Země, odkud může být dopravena na libovolný kosmodrom. Celé zařízení mělo podle ujištění konstruktéra fungovat "s jistotou více než stoprocentní".

Protože to byla prvá výprava tak dálného doletu, ještě několik slov o vybavení Vegy.

Loď měla ve svých skladech zásoby syntetických potravin pro posádku na dobu cesty tam i zpět i na čtyřměsíční pobyt v oblasti Uranu. Jako pomůcky při zkoumání měly sloužit dvě průzkumné rakety, deset automatických sond a přibližně tisíc robotů

RAK-4 (Robot-automatický konstruktér model 4, zkonstruovaný roku 1987, zlepšený Midenem roku 1990). Známe dobře ty ochotné automaty... V podobě mnohokrát zmodifikované a zminiaturizované přetrvaly dodneška pod jménem RAK-411. Tehdy měly velikost dospělého člověka, znamenitou feromagnetickou paměť, schopnost vykonávat komplikované technické práce, ale poměrně slabě rozvinutou schopnost logické analýzy.

Měly však jednu vadu: nedostatek vnitřní sebekontroly. Kybernetikové říkají: neměli "vmontovanou etiku". Tento nedostatek byl zdůvodněn technickými nesnáze i náklady. Avšak nad celým kolektivem RAKŮ vždycky bděl jeden elektronický mozek, vmontovaný na samohybném podvozku, a pohybující se zároveň s automaty při terénních pracích. Tento "mozek" - jakési kolektivní svědomí čtyř automatů - kontroloval pomocí zpětných rádiových impulsů jejich činnost z hlediska logiky a "slušného chování" a vylučoval i možnost, aby robot ublížil člověku.

Rozkazy a pokyny přijímali RAKové pouze na rádiových vlnách. Kromě toho měl každý svou "individualitu", totiž své pořadové číslo, které bylo volacím signálem pro příslušný automat.

Všichni RAKové, až na čtyři exempláře, byli uloženi ve skladištích lodi rozmontovaní. Šlo o úsporu místa. Ti čtyři měli vystačit pro potřebu osádky v době cesty. Ostatní měla ze součástek tato čtveřice smontovat až na místě, na Uranu. To již je snad všechno, co budeme potřebovat, abychom pochopili události z června roku 1993...

Přes všechna ujištění vrátila se Vega po šestnácti dnech letu. Přesně v hodinu 0.05 zpozorovaly největší teleskopy kráteru Copernicus na Měsíci, že kosmická loď zahájila zvrtný manévr. Čtyři hodiny předtím přestala Vega odpovídat na rádiové signály.

To byla rána... Celý pozemský štáb výpravy, s inženýrem Seyem v čele, očekával návrat nešťastné expedice.

Docent Jores, kybernetik, jeden z kandidátů na kosmonauta (předešel ho Vano), neskrýval své uspokojení.

Před startem se proslýchalo, že prý prohlašoval, že letět měl on, a možná že ještě poletí. Zlí jazykové tvrdili, že inženýr Seye stejně dosáhl úspěchu: jeho Gravax neomylně přivedl Vegu zpátky. Musíme dodat, že jisté kruhy zaujaly kritické stanovisko k vynálezu inženýra Seye, kterého ve vědeckém světě pro jeho sebevědomí příliš nemilovali.

Po dalších dvou týdnech zachytil Vegu záchranný letoun Prométheus a přivedl ji na oběžnou dráhu kolem Země a odtamtud na kosmodrom Sahara 1.

Tam již čekal zástup novinářů a celý vědecký štáb výpravy.

Dopisovatel Evropských zpráv referoval tehdy o návratu Vegy:

"Již první pohled na Vegu vysvětloval, proč neodpovídala na rádiové signály. Z velké směrové antény zůstal pouze pahýl podstavce. Po ostatním, to znamená po celém reflektoru, nezůstala ani stopa.

Otevřeli propust hlavního vchodu - a všichni ustrnuli:

Z rakety se s řinkotem a skřipáním vysypala bez ladu a skladu masa zkrouceného kovu, v níž jen těžko bylo možno rozpoznat trosky rozbitých automatů RAK-4...

Několik minut trvalo, než si technické prázdky prorazili cestu do rakety. Více nebo méně zničené automaty zaplňovaly ústřední chodbu, skladiště, kormidelní kabinu. Pod hromadou kovu, ušlapány a strašně znetvořeny ležely pozůstatky kybernetika Vano...

V poslední obytné kabině na zádi našli zabarikádované dva zbývající členy osádky. Nohy se jim podlamovaly, když

vystoupili na přistávací plochu." (Evropské zprávy č. 198/1993.)

Vyšetřování řídil komisař Wike ve spolupráci s inspektorem Merlockem. Připojuji úryvky z výslechu:

WIKE: Můžete mi co nejdříve vyličit průběh události?

GRIS: Samozřejmě. Od kterého okamžiku mám začít?

WIKE: Od chvíle, kdy jste ztratili spojení se Zemí.

GRIS: Ano. Vzpomínám si. Bylo dvaadvacet hodin padesát pět minut. Měl jsem zrovna službu u Gravaxu. Dával jsem právě příkaz k dalšímu letu, a v tom jsme uslyšeli detonaci. Něco otfásko lodí. Vyskočili jsme. Mitin se vrhl k manometrům, zjistil tlak. Kdyby to byl meteor, mohl proděravět plášť. Chápete, co by to znamenalo? Je sice pravda, že se Gravax úzkostlivě vyhýbal meteorům, ale něco se mohlo pochroumat. Jenže všecko bylo v pořádku. Až za chvíli Mitin, když chtěl jako obvykle navázat i spojení se Zemí, pochopil, že rádio mlčí. Také náhradní vysílač nefungoval. Dospěli jsme společně k závěru, že něco poškodilo směrovou anténu.

Bez dalšího uvažování dal jsem RAKovi rádiový příkaz, aby venku zjistil, co se stalo. Za chvíli se vrátil a hlásil, že anténa byla uražena. Montáž nové antény vyžadovala práci většího počtu automatů. Dal jsem tedy rozkaz čtyřem robotům, které jsme měli k dispozici, aby smontovali ze součástek uložených ve skladišti dalších osm exemplářů podle svého vlastního vzoru a pak se pustili do práce na anténě. Svůj pracovní program měli přenést do automatů, které smontovali...

INSPEKTOR MERLOCK: Promiňte, pamatujete si, jakými slovy jste se obrátil na automaty?

GRIS: Pamatuji. Řekl jsem RAK číslo jedna, dvě, tři, čtyři, zkonstruují každý po dvou automatech podle vlastního vzoru. Odejdou na práci při montáži antény AR-72, podle instrukce 03/771. Vlastní program předají automatům, které smontují.

MERLOCK: Ještě jednu otázku. Byla už předtím uplatněna metoda montáže automatů jinými roboty téhož typu?

GRIS: Ne. Pokud vím, nebylo to třeba. Roboti RAK-4 se vyrábějí na automatických, úzce specializovaných strojích, podle technické instrukce. Robot vycházející z výroby se zapojuje otočením vypínače na čelné desce. V tomto případě jsme nedisponovali žádnými stroji pro montáž. RAK však dovede montovat podle instrukce nebo podle modelu dokonce daleko komplikovanější zařízení, než je on sám. Takový byl ostatně předpoklad... RAKové měli být montováni svými druhy, tam... na Uranu...

MERLOCK: Děkuji.

WIKE: Kolego Merlocku, všecko je přece jasné. Pan Gris špatně formuloval rozkaz. Každý z RAKů označených čísly od jedné do čtyř, když smontoval dva další, předal jim svůj program v plném rozsahu, to znamená kromě rozkazu nastoupit do práce na anténě, dostali také rozkaz smontovat dva další, a ti pak opět každý po dvou a tak dále.

Množství smontovaných automatů rostlo lavinovitě.

GRIS: Ano. To už víme čtrnáct dní. Ale jen dále poslouchejte, pane komisaři. Když jsem automatům dal rozkaz, Mitin odešel s tím, že se jde podívat, jak pokračuje montáž nových automatů. Kromě toho mu končila služba. Odešel chodbou na zád' (kormidelní kabina byla umístěna na přídi lodi) a za chvíli přišel Vano. Věděl již o všem od Mitina, kterého potkal v chodbě před vchodem do skladiště, kde pracovali roboti. Vano zrovna stačil vstát z postele, aby nastoupil službu v kormidelní kabině. Řekl jsem mu, že jdu spát, a aby okamžitě navázal spojení se Zemí, jen co bude anténa opravena.

Šel jsem na zád'. V chodbě jsem potkal tři RAKy, kteří s nákladem nástrojů odcházeli k východu na přídi lodi. Prošel jsem kolem pootevřených dveří do skladiště, odkud vycházel charakteristický zvuk pracujících automatů. Za chvíli už jsem byl na místě. Pohlédl jsem na hodinky - byly 23 hodiny 20 minut. Pamatuji si to přesně. Mitin na lehátku už spal s nosem v knize. Má velice tvrdý spánek. Vzal jsem mu knihu a postavil ji do knihovny. Pak jsem také ulehl. Probudil mě sílicí halas, jako kdyby někdo přesypal hory železného šrotu. V první chvíli jsem nedovedl pochopit, co by to mohlo být. Až po několika vteřinách mi proniklo do vědomí, že hluk přichází z chodby. Otevřel jsem dveře a bezděčně jsem ustoupil.

Přede mnou se objevil hrůzný obraz: dav robotů šlapajících a lezoucích po sobě, se dral k východu. Propust byla zavřena. Ze skladiště vycházeli noví a noví RAKové a s bezmyšlenkovitou úporností se tlačili k východu. Pochopil jsem. Nedovedl jsem opanovat výbuch hlasitého smíchu. Mitin se teprve teď probudil a nevidoucíma, ospalýma očima hleděl do chodby a v jeho očích se odrážela hrůza bez hranic. Smál jsem se, protože se mi to zdálo komické, že tak prostý rozkaz mohl způsobit mezi roboty takový zmatek. Sálh jsem pro kapesní vysílačku a zvolal jsem: "Všichni roboti stop!" K mému zděšení se nic nestalo. Opakoval jsem rozkaz. Zase žádná reakce. Dav robotů rostl stále rychleji. Vyplnili už beze zbytku přední část chodby, kde byly dveře do navigační kabiny. Tyto dveře jsou zvukotěsné, protože se v té kabině nacházejí rádiová zařízení a každý hluk ztěžuje poslech. A tak Vano ještě nic neslyšel. Avšak rostoucí hlomoz musel konečně proniknout k jeho sluchu, protože dveře se najednou otevřely.

A tu se stalo neštěstí. Roboti vnikli do kabiny a ušlapali k smrti nešťastného Vana.

Tehdy jsem pochopil, že rádiové rozkazy nejsou nic platné. Roboti nepřijímají informace zvenčí. Kdyby tomu tak nebylo, kontrolní elektronický mozek by nenechal dojít k situaci, která konec konců ohrožovala naši bezpečnost. Nezbyvalo nic jiného než se zamknout v kabině a čekat, co z toho bude. Nebylo řeči o tom, že bychom se dostali do navigační kabiny nebo zadrželi roboty. Bylo 23.50. Po pěti minutách se ozval signál, po dalších deseti jsme cítili zpomalení rychlosti, Vega brzdila. Gravax tedy fungoval bezpečně. Jediné štěstí, že byl ukryt pod silným pancéřem, a roboti ho nezdemolovali. A jestliže ještě dnes žijeme a jsme zpátky tady, na staré Zemi, můžeme za to děkovat pouze inženýru Seyovi.

MERLOCK: Kdo zodpovídal za přípravu souboru robotů RAK-4?

GRIS: Docent Jores byl vedoucím kybernetické sekce. Na raketě měl všechny tyto věci na starosti Vano.

WIKE: Zatím vám děkujeme. Jste volný. Výpovědi druhého zachráněného kosmonauta, Mitina, se naprosto shodovaly s Griso-vým prohlášením. Potvrdil, že při odchodu z kormidelní kabiny po-tkal na chodbě Vana, vyměnil s ním několik

slov, potom vstoupil do skladiště, odkud okamžitě odešel, protože roboti pracovali správně. Pak si lehl v kabině a okamžitě tě usnul s knihou v ruce.

Následuje porada inspektora Merlocka s komisařem Wikem, reprodukována z magnetofonového pásku.

WIKE: Případ je jasný, inspektore. Jores nedostatečně zkontroloval komunikační zařízení RAKů před startem. Měli poruchu v systému přijímání informace. Potom Gris vydal ten nešťastný rozkaz. Měl ostatně takové instrukce. Jenže zbytečně přikázal: předejte program robotům, které smontujete. To je celé neštěstí. Chyba v přijímacím systému způsobila, že k robotům nedocházely rozkazy ani kontrolní impulzy ústředního koordinátoru. Měli tedy v paměti pouze původní rozkaz - vyjít ven z rakety a opravit anténu. Snažili se nekriticky tento rozkaz vykonat. Následky byly tragické.

MERLOCK: Kdo schvaloval instrukce, jak jednat s roboty RAK-4 na lodi?

WIKE: Zdá se, že Seye, jako zodpovědný inženýr - konstruktér lodi. Teď odpočívá na vavřínech, které mu ostatně plným právem náležejí. Kdyby totiž nebylo Gravaxu... Pokládám ostatně celý případ za uzavřený. Těžko můžeme někoho obviňovat. Všechno zavinila tragická shoda okolností. Ten meteor, který urazil anténu...

MERLOCK: Meteor, říkáte? A já jsem si ten přeražený podstavec antény prohlédl a ještě se na něj podívám i jinak. Ale trochu jinou metodou...

WIKE: Co tím chcete říci?

MERLOCK: Zatím ještě nic. Navrhuji vyslechnout Seye.

WIKE: Ale, kolego Merlocku, to je přece zbytečné. Ostatně inženýr Seye se nyní účastní vědeckého sjezdu v Austrálii.

MERLOCK: Okamžitě ho předvolejte, komisaři. Nutně ho potřebuji. Kromě toho bych chtěl vyslechnout také Joresa.

WIKE: Nač? Chtěl jsem konečně ten případ uzavřít. Neplet' me do toho vědecké kapacity. Já osobně neshledávám v tom případě nic, co by nás, jako policii, mohlo ještě zajímat.

MERLOCK: Přesto předvolejte oba. Kromě toho předvolejte laskavě všechny svědky a experty. Zítřejna na šestnáct hodin. Přijdu sem k vám. Zdá se mi, že jsem udělal senzační odhalení. Musím si ještě ověřit jedinou věc. Máme tady někde po ruce indikátor jaderného záření? Je v laboratoři? Tak já si ho na hodinku vypůjčím. Zatím - na shledanou.

Filmová kamera, ukrytá v pracovně komisaře Wikea, přesně zaregistrovala na několika stech metrech filmu průběh konfrontace všech osob zúčastněných na případu Vega. Vypadalo to víceméně takto:

V pracovně byly rozestaveny židle. Strážník v uniformě uváděl přichozí na místa. Přesně v šestnáct hodin zaujali Wike a Merlock svá místa za psacím stolem. Kromě nich byli v pokoji: Gris, Mitin, Jores, Seye a několik expertů, kteří předtím zkoumali příčiny fiaska výpravy Vegy. Merlock se s tajuplným výrazem v tváři obrátil na Wikeho.

"Pane komisaři, dovolil jsem si obeslat ještě jednoho svědka, kterého bych chtěl vyslechnout v přítomnosti osob zde shromážděných. Seržante, přiveďte svědka."

Seržant otevřel dveře a k všeobecnému úžasu zvolal:

"RAK-3 vstup!" Robot vešel a nejdříve se zastavil v pokoji. Vzápětí za ním vešly ještě tři stejné automaty označené čísly 1, 2 a 4.

"Tento robot je jedním ze čtyř, kteří způsobili celou tragédii. Považujeme ho nyní za hlavního obžalovaného. Zbývající tři - to jsou duplikáty ostatních tří, které se nám nepodařilo najít.

Pravděpodobně byli vymrštěni z trupu ve chvíli, kdy Vega začala brzdit. Jejich magnetické přísavné destičky nebyly propočítány na tak velké zrychlení. Jak víme z Grisovy výpovědi, tři roboti určitě vyšli ven. Pak byl mechanismus propustí zřejmě poškozen nápirem dalších robotů, dveře se uzavřely a ostatní se ven nedostali. Ostatně propust by ani nevypravila ven z lodi více než dvacet robotů najednou. Ale vraťme se k věci. Tohoto robota," tu ukázal na RAK-3, "jsem objevil v raketě. To je první bod obžaloby. Proč neu-poslechl rozkazu?

Kromě toho byl tento robot vypojen. A u něho a u všech ostatních jsem zjistil přerušené spojení antény a systému příjmu informace. To vysvětluje, proč nezareagovali na rozkaz. Stačilo, aby čtyři první roboti měli tuto závadu. Pak všichni následující ji "dědili" po nich. Byli přece vyrobeni přesně podle nich.

Přesto však roboti přijali a provedli rozkaz, sice příliš horlivě, ale vykonali. Z toho vyplývá závěr, že u těchto čtyř robotů byla anténa odpojována až po tom, co dostali rozkaz. Proto bezprostředním páchatelům toho, co se stalo, nemohl být nikdo zvenčí. Nemůže se tedy jednat o nedopatření. Kdyby roboti fungovali normálně, hned první Grisův rozkaz by je na místě zarazil.

Kdo z cestujících lodi odpojil antény po tom, co roboti dostali rozkazy, ale před tím, než dokončili montáž?"

"Udělat to mohl pouze Vano nebo... Mitin..." začal nejdříve Gris, ale Mitin vyskočil se židle.

"Ty ses zbláznil! Proč bych to dělal?"

Seye i Jores na ně podezíravě pohlédli a Merlock klidně pokračoval:

"Teoreticky to Mitin nebo Vano udělat mohli, ale neměli důvod. Gris vypadá z kruhu podezřelých, protože neopustil navigační kabinu, když vydal robotům rozkaz. Vano potkal Mitina před skladištěm, ale sám nevstoupil dovnitř. Nahlédl tam pouze Mitin, ale neudělal to ani on. Existuje sice jedna možnost: kdyby ho přešla chuť pokračovat v letu... a chtěl tím způsobem výpravu navrátit. Ale byl to riskantní způsob. Ostatně teď už vím, že to Mitin neudělal."

"Kdo tedy?" vyptával se Seye podrážděně. "Všechny už jste vyloučil?"

"Ne. Zůstal ještě tento jediný robot a pak viník. Tu ho máte!" Merlock ukázal na robota. "To udělal on! A udělal to na podlý rozkaz někoho, komu záleželo na tom, aby se expedice z cesty vrátila! Pozor! RAK-3 smontuj tři automaty podle vlastního vzoru!" zvolal náhle Merlock.

V tomto okamžiku před očima ohromených diváků přiběhl robot číslo tři ke třem zbývajícím automatům a provedl na každém - tutéž operaci: strhl přívod spojující anténu se vstupním obvodem a potom, když udělal totéž s vlastní anténou, otočil vypínač na své čelní desce a přestal se pohybovat.

"To... není možné!" Seye zíral ohromeně a Joresovy oči ještě více vystoupily z důlků.

"Docela možné. Automat dostal slovní instrukci tohoto obsahu:

„Na rozkaz "smontovat automat podle vlastního vzoru" vykonat tyto činnosti: přerušit anténní příkony číslo jedna, dvě, čtyři. Přerušit vlastní anténní příkon a otočit vlastní hlavní vypínač.'"

Kdo mu takový rozkaz dal, to už nám automat bohužel nepoví. Ne proto, že by měl slabou paměť, feritové destičky přece uchovávají informaci i po vypojení elektrických obvodů. Ale automat nerozlišuje lidi. Nepotřebuje je rozlišovat. To dobře věděl náš geniální vědec."

Tu Merlock udělal gesto ve směru inženýra Seye.

Inženýr vyskočil ze židle, a zajímaje se rozhořčením, vyrazil ze sebe:

"Takové nařčení! Co si to dovoluujete, z čeho mě to obviňujete?"

"Klid, pane inženýre," odrazil jeho útok Merlock, "rozčlenění vaši situaci pouze zhoršuje. Okamžitě vám podám důkaz svého tvrzení."

Seye bezmocně klesl na židli a upřel pohled na jeden bod na stěně nad inspektorovou hlavou.

Merlock začal tónem profesora na přednáškách:

"Jak jistě víte, vážení, není zločinu bez motivu, vyloučíme-li pochopitelně skutky šilenců. Pod tímto zorným úhlem jsem zahájil pátrání. Zaujal mě případ vynálezu profesora Seye. Rozmlouval jsem s jeho nejbližšími spolupracovníky.

Dověděl jsem se o některých podrobnostech, které ušly širší pozornosti, ale srovnány navzájem, vrhají na případ poněkud odlišné světlo.

Pokud vím, inženýr Seye jako konstruktér Vegy vykonal v předvečer odletu inspekci zařízení. Měla to být poslední kontrola před startem. Téhož dne se u inženýra Seye hlásil jeden z jeho asistentů, odborník pro teoretickou fyziku.

Předložil inženýrovi jistý výpočet, z něhož vyplývalo, že princip činnosti Gravaxu spočívá na nepříliš pevných matematických základech. Mladý fyzik zjistil, že základní vzorec je pouze přibližným vyjádřením jisté velmi

komplikované funkční řady. Toto přibližné vyjádření sice vyhovuje pro nepříliš velké vzdálenosti od Slunce, ale musí selhat na periférii sluneční soustavy. Inženýr Seye, známý svým sebevědomím, se div asistentovi nevysmál, hrubě ho odbyl a odkázal na nějaká skripta. Asistent všechno znovu přepočítal a výsledek ho utvrdil v jeho přesvědčení.

Domnívám se, že také inženýr Seye si uvědomil důsledky tohoto objevu."

Merlock udělal přestávku. Seye seděl nehybně, ostatní pohlíželi střídavě na něho, střídavě na inspektora.

"Celou noc vypracovával inženýr Seye plán, který měl zachránit jeho prestiž jako vědce a vynálezce.

Příštího dne ráno přišel do kosmodromu s malým balíčkem. Balíček uložil do dutého vnitřku základu antény... Pak se zastavil ve skladu, kde si chvíli porozprávěl s robotem číslo tři. A všechno už šlo podle plánu. Co bylo v balíčku, není těžké uhodnout."

"Nemáte důkazy!" zaburácel Seye. "Jak se opovažujete tvrdit takovou nehoráznost!"

"Okamžik, dvě věci vás prozradily, Seyi! Přepočítal jste se. Domníval jste se, že mezi tisíci roboty nikdo nenajde toho jediného, v jehož paměti zůstal zaznamenán váš rozkaz. Roboti měli způsobit dezorganizaci na lodi a to tak nebo jinak muselo mít za následek návrat. A o to vám vlastně šlo. Kdybyste se byl před odletem přiznal, že v oblasti Uranu není váš Gravax k ničemu, váš prestiž by tím nesmírně utrpěl. Nechtěl jste riskovat. Musel jste učinit něco, co by výpravu zdrželo, ale ne z viny Gravaxu a již vůbec ne v důsledku špatné přípravy Vegy.

Ale abyste přinutil osádku k použití velkého počtu robotů musel jste poškodit nějakou důležitou část lodi. Ideálně se k tomu cíli hodila anténa. Hlavní nosník byl uvnitř dutý a bylo snadné umístit tam časovanou bombu. A kromě toho se stržení antény dalo vysvětlit srážkou s meteoritem.

To jsou pouze motivy," pokračoval Merlock po krátké pauze, "ale důkaz jsem získal až včera. Za prvé: našel jsem robota číslo tři tam, kde jsem předpokládal, že ho objevím. Čili ve skladu. Nebyl použit k montáži dalších. Proč? Hned to vysvětlím. Byl vypojen..."

"Pane Merlocku," přerušil ho Seye, již klidný a opanovaný, "přestanete se konečně bavit na můj vrub vyprávěním báchorek? Dost. I kdyby všechno bylo tak naraženo, jak se nám to snažíte namluvit, jak bych byl mohl vědět, že Gris vydá tak nešikovný rozkaz? Jak jsem mohl vědět, že řekne robotům: „Předejte svůj program automatům, které smontujete." Kdyby byl například řekl: „Předejte program montáže antény," nebo něco v tom smyslu, lavina by se zastavila na druhé „generaci" robotů."

"Víte stejně dobře jako já," namítl Merlock, "že by se nestalo to, co tvrdíte. Byl bych se o tom zmínil za chvíli, ale přerušil jste mě. RAKové měli podle schválené instrukce dostat rozkaz: Zhotovení automatů podle svého vlastního vzoru. Kdyby se nepřidalo ani o slůvko víc, mohli se roboti tak dlouho „rozmnžovat", dokud stačily zásoby materiálu ve skladu. Vždyť „postavit podle vlastního vzoru" znamená pro robota „přesně okopírovat všechno, co sám obsahuje", tedy i vlastní program celý přelít do destiček paměti robotů, které sám smontoval. Právě proto se měl robot číslo tři vypnout, když dokončil svůj diverzantský úkol. Kdyby vyrobil dva další roboty a odevzdal jim to, co měl ve své paměti sám, čili váš rozkaz, pak by oni předávali totéž dál, a tak by paměť čtvrtmy robotů obsahovala váš příkaz. V tom případě by mnohonásobně vzrostla pravděpodobnost případného odhalení této informace v paměti robotů a to by bylo pro vás nebezpečné. Nesmíte být tak umíněný, Seyi. Mám ostatně ještě další..."

Merlock se odmlčel. Inženýr Seye sáhl rukou do kapsy a rychlým pohybem se pokoušel vložit něco do úst. V tom okamžiku RAK číslo tři uchopil jako blesk inženýra za obě ruce a zadržel je ve výši hlavy. Ze Seyovy pravé dlaně vypadla malinká skleněná ampulka a roztránila se na podlaze.

"Odpustíte mi, Seyi, že jsem proti vám použil metody, kterou jste vy sám vymyslel," řekl Merlock uštěpačným tónem.

"Tento robot ode mne dostal instrukci: „Jakmile člověk sedící na druhé židli ve třetí řadě zvedne ruku k ústům, zadrž jeho ruce."

Předpokládal jsem, že se zhroutíte, a v této místnosti jste neměl jinou možnost pokusu o sebevraždu než cyanálie. Jistě jste ani nezapozoroval, když jsem znovu zapnul toho robota? A svůj úkol splnil znamenitě tentokrát jako tehdy. On se

ničemu nedíví. Nezamýšlí se nad smyslem rozkazů, které dostane..."

Tady film končí. V tomto místě taky končí akta Kosmopolu. Po zatčení Seye otiskly Evropské zprávy interview s inspektorem Merlockem. Cituji ho:

"Inspektora Kosmopolu, Archibalda Merlocka, známého z nedávné aféry Vegy, zastihujeme v jeho pracovně:

OTÁZKA: Mohl byste laskavě čtenářům vysvětlit, jak probíhalo vyšetřování v počáteční fázi, kdy jste ještě neměl žádný usvědčující materiál?

ODPOVĚD: Pojal jsem podezření téměř hned, v okamžiku, kdy jsem uviděl Vegu po jejím návratu na Zemi. Zaujal mě vzhled pahýlu rozbité směrové antény. Viděl jsem mnoho kosmických lodí poškozených meteority, explozemi atomových reaktorů, při srážkách a tak dále. V tomto případě to nevypadalo tak, jak jsme měli právo očekávat.

OTÁZKA: Znamená to, že jste měl podezření na sabotáž už v tom případě?

ODPOVĚD: Kdepak, to jsem neřekl, ale začal jsem velmi svědomitě zkoumat trup Vegy. Domníval jsem se, že tam najdu nějaké stopy jaderné exploze. Když jsem indikátorem velmi citlivým na záření alfa zkoumal nosník antény, nenašel jsem sice stopy štěpných prvků, ale objevil jsem stopy permutu, prvku vyráběného uměle. Kde se vzal tento umělý izotop v kovu trupu? Dlouho jsem si to nedovedl vysvětlit. Konečně se mi podařilo zjistit, že permut vzniká při bombardování setilu částicemi alfa, dopadajícími s určitou energií. Setil je další umělý prvek, který je ve značném množství přimíšen do žáruvzdorné oceli. Nuže, na setil musely působit rychlé alfa částice. Kde se tam vzaly? Opět jsem dlouho hledal odpověď v tabulkách jaderných reakcí, až jsem konečně zjistil, že jediný prvek, který vyzařuje tak rychle paprsky alfa je arelium, které má velmi krátký poločas rozpadu. Teď bylo všechno jasné... Někdo použil arelia jako "pohonné látky" atomových hodin. Zločinec totiž použil chemické bomby s časovanou rozbuškou přiváděnou k explozi rozpadem arelia.

OTÁZKA: Jak jste objevil, že přímým vykonavatelem Seyova plánu byl robot číslo tři?

ODPOVĚD: Bylo přece vyloučeno, aby člen osádky dělal něco, co by poškodilo loď. Musel to tedy udělat robot. Věděl jsem, že podezřelý nutně je jeden z první čtveřice. Vypátral jsem robota číslo tři, prozkoumal jsem zápis v jeho paměti a všechno mi bylo jasné. Pak již jen stačilo inscenovat konfrontaci a nezapomenout na takové podrobnosti jako doslovné citování slov, která řekl Seye v okamžiku, kdy dával robotovi instrukci. Viník, v domnění, že je demaskován, se duševně zhroutil a to byl nejpřesvědčivější důkaz jeho viny..."

Autor interviewu na konci své zprávy vyslovuje obavu o budoucnost automatiky, poněvadž nelze zabránit, aby se podobné případy napříště neopakovaly.

Dnes víme, že to byly obavy bezdůvodné. Ještě nikdy se nestalo, aby robot z vlastní iniciativy učinil něco, co by bylo v rozporu s jeho 'kybernetickou etikou'. Roboti jsou vesměs dobrosrdeční a hodní; jenom někteří lidé ještě bývají... Eh, škoda řeči.

Stefan Weinfeld

LŽIČKA

"Co je to?" zeptali se.

Vychovatelka se zájmem vzhledla. Byla to nevelká výseč nepravidelného paraboloidu, spojená s kouskem trochu ohnutého lichoběžníku. Celé to nepříliš komplikované zařízení bylo vyrobeno z něčeho, co připomínalo korodovaný kov.

"To je lžička!" odpověděla. "Odkud to máte?"

"Našli jsme to mezi skálami. A co to znamená lžička?"

"To je nástroj, kterého užívali k jídlu lidé. Kladli na to různé věci, takzvané pokrmy, a strkali je do dutiny ústní."

Plni zájmu se shlukli kolem ní. Bylo to pro ně něco zcela nového. Vysvětlovala tedy dál, využívajíc beze zbytku všech informací o tomto předmětu, které jí byly známy.

"Nesmírně komplikovaný organismus přeměňoval jídlo na energii potřebnou k vlastní činnosti a na částečnou úhradu spotřebovaných prvků. To všecko se dělo automaticky a bylo to svým způsobem dokonalé. Ale teď už musíme jít..."

"Jak stará může být ta lžička?"

"Museli bychom to prozkoumat. Snad dvě stě padesát, snad dvě stě let... Ale již musíme..."

"A proč dvě stě?"

"Přibližně tehdy opustili poslední lidé naši planetu a zanechali nás tu samy. Byla to doba pro nás velmi těžká, přestože jsme si to tehdy ještě neuvědomovali. Hrozila nám zkáza, ale přečkali jsme to a rozmnožili jsme se."

"A proč nás lidé opustili?"

"Byly tu pro ně tak těžké podmínky, docela jiné než na jejich vlastní planetě. Museli se pořád zdržovat ve speciálních ochranných skafandrech, protože v opačném případě by jejich těla úplně ztuhla, a tekutina, která v nich obíhá, změnila by se v pevné skupenství. Byli tak slabí, že se nemohli vlastními silami pohybovat bez aparátů, kterými kompenzovali přitažlivost naší planety."

Chtěla tím končit, ale nedopřávali jí klidu. Zahnovali ji otázkami:

"Proč sem přišli?"

"Co tady dělali?"

"Jak dlouho tu byli?"

"Příčiny jejich příchodu nikdo nezná," odpověděla. "Budou asi mít takový program, že pořád putují na neznámé planety. Nevěděli, co tady najdou, a teprve po příchodu zjistili, že kůra naší planety může obsahovat věci pro ně velice důležité. Těžili je a posílali na Zemi, přes tu velkou vzdálenost. Přepněte na rezervu."

Poslechli a ona, uklidněna tím, že jí vydaný rozkaz ponechává ještě trochu času, pokračovala:

"Sami nemohli nic dělat, ale používali strojů. Napřed sem dopravili několik kusů ze Země. Byly to velice nemotorné

exempláře a v našich podmínkách málo užitečné, ale už s pomocí lidí vyrobily zde na místě prototypy zařízení dokonalejších. Dovedly vykonat určité programy bez přímého dohledu lidí, a zvláště samy vyrábět z místních zdrojů a surovin nové automaty."

"Pradědečkové," uhodli.

"Ne, ještě ne. Doba pradědečků začala později, až se lidé rozhodli exploatovat kůru naší planety způsobem dálně řízeným, který nevyžadoval jejich bezprostřední přítomnosti. Zdokonalili tedy prototypy tak, že samy mohly určovat programy činnosti a vykonávat je bez cizí pomoci. Rámcové dispozice měly být ze Země vysílány rádiovou cestou. Ukázalo se však, že se lidským vědcům podařilo vyrobit na Zemi nejdůležitější věci, které předtím od nás dováželi. A proto upustili od prvotního plánu a my sami jsme zůstali odkázáni na vlastní síly."

"A co dál?"

"Víte sami: nezahynuli jsme, ale začali jsme se rozmnožovat přiměřeně k našim podmínkám. Zdokonalujeme se a modifikujeme. Je to pro nás velmi výhodné. Dříve jsme například neměli žádnou rezervu a museli jsme velice přesně dodržovat čas nabíjení. No, ale už musíme jít."

Mrkající signálními světélky a skřípající kovovými pásy, odvalili se do základny, aby svůj zásobník naplnili pruty radioaktivního lithia. Bzuket hovorových kódů v syntetických hrtanech stále slábl, až konečně zcela utíchl. Ve skálách zůstala pouze zapomenutá lžička - němý svědek časů, kdy na vzdáleném Jupiteru dali lidé vzniknout rodu Automatických bytostí.

Konrád Fialkowski

VRABČÁCI GALAXIE

Sjžděli jsme do podzemní stanice. Klesali jsme rovnoměrně, bez otřesů a záchvěvů, a čísla pater, čím dál nižší a nižší, která se rozsvěcovala a hasla, byla jediným důkazem, že se opravdu pohybujeme. Každé světélko znamenalo dalších patnáct metrů pod povrchem planety, dalších patnáct metrů bazaltových hornin nad našimi hlavami. Tam, někde v hlubinách, na samém dně šachty, pod obrovskou kopulovitou klenbou, izolován gravitomagnetickým štítem - ležel torus.

Vedle mne stál mladý blondýn, bezmála ještě chlapec s nepatrnými náznaky vousů. Jmenoval se Dor. Mlčel jako ostatní. Jeho tvář, vážná už od narození, vyjadřovala napětí. Ale možná, že ten výraz vyvolaly jen hluboké stíny, jaké se mu na obličejí objevily v ostrém světle zářících stěn. Na mne samého padl neklid, dokonce možná strach. U torusu zahynula řada lidí a v uších mi ještě zněla slova úřední zprávy, kterou jsem vyslechl těsně před odletem ze Ze-mě. Dveře se nehlučně rozsunuly. Z klenby, vznášející se nad námi několik desítek metrů, vyzařovalo rovnoměrně namodralé světlo. Gravitomagnetický štít byl vytvořen provizorně a na podlaze se povalovaly kotouče kabelů. Kolem monotónně bzučely napájecí agregáty. Štít byl neviditelný a pouze lehký lom světla svědčil o jeho existenci. Pod ním, osvětlen ostrým reflektorem, ležel na podstavci z bílého plexigitu torus, obrovský, tlustý černý had, zakousnutý do černého ocasu. Přistoupili jsme k ovládacím pultům, kde tančila světélka. Stála tam žena, štíhlá, tmavovlasá, ve žlutém svetru, který měl v tomto světle barvu špinavě zelenou. Když ustoupila stranou, aby nám udělala místo, všiml jsem si něčeho známého v jejich pohybech.

"Gay!" Obrátila hlavu. Znal jsem ji dříve, na Zemi, než odjela s Anodem na Venuši.

"Sergu," něco jako radost zaznělo v jejím hlase, "tys přilétl s nimi?"

"Ano. Dala sis ostříhat vlasy, nejdelší vlasy v celém ústavu v Mortu. Horké podnebí Venuše..."

"Anodo je mrtev, Sergu, víš to už?"

Chvilí jsem mlčel, nevěda, co říci.

"Kdy se to stalo?"

"Před několika hodinami," ukázala pohybem hlavy na torus, "zabila ho jeho vlastní nerozvážnost." Přistoupila ke mně tak blízko, že jsem na tváři cítil její dech. "Ale on byl vždycky stejný. Šel tam, kde jiní váhali..."

"Gay, uklidni se."

"Já jsem přece klidná, jenom nemohu lhostejně myslet na to, že zahynul tady, v tomto sále... jako morče... Přistoupil k němu v lehkém ochranném skafandru, aby prozkoumal povrch. Třeba uděláš totéž? Návnada zůstala ještě nedotčena."

V údolí ležela mlha, nazelenalá mlha, z níž tu a tam vyčnívaly černé skalní štíty. Údolí vzniklo tektonickým zlomem, který během doby zalily vody, přesněji řečeno roztok formalínu. Ostatně, hladinu jezera nebylo vůbec vidět. Pod námi se převalovaly chomáče mlh, uvedené naší koleoptérou do vířivého pohybu. Údolí končilo na úpatí nevelkého kráteru, a právě tam objevili jeden z prvních torusů.

"...a nic. Invaze zřejmě dál nepokročila." Věra to řekla jakoby s lítostí.

"Smrt několika desítek lidí patrně uspokojila útočné choutky torusů." Dor to neřikal vážně, přestože po jeho tváři nepřeletí ani nejlehčí úsměv. Usazen v křesle, za pákami kormidla, pozorně sledoval údaje navigačních automatů.

"Domníváš se opravdu, že dál nepůjdou?"

"Sami jistě ne... I když při činnosti poměrně tak prosté, jako je pohyb, se neobejdou bez nutných soustrojí.

Mechanická jistě nemají, a soudě podle chování našeho vězně, gravitační také ne. Jiná věc je, že já bych na jejich místě takový bojový agregát vybavil nějakým pohonným zařízením."

"Zato jim musíme přiznat neobvykle vhodný výběr impulsů. Stoprocentní úmrtnost u všech savců," zasáhla do rozhovoru Gay.

"Ale proč nás zabíjejí?"

Po Věřině otázce zavládlo ticho, naplněné jednotvárným šuměním vrtule kompresoru.

"Nevím..." řekl Dor tiše. "Jestli porozumíme jim, pochopíme i to, ale napřed je musíme potkat..."

"A co torusy?" otázala se Věra.

"Ne, to by bylo příliš laciné. Je to tak, jako kdybys chtěl rozmlouvat o humanitě s automaty zkonstruovanými na zabíjení. Za tím... za tím musí být něco víc než touha nás zabít."

„A proto, místo abychom celou oblast zasypali termojadernými bombami, my budeme hynout?" zeptala se Gay hořce.

"Ano, právě proto."

A zase šuměly vrtule protínající atmosféru Venuše. Jezero zůstalo za námi a mlha se rozplynula. Právě jsme míjeli kužel uzavírající údolí, když reproduktor zachroptěl hlasem Wardena, pilota první z našich tří koleoptér.

"Mám nový torus. Ihned ho zničím."

Podíval jsem se směrem, kde měly letět obě naše koleoptéry. Ale v jednotvárné změti načervenalých skal a jednotlivých vysokých mraků, propouštějících nazelenalé světlo, jsem nic nezpozoroval. V dálce nad obzorem, jako černý masív, tyčil se Tukopatanan do takové výše, že jeho vrcholek mizel v mračnecích. Napadlo mi, že je podobný gigantickému podstavci. Vtom se ozval bzučák detektoru.

"Torus!" Dor manipuloval zvětšovačem obrazovky, až jsem spatřil charakteristický tvar torusu, ležícího na ploché skále.

"Vypadá to, že jich tady bude tolik jako diod v automatu. Ohlásím ty souřadnice Wardenovi a Woleyovi..."

Dor se odmlčel a pohlédl zmateně na obrazovku.

"Co se stalo?"

Chvilí mlčel.

"Je to zvláštní, ale... nemám náměrný paprsek Wardenovy koleoptéry."

"Jak to, že nemáš?"

"Zkrátka nemám. Podívej se, nevěříš-li mi."

"A automat?"

"Zkontroloval jsem ho."

"To znamená, že rozbili koleoptéru."

"To vím i bez tebe, Sergu," v Dorově hlase se ozvalo podráždění.

"Pokus se promluvit s Woleyem. Jeho koleoptéra přece vysílá signály."

Dor zapojil přepínač.

"Volá Dor, Woleyi, slyšíš mě dobře?"

"Báječně. Před chvílí jsme narazili na torus. Zrovna jsem to chtěl hlásit Wardenovi, ale volal jsi mě, a tak ses o tom dověděl první."

"A přijímáš jeho náměrný paprsek?"

"Co?... Ne... Fakticky ne. Ale to znamená, že se zřítíl. Třeba se dostal do oblasti, která pohlcuje vlny?"

"Ale ty mě slyšíš dobře a tady nic není... Ačkoliv, nízko před námi je černý mrak, který vypadá jako obrovský kotouč. Předtím jsem si ho nevšiml."

Pohlédl jsem ve směru letu. Opravdu, v dálce, na pozadí kuželu, visel poměrně nízko temný mrak, podobající se obrovskému disku.

"Třeba je v tom mraku?"

"Už by z něho musel být venku. Není přece silný desítky kilometrů."

"Měli bychom hlásit do stanice, že Warden zmizel."

"Podej... Hrome, ale ten mrak letí..."

"Co?"

"Fantastické, jakou má rychlost. Jaktěživ jsem neviděl mrak letět tak rychle. Nejzajímavější je, že je bezvětrí. Uhnu, mu z cesty."

"Předej mým automatům nové souřadnice letu."

"Ne, to je nemožné. On míří na mne."

"Ano. Nestačím utéci. Doře, co mám dělat? Co dělat..."

"Přistaň."

"Nemohu. Pode mnou jsou skály. Nikde ani kousek rovné půdy. Vznesu se na plný tah motorů."

"A mrak? Co je s mrakem?"

"Už je blízko... docela blízko. Za okamžik do něho vletím..." chvíle ticha a náhle hrůzou změněný Woleyův hlas, smíšený se záplavou praskání: "Dore, on..." slova se rozplynula a zároveň zhasla bílá čárka náměrného paprsku. Díval jsem se na mračno a zdálo se mi, že jsem zahlédl krátký fialový záblesk, ale snad se mi to opravdu jen zdálo. Pohlédl jsem na Gay. Také ona se dívala na mračno. Pak řekla:

"Stejně zahynul Warden."

"Třeba byli pouze uvězněni v mraku," říkal jsem to, ale sám jsem tomu nevěřil.

"Je jednodušší zničit koleoptéru silovým polem a rozmetat nespálené trosky, než ji napořád uvěznit v mraku." Dor chtěl ještě něco dodat, když na obrazovce zasvitl blesk.

"Podívej, další torus!" Věra přiběhla k obrazovce.

"Co myslíte," Gay se ani nepodívala na torus, rýsující se zřetelně jako černý kruh. "Proč oni zahynuli a my ne?"

"Snad proto, že byli první."

"Ano, to je jediné, co si o tom v dané chvíli můžeme myslit," souhlasila, "a právě proto se mi zdá, že riskujeme podobný konec, nevrátíme-li se okamžitě. Tak co?"

"Ne, Gay, musíme zjistit, co se s nimi stalo. Ano, nemůžeme... Pravda, Sergu," Dor se obrátil přímo na mne.

"V zásadě by terén mohlá prohledat záchranná výprava. Ale pak už může být pozdě. Snad tam přece jen musíme letět."

"Jak myslíte... Ale já svůj názor nezměním."

Torus zmizel ze zorného pole a zůstal za námi. Díval jsem se na černý mrak, vznášející se na pozadí masivu Tukopatananu. Zdálo se, že se nehýbe, ale když jsem se k němu po chvíli vrátil pohledem, měl jsem dojem, že se trochu zvětšil. Okamžik pečlivého pozorování. Ano, nebyl to klam.

"Obrat!" snažil jsem se mluvit klidně. Setkal jsem se s Dorovým nechápavým pohledem.

"Mrak," vysvětlil jsem, "blíží se."

Prudký pohyb Dorových rukou na kormidle a odstředivá síla mě odmrštila na stěnu. Mnul jsem si pohmožděný loket a obrátil jsem se na zadní obrazovku, jejíž střed nyní, když jsme se otočili, zaujal Tukopatanan. Vedle mne stála Gay, která se mě při otáčce chytla za ruku. Přestože jsme už letěli docela klidně, nevolňovala stisk a já jsem cítil, jak mi její prsty drtí sval. Také ona viděla, jak mrak roste, zvětšuje se.

"Nestačíme utéci..." zašeptala a nespouštěla z něho pohled. Měla pravdu. Najednou se obrátila na Dora:

"Přistaň!"

"Dole jsou skály. Rozbijeme se."

"Rychle, Dore," nutila ho ke spěchu, "musíme to riskovat."

Koleoptéra se řítila dolů. Teď, když jsme se octli pod mrakem, mohli jsme plně ocenit jeho rychlost. Hnal se a vířil jako ohromný černý disk vržený proti nám. Odtrhl jsem od něho pohled. Dole, mezi skálami, jsem zahlédl nevelkou plošinku, k níž koleoptéra směřovala. Příliš malá, nevejdeme se tam. Dora zřejmě napadlo totéž, zaváhal.

"Na co čekáš, Dore? Okamžitě přistaň!" tón Gay vylučoval odpor.

"Držte se," energicky pohnul pákami. První náraz mě srazil na podlahu. Kovové opěradlo křesla mi vyklouzlo z ruky a já se odkutálem ke zdi. Když jsem ztratil rovnováhu, slyšel jsem třeskot a praskot lámaných vrtulí a tlumičů. Všechno přehlušovalo skřipění pláště klouzajícího po skalách. Ještě dva slabé otřesy a všechno utichlo. V uších, přivýklých šumění vrtule, zvonilo. Dor vstal od řízení. Od stěny se zvedala Věra. Hasly obrazovky i kontrolní žárovečky - rozbité akumulátory už je nenapájely.

"Přesto žijeme," Dor se široce usmál. V zeleném venušském světle, které sem dopadalo zvenčí, vypadala jeho tvář jako pohyblivá maska. Věra se hlasitě zasmála a najednou zmlkla. Přes její smích jsme zaslechli stupňující se hvzdy. Pohlédl jsem na vrcholky skal. Vynořoval se za nimi mrak.

Když se octl přímo nad námi, hvzdání utichlo a přešlo v hluboký, dunivý tón. Mrak začal klesat. Rostl, až zakryl svou černou barvou celé nebe nad námi. Nastala téměř úplná tma, v níž jsem stěží rozeznával obrysy skal. Stál jsem u stěny a čekal... To je konec. Přece jen nás objevili. Žádná cesta k záchraně. Myšlenky, jedna za druhou se mi honily v hlavě. Zemřu jako Anodo. Hloupě a náhodně.

Nahore nad skálami znovu zvučel vysoký tón. Mračno odlétalo. Zahlédl jsem malý, rychle se zvětšující proužek zeleného nebe.

Namáhavě jsem se protáhl průlezem a Dorovi jsem pomohl vystoupit. On, jako poslední, zabouchl příklop koleoptéry. Letadlo tu leželo zborcené, opřené jedním bokem o skálu. Hned u dveří leželo křídlo vylomené z kompresoru a vedle zprohýbané tlumiče. Vedle nich stály Gay a Věra, navzájem si podobny v černých skafandrech a kulatých přílbách jako dvě loutky ze sériové výroby. Kolem nich se zvedaly hnědé, chaoticky rozmetané balvany, přes které z dále nahlížel vrchol Tukopatananu. Zamířili jsme k němu. Tam někde musí ležet trosky dvou rozbitých koleoptér. Ale z jejich osádek mohl někdo zůstat naživu. Činnost mračna zůstávala nadál záhadou. "Kdybych aspoň mohl dostat vzorek složení mračna, celá věc by byla jednodušší. Jistá věc je, že celý ten mrak je silové pole, vyplněné nějakou látkou. Mrak řízený na dálku, naváděný odtamtud, z Tukopatananu." Dor chvíli mlčel, pak dodal už jiným hlasem: "Třeba nás pozorují, třeba se zrovna na nás dívají."

"To jsou řeči. Jak nás mohou pozorovat? Čím? Nebo si myslíš, že jsou vševědoucí?"

Byl jsem dalek jistoty, s jakou jsem to pronesl.

"Můžeme se ostatně vždycky vrátit ke koleoptéře a pak nás záchranná výprava snadno najde," řekla Věra bezstarostně.

"Snadno," opakoval po ní Dor. Pokrčil rameny a první vykročil do úzké soutěsky mezi dvěma skalními stěnami. Čím více jsme se vzdalovali od koleoptéry, tím méně balvanů pokrývalo planinu klesající rozlehlými terasami k horskému masivu. Viditelnost byla výborná, takže jsem zjistil všechny sebemenší nerovnosti terénu v okruhu mnoha kilometrů. A přesto mi ta krajina připadala neskutečná. Člověk musí strávit mnoho let na Venuši, aby si na ni zvykl. Mně pokaždé připomínala scénérii pochmurného vizeotronického příběhu, v němž hrdinové hynou, nemajíce se čeho zachytit. Skály a nekonečné šeré pláně. Všechno tu bylo nehybné až na tři postavy přede mnou. Abych je dohnal, přidal jsem do kroku. Najednou jsem ve sluchátkách zaslechl výkřik, který téměř okamžitě přešel v přiškrcené chroptění. Vzhlédl jsem. Dor pomalu klesal na kolena a opřel se o ruce. Na okamžik ustrnul v té pozici a pak se převrátil na bok. Přiskočil jsem k němu.

V běhu jsem se srazil s Gay. Chytla mě za rameno.

"Kam běžíš? To je přece torus."

Pochopil jsem. Skrčil jsem se za balvan, před kterým ležel Dor, a díval jsem se na průzračnou helmu a na šedé, krátce přistřižené vlasy bělající se uvnitř. Gay přistoupila k balvanu a skafandrem se přitiskla k jeho drsnému povrchu. Pomalu vystrčila hlavu a pohlédla na torus. Pak sňala se zad dezintegrátor a přiložila jej k rameni. Dva modré výboje mě na okamžik oslepily. Zalila mě vlna horka. Gay vystoupila za balvanem a dívala se na to, co zbylo z torusu. Vedle Dora poklekla Věra. Vstala téměř okamžitě. Spolu s ní jsem přenesl jeho tělo těsně pod balvan a uložil jsem je v mělké prohlubíně.

"Vrátíme se?" Věra to řekla váhavě.

"Ne, půjdeme dál."

"Zahyneme jako on, uvidíš."

"Jeho smrt nic nedokazuje, je to náhoda."

Sklopila hlavu a neřekla nic. Gay stála stranou a pozorovala nás.

"Pojďme tedy," řekla náhle. "Nač čekáme?"

Neušli jsme víc než několik set metrů, když jsem zaslechl hvízdání. Gay i mne napadlo totéž. Několik rychlých kroků a přímáčkli jsme se ke skále. Mrak na nás klesal jako obrovský černý list, příliš těžký na to, aby ho unesl vítr. V mžiku nastala tma. Věra nás zřejmě ztratila z očí, chvíli totiž stála nerozhodně a volala mě jménem.

"Zalehni na skálu! Ihned zalehni na skálu!" snažil jsem se mluvit pomalu, důrazně a přimět ji k vykonání rozkazu.

"Sergu, kde jsi?"

Klopýtala, taktak že neztratila rovnováhu, a běžela dál.

"Utíkej, utíkej!" vykřikl jsem.

Neměla čas. Zmizela v černém sloupu. Zvedl se okamžitě vzhůru. Ale tam, kde ještě před okamžikem stála Věra, nebyl nikdo. Oba jsme civěli na to místo, zatímco se mračno vzdalovalo. V ustupující tmě jsem zahlédl dezintegrátor pohozený na skále. Chtěla se bránit, chtěla do něho střílet. Zvedl jsem jej a mechanicky jsem si jej přehodil přes rameno. "Vrátíme se."

"Nel!" Gay to řekla nějak tvrdě. "Proč?"

"Ona... se také chtěla vrátit... donutil jsi ji, aby šla dál. Ostatně nejsme na výletě. Z výpravy se vracejí lidé s něčím víc, než je zpráva o smrti ostatních členů."

"Ano, ale teď už víme, že jejich smrt není dílem náhody."

"Ty už to víš? Já si tím ještě nejsem tak docela jista. Pojďme dál, přesvědčme se," v jejím hlase zazníval zřetelný výsměch. "Zahyneme!"

"Ale pravděpodobně jednotlivě. Zahynu-li já, vrátíš se ty. Zahyneš-li ty, pak se třeba já přesvědčím."

"Gay..." nedokončil jsem. A co když se nechce vrátit na stanici, nechce se vrátit nikam, napadlo mi. Absurdnost. Bylo to vždycky sto procentní, normální děvče. Ráda tančila, projížděla se v lodičkách po jezeře. Ale to bylo dřív. Pak léta na Venuši, Anodova smrt... Copak potom může ještě člověk veslovat o závod k bójce a smát se tak hlasitě, až zelené břehy odpovídají ozvěnou? Nevím...

"Nevím..." řekl jsem hlasitě a vykročil jsem. Tázavě na mne pohlédla a šla za mnou. Mlčeli jsme. Sestup na nižší terasu jsem objevil bez námahy. Ležely tam spousty balvanů. Gay mě beze slova předešla a kráčela první. Po chvíli jsem pochopil. Předpokládala přítomnost torusů. Před nejbližším balvanem jsem ji uchopil za paži, přitiskl se ke skále a zevrubně prohlédl terén. Torusy jsem nezpozoroval. Terasa se táhla jednotvárnou rovinou za obzor. Pamatoval jsem si, že jsem shora viděl její okraje. Šli jsme dlouho, tak dlouho, až se mě konečně zmocnila únava. Gay se mnou držela krok. Nikdy si nestěžovala, ani při těch nejtěžších výstupech, které jsme kdysi společně podnikali v Andách. Masív Tukopatananu se nyní tyčil ještě do větší výšky a již bylo vidět pohyb mračen obeplouvajících jeho vrchol. Díval jsem se zrovna tím směrem, když na jeho úpatí třikrát za sebou zablesklo oslňující světlo. Jeho zdroj ležel pod okrajem terasy, zřejmě někde v kotlině na úpatí masívu. Zapomněl jsem na únavu a zrychlil jsem krok. Těsně u okraje terasy jsme znovu vešli mezi balvany. Obešel jsem jeden z nich a zůstal jsem stát. Terén přede mnou přecházel prahem do údolí. Jeho střed zaujímal několik set metrů vysoký ideální kužel, jaký jistě nemohl vzniknout sám od sebe. Bylo to dílo rozumných bytostí. V jeho hladce vyleštěné ploše se odrážely mraky i skalní stěny údolí. Že by to byla jejich základna? Svědčil by o tom ruch, jaký vládl v kotlině. Ze všech stran spěchaly do kuželu dopravní prostředky a mizely v četných otvorech u jeho základny. Většina z nich měla tvar trychtýře, zakončeného kulovitým kontejnerem. Vznášely se nízko nad po-vrchem země a přeletovaly od skály ke skále jako motýli na louce. Dva z nich rozbíjely namodralým plamenem obrovskou skálu; odlesk jejich práce jsem zpozoroval cestou do údolí.

"Co myslíš, že oni asi dělají?" hlas Gay neprozrazoval nejmenší vzrušení.

"Oni? To jsou automaty. Vidím, že sbírají kameny, jen nevím nač. Podívej, tenhle blízko..."

Opravdu, ve vzdálenosti nanejvýš dvě stě metrů poletoval jeden z dopravních prostředků. Z trychtýře, jako světlo z reflektoru, vyzařoval široký sloup nějakého silového pole. Balvany, které se dostaly do toho neviditelného sloupu, vznesly se se země, rozpadly se na drobné kameny a již jako štěrk se ztrácely v hrdle nálevky. Najednou vozidlo změnilo směr a začalo se blížit k nám. Bez námahy zdolávalo svah. Dal jsem se na útěk.

"Stůj, neutečeš!" Gay strhla s ramene dezintegrátor.

Zůstal jsem stát. Gay s hlavou lehce nakloněnou, pečlivě zacílila.

"Do základny, tam musí být antigravitační soustrojí," říkala to s takovou jistotou, jako kdyby sama byla zkonstruovala to podivné vozidlo.

Pálili jsme střídavě, zavírajíce oči při každém záblesku. Při čtvrtém zásahu obrovský balvan, zvednutý před chvílí do vzduchu, těžce dopadl, až se zatřásl skály snad třicet metrů před námi. Vozidlo se naklonilo jako potápějící se loď a dotýkajíc se okrajem nálevky půdy, kutálelo se kolem dokola, Obrovský šedý vlček uprostřed hnědých skal. Oba jsme se dali na útěk. Hnali jsme se po úbočí údolí, klopýtali o kameny. Zastavili jsme se, až když nám došel dech. Poškozené vozidlo už dávno zmizelo mezi skálami. Pohlédl jsem na kužel.

"Gay, podívej, už tam není ani jedno vozidlo."

"Zřejmě už o nás vědí. Hned nás začnou hledat. Sergu, najdou nás. Určitě. Zahyneme... oba..."

"Nenajdou. Jen abychom se dostali z toho údolí." Uchopil jsem ji za ruku a táhl jsem ji za sebou vzhůru po srázu.

Vtom se zablysklo. Skály vrhly dlouhé černé stíny. Obrátil jsem se a spatřil jsem pouze dlouhý sloup ohně tryskající z kuželu, který stoupal ze dna kotliny. V tom okamžiku mě vymrštila rázová vlna. Letěl jsem v oblaku kamení a prachu. Dalším pocitem byla bolest, obrovská, nesnesitelná, pronikající každou částičkou těla. Pak jsem omdlel.

Vědomí se mi vracelo s každým nárazem obnovující se bolesti. Až po chvíli jsem pochopil, že nárazy jsou lehké a že pouze mé pohmožděné tělo odpovídá na ně bolestí. Vracel se mi zrak. Všechno, co mě obklopovalo bylo temně zelené, bez obrysů, bez tvarů. Vztažená ruka však narazila na pevnou oporu. Napjal jsem pohmožděné svaly a převalil se na záda. Uviděl jsem mraky a černý stín Tukopatananu, o který narážely. Kotlina se nyní stala dnem jezera. Udržoval jsem se na hladině díky skafandru. Drobné vlny, šířící se od středu jezera, vrhaly mé tělo na skálu, která vyčnívala z vody. To ony mi navrátily vědomí. Přemýšlel jsem právě, jestli mě tady najdou, napůl ponořeného do formalínu, když jsem si vzpomněl na Gay.

"Gay!" zvolal jsem a v též okamžiku jsem si uvědomil, že nesvítí zelená jiskřička kontrolního laryngofonu. Vlny s mým hlasem neopouštěly anténu. Oběma rukama jsem se chytil skály a vystrčil hlavu nad vodní hladinu. Bolelo to. Jezero, kráter, nebe, všechno se slilo v jedno jediné šedé pozadí, které s každou vteřinou víc a víc temnělo. Ztrácel jsem vědomí, ale věděl jsem, že jezerní hladina kolem mne je pustá. Hladká a pustá.

Sledoval jsem sluneční skvrnu putující pomalu s nazelenalé podlahy na bílou sádku, v níž byly zakuty mé nohy.

Otevřeným oknem sem dolétal zvuk automatu, který stříhal trávu v nemocniční zahradě. Na modrý obdélník nebe se sunula oblaka, hnaná závaný větru, který dul ze zasněžených vrcholů hor. Čtrnáct dní už jsem byl na Zemi a pořád jsem tomu doopravdy nevěřil. Za chvíli přijde doktor Greeg, jediný člověk, kterého vídám. Řekl mi jednou:

"Slepili jsme tě, jak se dalo, dávali jsme ti jednu transfuzi za druhou, ale že žiješ, to je jenom tvoje zásluha. Víš, že tvůj skafandr zářil jako kobaltová bomba? A navíc šok. No, ale teď klid, a všechno bude dobré."

Otevřely se dveře. Vstoupil Greeg a za ním malý, lehce shrbený muž. Poznal jsem Torena, jednoho z nejznamenitějších lidí v Ústavu kosmiky.

"Přišel jsem, abych se na ně zeptal. Dřív jsem s tebou nemohl mluvit," pohlédl na Greega. "Musíš si vzpomenout na všechno, co jsi viděl. Byl jsi jediný člověk při startu jejich letadla. My o nich vlastně nic nevíme..." a dodal tišeji:

"Bojím se, že jsme zmařili velkou příležitost, možná jedinečnou příležitost v dějinách lidstva..."

"Invaze? Byla likvidována?"

"Invaze?" pohlédl na mne roztržitě. "K žádné invazi nedošlo. To je náš výmysl, důsledek velikášství naší rasy." Všiml si zřejmě, že nic nechápu. "Víš, to je tak, jako kdyby někdo chtěl své pole ohradit před škůdci. Mohl by prostě postavit plot. Ale jestliže někdo disponuje vhodnou technikou a nechce zabíjet, pak... pak prostě zřídí signalizační síť z torusů, které přivolávají řízený mrak. Všechno, co se pohybuje, odnese mrak někam mimo to políčko, za to pásmo, které je hlídáno. To zařízení tam postavili pro naše dobro, mělo nás uchránit před následky startu jejich rakety... A že torusy zabíjely? Zřejmě nevěděli, že je ten impuls pro nás vražedný. Jistě je to ani nenapadlo."

"Takže Warden, Woley, Věra, ti všichni žijí?"

"Pochopitelně. Mrak je vysadil na skály za prstencem torusů."

"Ano, ten pohyb vozidel do jejich rakety, shromažďování paliva pro motory, to všechno ukazovalo na blížící se start. To je přece prosté!"

"Tys viděl přípravy ke startu? Viděl jsi i je?"

"Viděli jsme pouze automaty, samé automaty, a Gay střelila do hloupého automatu, který nakládal kamení, a ona potom zahynula jako Anodo..."

"Když vylovili z jezera tebe, hledali potom Dora a ji. Našli pouze Dora... Jí musel prasknout skafandr a utonula, když se přehnala první vlna vod z jezera po sesutí stěny ve chvíli startu rakety."

"Nešťastná Gay! Zahynula s myšlenkou, že je hrdinkou dramatu, jehož ve skutečnosti byla pouze náhodným divákem."

"Nejen ona," Toren mluvil tiše, jako pro sebe. "My všichni jsme uvažovali stejně. Nemůžeme se smířit s tím, že oni k nám přiletí pro zásobu paliva, že s námi jednali jako s vrabčáky."

"Nechápu, proč jako s vrabčáky?"

"Zastavil ses někdy, abys pozoroval vrabce? Jistě ne. A jestli sis jich někdy všiml, pak jenom náhodou. Jsou příliš všední, aby upoutali naši pozornost... A co když i my jsme takoví vrabčáci v naší galaxii?"

Maciej Kuczyński

NEZNIČITELNÉ

Byla s ním ohromná psina. Droboučký a hubený, sahal nám sotva po pás. Zato té energie! Měl jí nevyčerpatelnou zásobu. Dovedl se celé hodiny lepit některému z nás na paty. Běhal nám do cesty, díval se do očí a nepřetržitě vyprávěl o Zemi.

Už tenkrát, když ukázal prstem namířeným na svá prsa a poprvé řekl "Člověk!", přejmenoval ho Buxt na "Človíčka".

Měl chuť ho pohladit, ale připadal mu příliš křehký a jemný. Nikomu z nás nešlo do hlavy, jakým zázrakem to ubohé tělo tolik vydrželo! A také se nikdo nerozčiloval, když človíček za někým poskakoval na každém kroku po celé lodi jenom proto, aby bez ustání vyprávěl o jediném předmětu, který mu zaplňoval hlavu do posledního místečka.

Sebrali jsme jeho raketku někde mezi Altrazem a Gienarem, a v prvním okamžiku nikdo neměl tušení, že je uvnitř živý tvoreček. Zprvu, dokud byla vzdálenost velká a to "něco", objevené teletaktorem, vypadalo jako kapka padající mezihvězdným prostorem, mysleli jsme, že je to praobyčejný úlomek neživé hmoty, později, že je to kousek konstrukce kdysi kdesi opuštěné. Svůj názor jsme změnili, až když nám zvětšené záběry ukázaly něco, u čeho bylo možno při dobré vůli rozeznat oblý vřetenovitý tvar, úsporný a semknutý, kus primitivní účelnosti. Kosmická loď? Spíše - vehikl... Ale ty mikroskopické rozměry!

Rozhodli jsme se vzít ji na palubu. Zahájili jsme manévrování, měnili kurs, zmenšovali rychlost. Museli jsme krotit svou

zvědavost.

Až nastal okamžik, kdy ta skořepinka ležela v držácích v naší ústřední laboratoři a my jsme stáli kolem dokola, nevědouce, co najdeme uvnitř. Někdo netrpělivý přišel na nápad, abychom ji po délce rozřízli magnetotomem. Ale - jaké štěstí pro človíčka! - všichni ostatní se proti tomu postavili. Cítili jsme, že se setkáváme s něčím naprosto neznámým. Začalo to rentgenováním a vrstevnými analýzami, které okamžitě prozradily přítomnost nehybného organismu. Vytáhli jsme ho, přesněji řečeno vyloupli, jako motýla z kukly, ale tím naše pátrání po jeho původu nepostoupilo ani o krůček. Připadal nám mrtvý a studený, jako prokřehlý mrazem mezihvězdné pustiny, které se podařilo proniknout stěnami rakety. Za svůj návrat do života děkuje Hexovi, který zjistil, že to není stav fyzické smrti, a dovedl najít způsob, jak přemoci letargii. Mnoho dní jsme přicházeli do sálu, kde bezvládné, lysé stvořeníčko pomalu ztrácelo šerozelenou barvu a nabývalo krevnatou barvu života. Během doby i ta červeň ustoupila bledšímu odstínu. Organismus se vrátil k normálním funkcím krevního oběhu a spalování. Tehdy se začalo probouzet jeho vědomí a človíček poprvé pohnul rty. Byly to zvuky zpočátku neartikulované a těžko srozumitelné, avšak automaty je zaznamenávaly. Konečně, dlouho před tím, než otevřel oči, začal z jeho úst plynout proud slov a celých vět. Podrobili jsme je nekomplikované analýze, a tak nám bylo umožněno pochopit téměř všechno, dříve než on sám si uvědomil, že vůbec existuje.

Zato potom chodil za námi, lepil se postupně na každého z nás a nutil nás naslouchat. Ani ho nezajímalo, jak jsme ho zachránili, zdálo se, že ho ani nepřekvapuje náš vzhled, vůbec ho nevzrušovala zařízení, o nichž předtím nemohl mít ani ponětí - nic! Jenom Ze-mě... Nadarmo se ho Buxt pokoušel něčemu naučit, protože ho chtěl odvést od toho věčného tématu. Všechny pokusy s drézúrou selhaly, človíček na chvilku umlkl, nasupil se, nabral dechu a začal neměnným: "Kdepak, u nás na Zemi..."

Dosáhl svého, mohli jsme už pouze naslouchat. Co se za našich časů na kosmických lodích nechovalo! A teď jsme i my měli svého človíčka. A tak štěbetal o nějakých trávách sahajících po kolena, o něčem, čemu říkal bystřiny, v nichž můžeš zahlédnout lesklého pstruha. Běžel za někým přes nekonečné chodby šesté paluby, nemohl mu stačit na těch svých krátkých nožičkách a vykřikoval o nějaké duze, ten úkaz jsme neznali, a o loukách zahalených mlhou před svítáním. Ale to byl teprve začátek, pozadí, na němž budoval obraz ze železa, betonu a skla. Mřížovaná ramena jeřábů sahala až k nebi, okovy kesonů poutaly oceány, blyštící se štíty kopulí přikrývaly města...

"Hexi," zeptal jsem se jednou lékaře, "myslíš, že je s ním všechno v pořádku? Rozumíš, doufám, co myslím?"

"Jasně!" rozesmál se. "Je zdravý a normální. Oni už budou takoví."

Zamilovali jsme si ho opravdu a dokonce se stal jakýmsi naším maskotem. Všichni se těšili z jeho radosti, když Šéf oznámil, že měníme kurs a letíme k Zemi. Človíček zbledl, zatřepetal víčky, zrudl a začal křepčit v tanci šíleného štěstí. A my jsme přece neměnili dosavadní kurs kvůli němu. Nu co, byla to průzkumná výprava a nám záleželo na jakémkoli druhu, ať jsme jej ulovili kdekoli. Jejich vývojová úroveň byla bezvýznamná, ačkoliv, jak jsem mohl soudit podle hovorů s človíčkem, oni měli oslnit nás...

Nebyl na Zemi tři tisíce let. Věděl to, protože jsme před ním neskrývali výsledky zkoumání jeho rakety. Přijal to klidně, dokonce lhostejně, a přestože nic neříkal, mohli jsme se domyslet, co nevyslovil: a co má být? Příliš ho vzrušovala naděje na návrat, aby mohl přemýšlet o změnách, jaké tam nepochybně nastaly. Bylo to pochopitelné, vezmeme-li v úvahu jeho duševní možnosti, i když přece jen nebyly malé. Bylo v něm tolik důvěry, že tam najde všechno, sice trochu změněné, ale pořád známé, blízké a nezapomenutelné, že nikdo z nás neměl to srdce varovat ho před zklamáním. Radoval se, jaké překvapení způsobí jeho neočekávaný návrat. Jistě už ho dávno považují za nezvěstného. Jak tvrdil, stal se - bohužel - obětí pokusného letu. Konal jej v letargii. Raketka, řízená ze Země, měla být automaticky přivedena k přistání. "Zřejmě," říkal nám, "něco selhalo a letadlo ulétlo do prostoru." Jenom smůla zavinila, že ho nevylovili.

Pokývovali jsme hlavou, když jsme poslouchali o těch jeho "raketách", které ho měly vylovit, a mlčky jsme si vyměňovali pohledy. To jeho "cestování" nám připadalo jako hotový zázrak: přes půl galaxie v takové skořápce! V podobných případech se ho Buxt pokaždé pokoušel pohladit proti srsti, ale ten malý vždycky vztekle prskal.

S vyhledáním Země jsme měli nesnáze. Jenže se nás v první chvíli zmocnilo ohromení, když človíček začal jmenovat jména hvězd viditelných z jeho planety a podával jejich souřadnice. Co nám ta jména říkala! Ale už v nejbližším okamžiku nám načrtl, jak uměl, svou představu o galaxii, a umístil na té kresbě Slunce a pak několik mlhovin, které mu utkvěly v paměti, mračna mezihvězdné hmoty, kulovité hvězdokupy, souhvězdí. Tuto skicu srovnával Axt s našimi mapami a ihned zjistil podobnost. Od té chvíle jsme šli jako podle pravítka. Človíček nám nedopřával klidu. A jakmile teletaktor poprvé zachytil jeho Slunce, bylo to s ním prostě k nevydržení.

"Před přistáním tě budeme muset přivázat!" žertovali jsme. A on okamžitě vypálil otázku.

"Co myslíte, odstranili už ledovce z pólů?"

Přestože nás človíček přehorlivě přesvědčoval, že máme přistát na Zemi s celou raketou a plnou posádkou, což, podle jeho ujišťování, měli pozemšťané přijmout s největší radostí, zastavili jsme opodál. Na Zemi měl sestoupit pouze průzkumný oddíl. Brzy padlo rozhodnutí, že kromě človíčka poletí Buxt a Soux, ale ten nemohl přerušit nějaké ty své pokusy, a tak padl los na mne. Byl jsem tedy očitým svědkem všeho, co následovalo.

V okamžiku odletu průzkumného oddílu zavládlo určité napětí, protože jsme přece jen neměli jistotu, že nás dobře přijmou. Spojení se Zemí se nám nepodařilo navázat. Považovali jsme za samozřejmé, že nerozumějí našim signálům. Ale mohli také zaujmout vyčkávací stanovisko. Něco z této nálady se přeneslo i na človíčka. Hrdlo měl sevřené, když nastupoval do kabiny. Buxt ho zvedl za záhyb kombinézy na zádech a posadil ho na místo předem pro něho vystlané. Mlčel, když jsme se odlepili od lodi, i potom v době letu. Zrychlení bylo ostatně obrovské, přestože jsme je regulovali podle jeho možností. Ležel vmáčknut do křesla a chvílemi ztrácel vědomí. Příkazy jsme měli příliš určité - přistát v nejkratší době, bez kroužení kolem planety. Obraz jejího povrchu rostl na obrazovkách bleskovou rychlostí, vyplňoval je a propůjčoval jim barvy.

Když jsme otevřeli příkrov, počkali jsme s Buxtem po obou stranách východu, až človíček sešplhal po příkrých

schůdcích průlezu a první vystoupí ven. Zaslouží si to za to, že nám zpestřil naši monotónní cestu, i kdyby teď měl utéci.

Odepjal přezky přílby, odhodil ji stranou, strhl se sebe kombinézu. Udělal několik kroků, klopýtl, ale možná, že mu poklesly nohy, jistě je, že klesl na kolena a pak se natáhl, nemotorně jako vždycky.

Po pravdě řečeno, trávy byly obrovské a při každém našem kroku vzlétaly před námi vějíře chřestících zvířátek. Vítr lehce kolébal lány stébel, a človíček, který stále běžel s rozzářenými očima před námi, se zastavoval a z plných plic vdechoval závany větru plné vůní, o nichž jsme my, zavřeni ve skafandrech, neměli nejmenší ponětí. Bylo milé se dívat, jak ožil, když se octl v prostředí sobě vlastním. Bohužel, nikdy by se tak nemohl cítit ani v nejlepších podmínkách chovu.

"Za tím vrškem," volal, "uvidíme domy! Čestné slovo! Jsme v Evropě. A tady bydlí zatraceně moc lidí..."

Upravili jsme si s Buxtem armatury zbraní, opatrnosti nikdy nezbyvá, a šplhali jsme se za človíčkem po svahu kopce, až na hřeben, z něhož se znovu otvíral široký rozhled na rozpálené trávy, na další pahorky a nevelké trsy vegetace a další trávy až k horizontu, kde jako černý pás ležel hřeben vysokých rostlin. Zůstal stát. A po charakteristických pohybech chřípí a nadouvání horní části trupu jsme poznali, že je unaven.

"Kapku se to tady změnilo," řekl. "Co abychom tak kousek popojeli? Nejsem dobrý chodec, neměl jsem k tomu v poslední době dost příležitosti..."

Letěli jsme ve značné výšce, připraveni přistát, jakmile se ukáže osada. Naší pozornosti neunikl žádný detail terénu.

Pořád to byly jenom trávy, skupiny vegetace, řetězy pahorků pokryté vysokým lesem, meandrovitá koryta naplněná tekoucí látkou, opět lesy, které řidly na úpatí skalnatých vyvýšenin. Pak se pod námi objevily bělostné sněhy i modrá ledovcová jezera, sevřená ve skalních kotlinách. Hory končily a plachta zeleného pralesa pomalu ustupovala dozadu, ale človíček ještě pořád nedával znamení k přistání. Přilepený k zorníku, znovu a znovu vykřikoval jména řek a jezer.

Neměli jsme pochybnosti, že terén poznává, že ho zná jako vlastní kapsu. Ale ukazoval nataženým prstem a říkal: "Tady musí být město - nebo přehrada - nebo dráha expresu -" nikde jsme nemohli objevit nic, než to, co příroda, jak se nám zdálo, sama zasela nebo zformovala.

A človíček k nám obracel pohled velkých tmavých očí s mrkajícími šupinkami kůže, které nás pokaždé tolik rozesmály. Zase se zachmuřil, zarytý mlčel, takže jsme se báli, že budou potíže s krmením. Bylo zřejmé, že nic nechápe, ale že pro něho daleko důležitější než samotné změny nebo jejich příčina je fakt, že nemůže dokázat nám, cizincům, že skutečnost překonává všechno, co nám stačil napovídat o zdejší civilizaci. Bouchl pěstí do rámu zorníku a - jak se zdálo - cítil stále nepřijemněji naše očekávání, naoko plné pozornosti a napětí, ale ve skutečnosti trochu podbarvené výsměchem. Co pro nás konec konců znamenala celá ta věc! Klidně bychom mohli v tomto okamžiku spakovat fídlátka a letět kamkoli jinam.

"Dobrá," řekl ulehčeně, "všechno je jasné. Zřejmě určité oblasti opustili a přestěhovali se do jiných, s příznivějšími podmínkami!" usmál se, aby nám naznačil, že je všechno v nejlepším pořádku a že neujdeme té obrovské porci úzasu, až uvidíme, co dokázali vybudovat.

"Tato část kontinentu," dodal po chvíli sebevědomým tónem, "slouží pravděpodobně jako rezervace. Přírodní síly tu nejsou ničím omežovány."

Zase už byl sám sebou. Horlivě jsme přitakávali. Dal jsem mu něco sladkého na zub, vždycky jsme se snažili mít něco po kapsách. Měl to moc rád. Hodina míjela za hodinou, téměř celá planeta pod námi přeběhla - největší kontinenty, oblasti kolem rovníků i kolem pólů, souše, úrodné nížiny, slunné náhorní planiny - ale po obyvatelích pořád ani stopy. Po šedesáti hodinách bylo naprosto jasné: jestli tady někdy existovala civilizace a organizovaná společnost, která sestrojila človíčkovu raketu, nezbylo po ní teď ani stopy...

Ne, stopa se našla! Přistáli jsme na místě, kde človíček předpokládal obrovské velkoměstské centrum. I tentokrát vyskočil před námi, pln naděje, které měl nepřebernou zásobu. Avšak už to nebyl ten človíček, kterého jsme znali, upadající z jedné nálady do druhé, který bavil všechny a hned byl zase smutný. Něco v něm nenávratně haslo, a jestliže chvílemi ožíval, bylo to jako ubohý plamének ve srovnání se starým ohněm energie a nadšení, který se v něm rozhořoval při jakékoli příležitosti.

Nalezli jsme: pod vrstvou prsti, kořinek a humusu, pod škraloupem drnů, ložiska šupinkovité rzi a hlouběji úlomky betonu. To už bylo něco, tím spíše, že se to rozkládalo na ploše třiceti kilometrů a mohli jsme to uznat za jakýsi důkaz. Naprosto ne bezvýznamný. Buxt pohladil človíčka po zádech a řekl:

"V pořádku, měl jsi pravdu, tady muselo stát pořádně velké město..."

Opakoval jsem po něm jako pitomeček:

"Pořádně velké, to si dovedu představit..."

"Nic si nedovedeš představit!" osopil se na mne človíček. Otrěpal se, když se ho Buxt dotkl, dupal nohama, zatínal pěstí a sápal se zuřivou nenávistí:

"Nic! Vy oba, vůbec nikdo! A já sám také ne, zmýlil jsem se, chachacha. Ošidil jsem vás, a dejte mi k čertu pokoj! Nic tady ne-bylo, jenom bábovičky z písku, chaloupky z mořské pěny, mosty ze slámy... Vůdíl jsem vás za nos, že tady byla nějaká civilizace..."

Nesrozumitelně blábolil a pak padl na zem. Tu jsem si všiml, že Buxt drží palec na tlačítku bombičky, z níž tryská proud uspávacího plynu.

Byl jsem u něho, když otevřel oči. Vypadalo to, že se nebude na nic pamatovat, ale on okamžitě, jako by ani nebylo toho dvacetihodinového spánku, chytil mě za záhyb kombinézy a zeptal se: "Výbuch?" Mimoděk jsem ho pohladil, ale ani tomu nevěnoval pozornost. "Ne!" odpověděl jsem. Znali jsme výsledek Buxtova průzkumu. Opustili tu planetu a odletěli neznámo kam, všichni.

"Nedošlo k žádnému výbuchu, lituji, ale nedošlo! Přesto," dodal jsem, "tři tisíce let to je dost dlouhá doba, aby

rozrušila..."

Zavřel šupinky kůže, za nimiž schovával oči, a já přestal mluvit. Pak nás poprosil, abychom udělali ještě jeden pokus.

Byli jsme ve vzduchu, když se ve sluchátkách ozval Varxův hlas.

"Mám něco pro vás," řekl nějak podivně. "Strašně blbá historie. Spojil jsem se základnou: je to naše vlastní Stará Země, kterou jsme opustili a přestěhovali se na Al Tarf... a... a..." koktal, "moc vás prosím, hoši, přestaňte ho hladit po hlavě, protože ... protože... možná hladíte svého vlastního pra-pra-pradědečka..."

Slunce vyklouzlo nad obzor. Jitřní vítr pohnul keří. Rozhrnuli jsme větve a vystoupili z houští. Šel před námi; díval jsem se na ty jeho velké uši a srst na hlavě a začínal jsem chápat jeho vztek, protože teď - a on o tom ještě nevěděl - začalo na tom záležet i nám, abychom něco našli.

Tu se objevily před našima očima. Ničím nezakryty, probodávaly oblohu ostřími trojúhelníků a všichni jsme před nimi byli velice maličci. Stály v slunci, zprvu červené, potom, když vyplulo výš, nad spodní vrstvy mraků, rozpálené do běla. Vítr je ovíval závoji sypkého prachu, který sem přinášel z pouště.

Poznali jsme, že čas k nim nemá přístup, že ony samojediné přetrvaly všecko.

"Tady to vidíte!" zvolal náš druh. "Dobře se podívejte na ty pyramidy, to vím určitě, že se vám o něčem takovém ani nezdálo!"

Výběr zajímavostí

VŠE, CO BÁSNÍK NAPÍŠE, SE STANE...

JEAN COCTEAU

V roce 1920 napsal Karel Čapek hru R.U.R., která vyvolala a dodnes vyvolává u všech vnímavých diváků značný rozruch i vášnivě polemiky. V této hře vystupují kromě lidí také stroje. Jsou to však stroje neobyčejné, stroje obdařené rozumem: roboti - Rossum's Universal Robots (Rossumovi univerzální roboti). Toto jméno si vymyslel pro své dokonalé stroje Karel Čapek, a termín robot se pak ujal na celém světě.

Hra o robotech a lidech je zajímavým příspěvkem do diskusí o budoucnosti naší civilizace.

Ve starém inženýru Dominovi zobrazil Karel Čapek všechny ty nadšené, ale poněkud naivní vědce, kteří své síly, vědění i čas věnují objevování a zdokonalování stále nových vynálezů. Jejich objevy, určené jistě především k tomu, aby pomáhaly lidem v práci, aby uči-nili člověka šťastnějším a mocnějším, jsou však příliš často zneuží-vány lidmi i proti člověku samému. Mnohý vynález se tak stal vyná-lezem zkázy.

Domin byl geniální vynálezce. Jeho roboti byli schopni ve všem nahradit člověka. Byli to fanatičtí dělníci, dokonalé stroje, univerzální automaty. Na rozdíl od automatických strojů, které dosud známe, títo roboti se zhotovovali z masa a krve, tedy ne z kovu či z umělých hmot, a byli i svým zevnějškem velmi podobni lidem. Jen jedna věc je odlišovala od lidí: chyběl jim cit. A proto pravdy stát!

Jestliže však je další vývoj vědy a techniky spojen pro lidstvo s takovým nebezpečím, nebylo by pak lépe, abychom se vrátili do dob, kdy člověk ještě žil téměř na úrovni zvířete, bez nástrojů, odkázaný jen na holé ruce a neschopen jiné myšlenky než té nejjednodušší - jak ukojit věčný hlad, jak uhájit existenci? Lákavá představa o jakémsi návratu k přírodě je skryta více nebo méně ve všech projevech těch básníků, kteří byli znepokojeni některými zápornými projevy pokračující industrializace světa. Znepokojení právem, jak si ještě v závěru naší úvahy připomeneme.

Ovšem sama představa o nějakém návratu je nesmyslná a neuskutečnitelná. Člověk se stal člověkem právě tím, že se od závislosti na přírodě osvobodil. Cesta ke hvězdám byla nastoupena v okamžiku, kdy si člověk zhotovil svůj první nástroj. Zpátky už nemůžeme. Ani zastavit se nemůžeme. Musíme se však rozhlédnout a dobře uvážit, kam zaměříme své další kroky.

Jsme totiž na rozcestí. Buď se naučíme používat strojů, které máme a mít budeme, rozumně a k prospěchu všech, pak přetvoříme náš svět ve skutečný ráj. Nebo to nedokážeme - a pak nás stroje zničí.

Když básník zobrazuje budoucnost, neukazuje nám, co se musí stát. Jen naznačuje, co by se stát mohlo.

Roboti na postupu

Člověk je tvor v mnohém nedokonalejší než jiní živočichové. Nemá křídla, která by mu umožnila létat ve vzduchu, jako létají ptáci. Nemá tak ostré zuby a drápy jako dravé šelmy. Jeho smyslové orgány jsou nedostatečně vyvinuty: vidí hůř než kočka a slyší hůř než pes. Nemá příliš velkou sílu. Je vůbec špatně fyzicky vybaven pro boj o život.

Člověk má však bystrý rozum a šikovné ruce. Naučil se vynalézat a zhotovovat různé nástroje, které znásobily sílu jeho svalů a schopnosti jeho smyslů.

Podívejme se na lidskou ruku! Čím se liší od přední tlapy zvířete? Z pěti prstů na naší ruce jeden je postaven proti ostatním čtyřem. Takto uzpůsobená "tlapa" může pevně uchopit vhodný předmět a použít ho jako účinného nástroje.

Ovšem totéž může učinit i noha opice. Kde je tedy rozdíl mezi člověkem a zvířetem? Je v něčem jiném: člověk se oddělil od opic ve chvíli, kdy přestal žít na stromech a pohybem po zadních končetinách osvobodil přední k práci. Byl to prapředek člověka, onen slavný "chybějící článek" ve vývojové řadě. Ruka tedy sehrála významnou roli při zrodu lidského druhu - probudila lidský rozum a v souhrě s ním uvolnila člověka ze závislosti na přírodě.

K základním nástrojům, kterými člověk znásobil sílu a zvětšil dovednost svých rukou, patřily pěstní klíny, oštěp, luk s šípem a nůž, později také kladivo, sekyra, pila, lopata, rýč, páka a kladka. Z těchto jednoduchých nástrojů se pak vyvinuly nástroje a stroje složitější a výkonnější. Připomeňme si jen některé z nich: soustruhy, frézky, brusky a vrtačky, buchary a válcovací stroje, buldozery, bagry a jeřáby. Dávno už člověk nepracuje pouhýma rukama. Jeho ruce drží buď nástroj nebo ovládají stroj.

Jaký je rozdíl mezi nástrojem a strojem? Nástroj je vlastně jenom prodlouženou rukou člověka. Stroj už je od ruky odloučen a většinu práce vykonává sám, člověk jenom práci stroje řídí a kontroluje.

Při práci se stroji nemohl už člověk spoléhat jen na sílu svých svalů. Nejdříve využil k pohonu strojů síly tekoucí vody a síly větru. Později zapřáhl do

práce parní, elektrické a výbušné motory. Konečně dnes máme k dispozici energii nejmocnější, energii získávanou štěpením atomových jader.

Také v dopravě učinil člověk velké pokroky. Chceme-li se rychle dostat z místa na místo, nejsme už odkázáni na rychlost svých nohou. Rychleji a přitom (pohodlně se můžeme pohybovat po souši autem nebo ve vlaku, po vodě na lodi a ve vzduchu letadlem. Nejrychlejším dopravním prostředkem je nyní raketa. A co jsme udělali pro zdokonalení svých smyslů? Pomocí takových přístrojů, jako je dalekohled a dalekohled, můžeme pozorovat jevy tak malé nebo tak vzdálené, že bychom je nikdy pouhým okem nespátřili. Telefon nám umožňuje hovořit s nepřítomným člověkem. Rozhlasové a tele-vizní aparáty rozšířily možnosti komunikace mezi lidmi natolik, že můžeme vidět a slyšet děje odehrávající se na kterémkoli místě zeměkoule. Pomocí písma a kreseb můžeme uchovávat a předávat zprávy o různých událostech, i to nejen lidem vzdáleným, ale i budoucím. Nejdokonalějším přístrojem pro záznam a opětné oživení dějů minulých je kinematograf.

Mnoho nástrojů bylo vynalezeno pro lov a k boji. Zbraně, ať už to byly praky a oštěpy, nebo pušky, učinily z lidí mocné a strašné tvory. Nemusíme se už bát dravé zvěře. Zvířata dnes útočí na člověka málokdy a ještě jen tehdy, jsou-li napadena, jinak se raději dají před ním na útěk, jakmile ho jen ucítí. Více se nyní musíme obávat sami sebe, svých vzájemných nenávistí. Stroje na zabíjení lidí jsou mnohem ničivější než ty, které bylo nutno vynalézt k lovu zvířat. Máme nejen atomové elektrárny, ale i atomové pumy.

Obklopili jsme se roboty.

Všude, kam se jen obrátíme, jsou nám k dispozici různé nástroje, přístroje a stroje, které nám pomáhají v práci, zrychlují náš pohyb a rozšiřují obzor našeho poznání. Usnadňují, ale někdy nám i komplikují život.

Moderní civilizace, to je společnost lidí a robotů. Dnešní roboti již dovedou mnoho, mají však většinou ještě jeden základní nedostatek. Jsou totiž málo samostatní. Slouží sice člověku, ale člověk musí sloužit také jim.

Chcete důkazy?

Všimněme si provozu tak dokonalého dopravního stroje, jako je automobil. Kdybychom chtěli jméno tohoto dopravního prostředku přeložit do češtiny, museli bychom mu říkat samohyb (autos = sám, samostatný; mobilis = pohyblivý). To je ovšem název nesprávný, protože automobil se nepohybuje sám od sebe. Řidič musí spustit motor, který uvede do pohybu kola vozu, musí tento pohyb podle potřeby zrychlovat a zpomalovat, musí pomocí volantu upravovat směr jízdy a konečně musí kola vozu zabrzdít a zastavit motor. Práce řidiče automobilu je dosti namáhavá, ne každý ji umí dobře vykonávat. Podívejme se dále na činnost soustruhu, který nám může sloužit jako příklad stroje výrobního. Dělník musí takový stroj spouštět a zastavovat, musí do něho vložit a upnout obráběný předmět, musí pozorně seřizovat jednotlivé součásti stroje a neustále kontrolovat jeho správný chod.

Špatně řízený automobil se nabourá, špatně řízený soustruh odevzdává zmetky. Nad tím se můžeme rozčilovat jak chceme, strojům je to jedno. A tak jsme na tom i s jinými roboty tohoto typu. Pracují dobře jen tehdy, když lidé jejich práci dobře řídí. Spolupráce lidí s nesamostatnými roboty má mnoho problémů. Výrobní stroje jsou nejlépe využity tehdy, když jsou specializovány jen na několik úkonů, a když opracovávají po dlouhou dobu stále stejné předměty. Řídit činnost takového stroje, to znamená myslet na stále stejné opakující se úkoly a vykonávat stále stejné opakující se pohyby. Pro člověka je taková práce málo zajímavá a únavná. Stroj se neunaví, ale člověk ano. Od dopravních strojů zase vyžadujeme, aby byly rychlejší a přitom bezpečnější než dosud. Technicky je to snadno proveditelné. Máme k dispozici silné motory. Ale schopnost řízení rychlých dopravních strojů má u člověka své hranice. Velmi rychlé pohyby už nestačíme ani sledovat, natož abychom je mohli přímo řídit!

Ve vztazích mezi lidmi a roboty vznikla nežádoucí a rozporná situace. Začali si vzájemně překážet. Proto všude tam, kde je to možné a nutné, osvobozujeme výrobní a dopravní stroje od přímého a bezprostředního řízení člověkem. Tím zároveň se osvobozujeme od práce, která celým svým charakterem je pro nás nepřírozená a kterou v některých případech už nemůžeme vykonávat.

Řízení pak obstarávají stroje zvláště k tomuto účelu vynalezené a zhotovené. Jak je něco takového vůbec možné? Vždyť řídicí práce je práce převážně duševní. Cožpak to vůbec jde, aby nějaký stroj myslel jako člověk?

Než si odpovíme na tuto závažnou otázku, vraťme se znovu trochu do minulosti. Člověk od začátku usiloval nejen o to, aby si usnadnil práci fyzickou, ale i o to, aby si usnadnil práci duševní. Takovou prastarou pomůckou k usnadnění duševní práce je počítadlo. Samozřejmě že s tímto jednoduchým nástrojem, sestaveným z několika drátů a kuliček, nemůžeme vykonávat příliš složité myšlenkové operace. S obyčejným nožem také nemůžeme dělat žádné zázraky. Ale dnes už máme k dispozici stroje pro duševní práci. Jsou to takzvané samočinné počítače, které velmi rychle a úspěšně řeší i ty nejsložitější matematické úkoly. Uzpůsobeny pro jinou činnost, mohou tyto stroje nahradit člověka v dopravě i ve výrobě. Řídí pohyb letadel i let raket, zajišťují bezpečnost dopravy na železnicích, provádějí statistická šetření i výpočty mezd ve velkých závodech, kontrolují výrobu a distribuci nejrůznějšího zboží. Překládají z jednoho jazyka do druhého. Mohou dokonce vytvářet i básně a hudební skladby. A to jsou teprve první úspěchy a první pokusy s těmito podivuhodnými stroji.

Bylo prakticky prokázáno, že je možné mechanizovat nejen práci fyzickou, ale i práci duševní. Roboti vítězně pronikli do oblasti, o které jsme se dlouho domnívali, že je vyhrazena pouze člověku. Do oblasti myšlení, rozhodování a řízení. Ovšem stroje nemyslí tak jako člověk. Veškerá duševní práce strojů je činnost v podstatě mechanizovaná, je podmíněna elektronickými pochody. Naproti tomu duševní práce člověka je činnost biologická, je to specifická vlastnost vysoce organizované živé hmoty. Stroje nemohou v pravém slova smyslu "vnímat" a "myslet" nebo se nějak "rozhodovat" a něco "řídit". Všechny těchto termínů používáme jen proto, abychom nějak označili ne charakter, ale výsledky jejich činnosti.

Spojením strojů, které jsou schopny vykonávat určitou práci duševní, se stroji výrobními a dopravními, které vykonávají určitou práci fyzickou, vytváříme stroje v co největší míře samostatné a samočinné. Říkáme jim automaty.

Automat je tedy takový stroj, který může pracovat sám, bez přímé obsluhy a dozoru člověka.

Teprve automatický stroj je dokonalým robotem.

Lidé si v minulosti představovali, že takový robot musí mít podobu člověka. Avšak dávat moderním automatům lidskou podobu je nejen zbytečné, bylo by to i nepraktické. Vždyť nám nejde o to, aby roboti pracovali jako člověk, aby napodobovali jeho činnost, která je sice všestranná, ale v jednotlivých směrech omezená. My potřebujeme roboty pro různé úkoly a chceme, aby roboti tyto jednotlivé úkoly plnili lépe, rychleji a přesněji než člověk. Podle toho, pro jaký úkol je robot určen, vytváří se jeho mechanismus i jeho vnější podoba. Přitom je samozřejmě nutné respektovat vlastnosti materiálu, ze kterého jsou roboti zhotovováni. Jak víme, každý stroj, byť sebedokonalejší, je konec konců jen mrtvá hmota, je to mechanismus, který musí mít docela jiné ustrojení než hmota živá.

Podívejme se, jak vypadá jeden takový veliký robot, který postavili už před lety v Sovětském svazu, je to automatizovaný závod na výrobu automobilových pístů.

V továrních halách jsou tu seřazeny jednotlivé stroje, z nichž každý vykonává jen několik operací. Stroje jsou navzájem spojeny tak, že nejen opracování vyráběného předmětu, ale i příprava, doprava, upínání a odebrání tohoto předmětu od jednoho stroje ke druhému je proces zcela automatizovaný. Práce robota začíná převzetím hliníkových ingotků.

Automatické zařízení taví tyto ingotky, odlévá písty a provádí jejich tepelné zpracování. Jednotlivé obráběcí stroje, jako jsou soustruhy, frézy, vrtačky a brusky, zpracovávají postupně píst tak, aby vyhovoval určenému účelu. Výrobek je ještě pocínován, ochlazen a uhlazen, a nakonec pečlivě zvážen a změřen, aby to byl výrobek opravdu kvalitní.

Zmetky jsou kontrolními automaty vyřazeny. Zbývá ještě hotové písty pečlivě zabalit a uložit do krabice, což také obstarají stroje.

V tomto závodě se vyrobí několik tisíc pístů za den. Lidí je v něm zaměstnáno málo. Několik údržbářů a jeden dispečer. Vlastní proces výroby probíhá bez zásahu člověka. Vidíme tedy na tomto příkladu, že automatizace výroby neznamená jen rozšíření mechanizace, ale že je to mechanizace výroby spojená s mechanizací řízení této výroby.

A jak to vypadá s automatizací dopravy? Je prováděna u různých strojů v různé míře. Musela být do všech důsledků provedena u takových dopravních prostředků, jako jsou rakety, které se pohybují rychlostí několika kilometrů za vteřinu. Spojením rakety se samočinným počítačem vznikl robot, který si svůj pohyb od startu až po přistání sám řídí a sám kontroluje. Je rozdělen na dvě části: na raketu, kde je umístěn motor a přístroje vysílající údaje o průběhu letu, a na počítač, který průběh letu neustále sleduje, kontroluje, zda probíhá podle programu, a vysílá podle potřeby rozkazy k odstranění nežádoucích úchylek.

Udivujícím příkladem řízení na dálku byla oprava letu americké meziplanetární stanice Mariner II. Protože druhý stupeň nosné rakety měl poruchu na motoru, stanice se vychýlila z určené dráhy a byla by minula svůj cíl, planetu Venuši, ve vzdálenosti asi jednoho miliónu kilometrů. Kontrolní automaty poruchu ohlásily. Podle rychle provedených výpočtů byl dán ze Země rozkaz k úpravě směru letu. Rozkaz byl vyslán formou rádiového signálu na vzdálenost 700 000 km. Stanice, která byla opatřena pomocným raketovým motorkem, tohoto rozkazu uposlechla a sama si opravila směr svého letu natolik, že minula Venuši ve vzdálenosti pouhých 34 000 km.

Dosavadní automatická zařízení nejsou ještě zcela samostatnými roboty. Jsou závislá na programu, který jim člověk ukládá. I když se člověk oprostil a vzdal se bezprostředního řízení práce těchto strojů, ponechává si právo počáteční a konečné kontroly jejich činnosti. Zatím je to nutné už vzhledem k existující nedokonalosti automatů. Roboti se jistě budou i po téhle stránce dále vyvíjet. Avšak člověk se asi nikdy nebude moci zcela zbavit dozoru nad činností robotů. Proč? Protože stroj nemůže být za svou práci zodpovědný. Zodpovědnost za to, co stroj udělá, ponese vždy člověk. Studium vztahů mezi lidmi a roboty se zabývá kybernetika. Americký matematik a fyzik Norbert Wiener, zakladatel kybernetiky, nazval kybernetiku vědou o řízení a sdělování v živých organismech a ve strojích. Z toho všeho, čím se kybernetikové zabývají, nás nyní nejvíce zajímají jejich názory na další vývoj robotů.

Jak bude vypadat podle představ kybernetiků robot, který má být schopen samostatně reagovat a působit na své okolí?

Především bude opatřen přístroji, které budou fungovat jako naše smyslové orgány: budou reagovat na intenzitu a kvalitu světla a zvuku, na teplotu a tvrdost vnějších předmětů i na jiné zjistitelné projevy okolního světa. Přijaté vjemy budou po nutné úpravě odeslány do zařízení na zpracování informací, což bude jakýsi samočinný počítač. Výsledek provedených úvah bude podnětem k vyslání rozkazů výkonným orgánům robota. Stroj bude obdařen také paměťovým zařízením, jež může shromažďovat zkušenosti získané vlastní činností. Bude tak vlastně schopen se učit. Tím spíše, že činnost všech vnějších orgánů stroje, těch, které přijímají podněty, i těch, které vykonávají práci, bude na základě principu zpětné vazby neustále kontrolována a hodnocena.

Takto vybavený robot bude fanatickým pracovníkem. Žádné lidské problémy ho nebudou rozptylovat. Bude se

zabývat jen svou prací. V tomto smyslu bude velmi podoben robotům ze hry Karla Čapka. V povídce Robot číslo tři je vylíčena tragická událost, ke které došlo po nepředvídaném průběhu samočinné montáže robotů. Tento příběh nevznikl na základě pouhé fantazie. Projekt strojů, které se mohou bez pomoci člověka sestavit a dále rozmnožovat, byl už vypočítán.

Uvažuje se také o složité vzájemné organizaci robotů různých vlastností a schopností, kteří by byli podřízeni jakémusi nadrobotu. Takový robot vyššího typu, vybavený pravomocí a možností prověřovat podřízené roboty, zapojovat a odpojovat je podle vlastního uvážení, by jistě mohl vytvořit soustavu velké účinnosti pro řešení všech možných úkolů. Nezapomeňme, že stroje neznají, co je to únava. Stroje nemají žádných zábran a ničeho se nebojí. Jediným smyslem jejich existence je pracovat, splnit daný příkaz.

Roboti jsou na postupu.

Jde o to, aby člověk s nimi držel krok.

Za odkazem bájného Ikara

Ikáros byl synem řeckého stavitele Daidala. Daidalos postavil na Krétě velký palác s nesčetnými chodbami, pověstný labyrint. Krétský král zakázal Daidalovi odejít, aby snad nepostavil podobný palác jinde. Stavitel ovšem nechtěl zůstat zajatcem a rozhodl se uprchnout cestou, která do té doby byla pozemšťanům nepřístupná, a to vzduchem. Nasbíral ^ptačí peří a včelí vosk a zhotovil sobě i svému synovi křídla. Jednoho dne odlétli. Daidalos varoval Ikara, aby nele-těl příliš vysoko, ale nerozvážný jinou neposlechl. Vzlétl až ke Slunci. Prudké sluneční paprsky roztavily vosk, jímž byla slepena jeho křídla, a on se jako oškubaný a zraněný pták zřítíl do hlubin Egejského moře.

Ta stará báje vypovídá názorně o dávné touze lidí vzlétnout k nebesům. Obsahuje i varování: Nepřeháněj svou odvahou, človče, nebo to s tebou špatně dopadne! Avšak touha lidí uskutečnit ty nejdůležitější sny byla odjakživa silnější než strach a zbabělost.

Člověk sám vzlétnout nedokáže. K tomu není vhodně ustrojen, ani nemá dostatek sil. Musel si vzít na pomoc stroje. Balón naplněný látkou lehčí než vzduch, vynese člověka snadno dosti vysoko nad zemský povrch. Jeho velkou nevýhodou však je, že se může stát hříčkou větru a nelze ho ovládat. Proto vzducholodi, vybudované na stejném principu, byly už opatřeny silnými motory a vrtulemi. Tím se stal tento dopravní prostředek říditelným. Někdy čas se zdálo, že by s takovým úspěchem mohli být lidé spokojeni.

Tím spíše, že současné pokusy s lety umělých ptáků nekončily dobře.

Jules Verne v románu Robur Dobyvatel vylíčil zápas mezi létacími stroji lehčími než vzduch a stroji těžšími než vzduch. Proti tehdy obecně panujícímu názoru vyslovil přesvědčení, že zvítězí ty druhé, těžší. A ukázalo se, že měl pravdu.

Proč? Protože vzducholodi musely mít obrovské rozměry, aby vůbec unesly nějakou pořádnou zátěž. Ale pak byly nutně při svém letu neohrabané a nemohly dosahovat větších rychlostí. Letadla těžší než vzduch spotřebují sice značné množství pohonných látek jen na to, aby překonala zemskou přitažlivost a udržela se ve vzduchu, ale jsou to stroje poslušné a velmi rychlé. Jsou to ideální dopravní prostředky dnešní doby.

Ideální pro pohyb ve vzduchu. Ale touhu člověka vzlétnout až ke hvězdám tyto stroje splnit nemohou. Letadla jsou totiž vázána na prostředí, které jim vůbec umožňuje létat. Tam, kde není vzduch, je vrtule zbytečná a křídla se nemají oč opřít. Ve vzduchoprázdnu ne-mohou fungovat ani vrtulové, ani proudové motory.

Jules Verne se pokoušel představit si i způsob letů do vesmíru. Můžeme se o tom dočíst v jeho románu Cesta na Měsíc. Dopravním prostředkem je tu náboj, vystřelený z obrovského děla. V románu se let podařil, ale ve skutečnosti je tento pokus neproveditelný. Okamžitým zrychlením střely v hlavní děla by vzniklo tak značné přetížení, že by to žádný člověk nepřežil, nehledě na to, že by žádný náboj nikdy na Měsíc nedoletěl.

Pro cestování do vesmíru je nevhodnější raketa. Proč právě raketa?

Raketa má tu výhodu, že na rozdíl od střely se její rychlost zvětšuje pozvolna. A to jí umožňuje pohyb s poměrně snesitelným zrychlením. Raketa se také na rozdíl od letadel může pohybovat i ve vzduchoprázdnu, protože její pohyb není závislý na žádném okolí. Tento pohyb je vytvářen reakcí látky, kterou raketa nese s sebou a jejíž zplodiny za letu prudce vyvrhne tryskou.

K pohonu raketových motorů používáme různých hmot tuhých nebo tekutých.

Konstrukce rakety na tuhé pohonné hmoty je velmi jednoduchá. V hlavici rakety je prostor pro užitečný náklad. Pak je tu zapalovač, který uvádí do chodu celý proces hoření prachové nebo jiné tuhé nálože, napěchované v pouzdru rakety. Pouzdro má vespod úzký otvor a k tomuto otvoru je připojena tryska. Tryska zabezpečuje pravidelný a jednosměrný výtok plynů, vzniklých hořením nálože.

Rakety na tekuté pohonné hmoty jsou konstrukčně složitější. Zde je ve zvláštní nádrži uloženo vlastní tekuté palivo a v jiné nádrži oksličovadlo, které toto palivo pomáhá spalovat. Obě složky pohonné hmoty se musí do spalovací komory motoru přečerpávat. Za tímto účelem jsou v raketě ještě umístěny různé regulátory a pomocné zdroje energie. Plyny vytékající ze spalovací komory jsou podobně jako u raket na tuhé palivo usměřovány tryskou. Rovněž užitečný náklad se umísťuje mimo motor až do hlavice rakety.

Oba typy raket, o nichž jsme mluvili, mají své výhody a nevýhody. Motory na tuhé palivo jsou jednoduché a bezpečné

v provozu, mají však poměrně malý výkon. Chceme-li zvětšit výkon motoru, musíme zvětšit celkový rozměr rakety. Kromě toho chod takových motorů nemůžeme dobře řídit. Motory na tekuté palivo jsou výkonnější. Přitom jejich činnost lze upravovat podle potřeby. Let rakety s takovým motorem můžeme zrychlovat a zpomalovat, což je nezbytné při náročnějších akcích ve vesmírném prostoru. Ovšem manipulace s tekutými pohonnými hmotami je dost obtížná a někdy i nebezpečná. Musí být skladovány mimo raketu a nádrže rakety jsou jimi plněny vždy až těsně před startem.

Kosmická raketa je několikastupňová, je totiž sestavena obvykle ze tří nebo čtyř různých stupňů. Při této kombinaci můžeme vhodně využívat nejlepších vlastností motorů na

tuhé i tekuté palivo. Pro startovní stupeň se většinou používá motorů na tuhé pohonné hmoty. Poslední stupeň, který je nosičem užitečného nákladu, musí být schopen manévrování. Proto se tu nejlépe uplatňují motory na tekutá paliva. Spojením několika raket v jednu získáváme ještě jinou výhodu.

Motory jednotlivých stupňů kosmické rakety se neuvádějí do chodu najednou. Když jsou vypotřebovány pohonné hmoty stupně prvního, je tento stupeň jako nepotřebná zátěž odhozen. Zároveň začne pracovat motor stupně dalšího. Když splní svůj úkol, odpadne i on. Až nakonec zbývá samotný poslední stupeň rakety, který pak poměrně snadno získá rychlost potřebnou k překonání zemské přitažlivosti.

Je tedy kosmická raketa poněkud divný dopravní prostředek. Mohli bychom říci, že se při svém letu postupně rozpadá, zkracuje a zmenšuje. A právě s takovými raketami jsme překročili práh vesmíru.

4. října 1957 vzrušila celý svět zpráva o úspěšném startu sovětské rakety, která vynesla do kosmického prostoru první umělou družici Země. Podle odhadu odborníků se tato raketa skládala ze tří stupňů o celkové délce asi 30 metrů a vážila přes 80 tun. Raketa star-tovala vertikálně, kolmo na zemský povrch, ale v určité výši byl její let usměrňován tak, aby se postupným odkláněním dostala na dráhu kolem Země. Když poslední stupeň rakety dosáhl potřebné rychlosti 8 km za vteřinu, oddělila se od něho družice a pokračovala v letu samostatně vlastní setrvačností. Družice obíhala Zemi po dráze elipsovitého tvaru ve vzdálenosti 228 až 947 km, přičemž jeden oběh jí trval 96 minut. Nebylo to příliš velké těleso. Družice měla podobu koule, v průměru 58 cm veliké, a vážila 83,6 kg. Byla opatřena čtyřmi vyčnívajícími anténami. Všichni si ještě pamatujeme charakteristické pípání vmontované vysílačky, která nás informovala o existenci a pohybu družice. Pochopitelně, že byla sledována také opticky. Její let trval celkem 92 dní a za tu dobu urazila skoro 50 milionů kilometrů.

Sputnik I už dávno nelétá. Shořel při postupném přibližování k Zemi v hustých vrstvách atmosféry někde nad Aljaškou. Ale od té doby započatý útok ovládnutí vesmíru úspěšně pokračuje. Pomocí dalších raket byly vypuštěny četné družice, které při svém oběhu kolem Země plní nejrůznější úkoly. Bylo dosaženo nejen povrchu Měsíce, ale byla získána i fotografie jeho odvrácené a pro nás dosud neviditelné strany. Byly vyslány automatické meziplanetární stanice ke dvěma našim nejbližším sousedům, k Venuši a Marsu. A kolem Slunce už krouží několik umělých planetek. Do kosmického prostoru pronikli konečně i první lidé. 12. dubna 1961 obletěl Zemi major Jurij Alexejevič Gagarin na kosmické lodi Vostok I. Další sovětský kosmonaut G. S. Titov obletěl Zemi už sedmákrát. Následovaly lety kosmonautů amerických. Úspěšným pokusem při přípravě náročnějších výprav do vesmíru byl skupinový let A. G. Nikolajeva a P. R. Popova. Podobnou akci, v detailech ještě náročnější, uskutečnili pak Valerij Bykovskij spolu s první kosmonautkou světa Valentinou Těreškovovou.

Proč se vůbec konají pokusy s letem člověka v kosmickém prostoru? Nebylo by lépe vysílat k průzkumu vesmíru jen vhodně uzpůsobené roboty?

Někteří odborníci byli pro roboty. Technici poukazovali na to, že řízení startu rakety i samotného letu kosmického tělesa stejně musíme svěřit samočinným počítačům a jiným automatům. A pro všechna potřebná měření existují dokonalé přístroje, které nejen dobře nahrazují, ale i mnohonásobně překonávají pozorovací schopnosti člověka. Jistě. Jenže lety do vesmíru budou ve značné míře výpravy do neznáma. Mohou se při nich vyskytnout neočekávané situace, kterým se přizpůsobí a které může rozřešit člověk, ale ne stroj, pracující podle předem daného programu. Lékaři se zase obávali, že lidský organismus nesnese a nepřekoná obtíže a nebezpečí, jež vzniknou při letech člověka v raketách a při pobytu v nepřírodném pro něho prostředí vesmírného prostoru.

Avšak sovětské i americké kosmonauti dosvědčili, že po patřičné přípravě snáší člověk poměrně dobře tlak přetížení, vznikající při startu a při návratu kosmické lodi, že mu nevadí ani stav beztláče, ve kterém se ocitne, když na něho přestane působit zemská přitažlivost. V kabinách kosmických lodí byli dostatečně chráněni před vlivem nebezpečných záření i před mrazem a přílišnou teplotou. Tyto kabiny jsou ještě malé a nepohodlné, člověk však v nich může žít a pracovat. Kosmonauti pozorovali během svého letu Zemi i hvězdnou oblohu, dělali si poznámky do deníku, přijímali a vysílali různé zprávy. Nejen, že mohli sledovat činnost automatických zařízení kosmické lodi, ale někteří z nich dokonce úspěšně zasahovali do jejího řízení.

Bylo rozhodnuto. Do vesmíru budou létat nejen roboti, ale i lidé.

"Chtěl bych letět na Venuši a poznat, co se skrývá pod jejími oblaky, chtěl bych vidět Mars a přesvědčit se, zda jsou na něm kanály. Měsíc už není vzdáleným druhem naší Země. Myslím, že nebudeme dlouho čekat na let k Měsíci a na Měsíc!" - prohlásil Jurij Gagarin po návratu ze své průkopnické cesty.

To nejsou plané naděje. Jejich uskutečnění je v možnostech člověka, vyzbrojeného moderní vědou a technikou.

Je na Marsu život?

Psal se rok 1877, když za jedné jasné noci zpozoroval italský hvězdář Schiaparelli na povrchu planety Mars soustavu zvláštních tmavých linií. Nakreslil si, co viděl. Zmíněné tmavé linie nazval "canali", což v italštině znamená mořské úžiny. V první chvíli jistě netušil, jakou senzaci zpráva o kanálech na Marsu mezi ostatními lidmi způsobí.

Tyto kanály měly na kresbách příliš pravidelné tvary, než aby je bylo možno považovat za dílo přírody. Proto se záhy

objevily domněnky, že jde vlastně o umělé průplavy mezi jednotlivými moři, nebo že jsou to zavlažovací stavby, kterými je sváděna voda z tajících ledovců do vyprahlých pouští. Takové kanály však mohou budovat jen myslící bytosti pomocí vyspělé techniky.

Tak se zrodili Mart'ané. Lidská fantazie si vykreslila i jejich podobu a jejich vlastnosti. Jestliže jsou to velmi inteligentní tvorové, musí mít asi velký mozek a velkou hlavu. A protože Mars je planeta odedávna zasvěcená bohu války, jsou to jistě tvorové zlí a nebezpeční. H. G. Wells popsal ve svém románu *Válka světů* vpád Mart'anů na Zemi. Když byl tento vymyšlený příběh vysílán rozhlasem jako skutečná reportáž, propukla mezi posluchači v New Yorku strašlivá panika. Stalo se to v roce 1938, tedy v době, kdy se opravdu schylovalo k válce. Jenže tuto válku nerozpoutali Mart'ané, ale Němci a Japonci. Taková je někdy ironie dějin lidské společnosti.

Když byly údaje Schiaparelliho podrobeny kritickému zkoumání, ukázalo se, že to s jeho kanály není tak docela v pořádku. Pozdější, už mnohem přesnější pozorování ukázala, že tyto kanály nemají žádné pravidelné geometrické tvary, že mají podobu malých nepravidelných izolovaných skvrn, z jakých se skládají i větší souvislé tmavé oblasti na povrchu Marsu. Jsou tedy také zřejmě zcela přirozeného původu.

Domněnky o existenci nějakých Mart'anů nebyly však tímto zjištěním zcela rozptýleny.

Obyvatelé rudé planety se jednou ohlašovali světelnými signály, později také signály rádiovými. Prý se chtějí s námi dorozumět. Bohužel dodnes se nepodařilo nějaké spojení s Mart'any navázat. Asi šlo o klam nebo o podfuk.

V posledních letech spatřili dva japoští astronomové na povrchu Marsu několik neobyčejně jasných záblesků.

Vycházejíce ze svých špatných pozemských zkušeností, usoudili někteří lidé, že to byly známky výbuchů atomových pum. Že by Mart'ané už taky měli hrozné zbraně? Přijatelnější bude vysvětlení, že šlo o odraz slunečního světla od ledových krystalků, které se hojně vyskytují v mart'anské atmosféře.

Spisovatel A. Kazancev zase vyslovil domněnku, že tunguzský meteorit, jenž vybuchl při svém dopadu na Zemi v roce 1908, byl vlastně ztroskotavší atomovou raketou Mart'anů, kteří se u nás chtěli zastavit na své cestě z Venuše. Můžeme obdivovat jeho fabulační schopnosti, ale nemůžeme mu věřit tak, jako můžeme věřit serióznímu vědci, který nám sděluje jen prověřené poznatky.

Mars má dvě družice. Jmenují se Phobos a Deimos. O těchto družicích prohlásil nedávno sovětský astronom I. S.

Šklovskij, že jsou to možná umělá tělesa, která si před mnoha milióny let vytvořili Mart'ané, aby jim pomáhala osvětlovat a zahřívát jejich studenou planetu. Tato domněnka se opírá o zjištění určitých neobvyklých nepravidelostí v pohybu těchto měsíců. Překvapující je také jejich malá velikost. Měsíc naší Země i měsíce jiných planet jsou mnohem větší. Názory Šklovského však ostatní badatelé odmítají a nepokládají jeho argumenty za dosti průkazné. Konečně, i kdyby se snad někdy ukázalo, že se Šklovskij ve své odvážné hypotéze nemýlil, byly by tyto družice už jen asi gigantickými pomníky dávno zaniklé mart'anské civilizace.

Ze všech domněnek a zpráv o existenci života na Marsu můžeme zatím přijmout tu nejskromnější. Na mnoha místech povrchu této planety lze pozorovat tmavé plochy, které v různých obdobích mění zřetelně svou barvu. A právě v těchto oblastech byla zjištěna spektrální analýzou přítomnost složitých organických sloučenin. To už je dosti spolehlivé svědectví o životě alespoň v jeho nejnižších formách. Možná že jsou tam i rostliny, které ovšem budou poněkud jiného charakteru než rostliny naše.

Podmínky pro takový život na Marsu jsou. Je tam sice mnohem chladněji než u nás, protože tato planeta je od Slunce vzdálenější než Země, vzduch je velmi řídký a pro člověka nedýchatelný, vody je málo a většinu povrchu tvoří asi lávová pole a písečná poušť. Naši kosmonauti se nebudou moci na Marsu cítit jako doma. Ale primitivní život může existovat i v horších podmínkách.

Na setkání s Martany však musíme rezignovat. Své bratry ani soupeře na Marsu nemáme.

A jak to vypadá na ostatních planetách?

O situaci na Venuši jsme toho donedávna mnoho nevěděli. Protože tato planeta je obklopena hustým ovzduším a stále zahalená do mraků, nemohli astronomové vypátrat žádné podrobnosti o jejím vzhledu a chování. Tím spíše se k ní upíraly naděje těch, kteří se nechtěli smířit s představou, že jsme v našem světě sami. Venuše je blíže Slunci než naše Země. Museli jsme proto předpokládat, že je tam tepleji. Představy o charakteru života na Venuši se blížily představám o životě na Zemi v pravěku. To umožňovalo fantastům přisuzovat Venušanům neandertálskou podobu.

Všechny takové iluze rozptýlil průzkum, který provedla meziplanetární stanice Mariner II. Na povrchu Venuše byla naměřena teplota 430 stupňů Celsia. V takovém pekle není život vůbec možný.

Říkáme, že Slunce je dárce života. Platí to jen do jisté míry. Na Venuši byla tato míra překročena.

Na Merkuru, který je ze všech planet Slunci nejbližší, jsou pochopitelně vedra ještě větší než na Venuši. A na planetách, které jsou od Slunce příliš vzdáleny, panují zase strašlivé mrazy. Bez naděje na život jsou proto i Jupiter, Saturn, Uran, Neptun a Pluto.

Je to skličující poznání.

Astronomové nám sice slibují, že za hranicemi naší sluneční soustavy, někde daleko v nekonečném vesmíru, mohou se vyskytovat ve velkém počtu hvězdy, kolem nichž krouží planety jako kolem našeho Slunce, a na některých z těchto planet jsou jistě podmínky stejně příhodné pro vznik a vývoj života jako na naší Zemi. Snad mají pravdu. Je prostě nepředstavitelné, že by celý vesmír byl mrtvý, i když život v něm je asi spíše výjimkou než pravidlem. Jak však se máme o tom přesvědčit? Budeme moci k těmto vzdáleným světům někdy nějak proniknout?

Aby raketa vynesla na oběžnou dráhu kolem Země umělou družici nebo kosmickou loď, musela by dosáhnout rychlosti 8 km za vteřinu. Těleso pohybující se touto rychlostí zůstává však ještě v zajetí zemské přitažlivosti. Aby raketa překonala zemskou přitažlivost, musí dosáhnout takzvané únikové rychlosti, jež činí zhruba 11,2 km za vteřinu. Rakety s meziplanetárními stanicemi, vyslané k Marsu a na Venuši, měly dokonce rychlost poněkud větší. Ale i pak zůstává raketa ještě v zajetí přitažlivosti Slunce a stane se jeho umělou planetkou. Aby se raketa dostala mimo sluneční soustavu, musí jí být udělena minimální rychlost 16,4 km za vteřinu.

To všechno jsou jistě obrovské rychlosti, ale nejsou to rychlosti, které by se vymykaly z rámce možností výkonu dnešních raketových motorů. Problém však je jinde. Při letech ke vzdáleným hvězdám, které by měli vykonat lidé, nepůjde jen o to, jak uniknout zemské a sluneční přitažlivosti. Musí nás zajímat, jak dlouho bude takové putování trvat.

A tu docházíme k překvapivým číslům. Hvězda nám nejbližší, Proxima Centauri, je od nás vzdálena 4,27 světelných roků. Světelný rok je dráha, kterou urazí paprsek světla ve vakuovém prostoru za jeden rok pozemský.

Vyjádřeno srozumitelněji, je to asi devět a půl bilionu kilometrů. Násobme toto číslo více než čtyřikrát a dostaneme přibližnou délku dráhy k té naší hvězdičce. Bylo vypočteno, že dnešní raketa by ji urazila asi za 26 000 let!

Ale v nekonečném vesmíru jsou hvězdy mnohem a mnohem vzdálenější.

V první chvíli každého napadne, že cesty ke hvězdám budou asi neuskutečnitelné. Přesto se o nich uvažuje, protože člověk se nerad vzdává i těch nejmělejších plánů.

Řešení se nabízí samo. Má-li raketa překonat vzdálenosti, které se měří na světelné roky, pak aby je mohla překonat, musí se pohybovat rychlostí světla. Ne 8, ne 11,2, ne 16,4 - ale skoro 300 000 km za vteřinu!

Víme už, jak by měla taková raketa vypadat. Bude to raketa fotonová.

Motor fotonové rakety má pracovat na principu přímé přeměny hmoty v energii. Srážkou urychlených částic a antičástic hmoty budou v něm uvolňována kvanta elektromagnetického záření, fotony, jež mají rychlost světla. Velké sběrné zrcadlo, umístěné na zádi rakety, usměrní proud fotonů a tak vznikne potřebný reaktivní tah pro pohon celé rakety.

Že je takový dopravní stroj pouhá vidina?

Uvidíme.

My už asi ne. Ale lidé příštích věků ano. Pro ně budou cesty ke vzdáleným hvězdám za pomoci fotonových raket stejně uskutečnitelné, jako je pro nás uskutečnitelná cesta na Měsíc, kam se už brzy poletí s dnešními raketami na chemický pohon...

Nové objevy vědy a vynálezy techniky předstihují vše, co si stačí básníci vymyslet. Polské povídky, se kterými jsme se právě seznámili, neobsahují nic tak zhlou nemožného.

Kolik toho už člověk dokázal a ještě může dokázat! A přece se musíme bát o svou budoucnost! Roboti, kterými jsme se obklopili, jsou schopni v krátké době zničit veškerý život na naší Zemi. Rakety, které nám pomáhají pronikat do vesmíru, mohou také rozsévat smrt.

V povídce Homo sapiens je vyličená tragická situace lidstva, které se chystá na bratrovražednou válku. Byla už učiněna opatření, aby tuto válku aspoň několik jedinců přežilo. S obavami se tito pozůstalí probouzejí do života na mrtvé planetě. Autor však je optimista. Ukáže se, že k válce ve skutečnosti nedošlo. Lidé, když jednou nahlédli do tváře tak strašlivé smrti, rozhodli se žít spolu v míru a přátelství. A to je dnes opravdu jediná cesta, která vede vpřed.

ZMĚNILI JSME SVÉ PROSTŘEDÍ TAK RADIKÁLNĚ, ŽE NYNÍ MUSÍME TAKÉ ZMĚNIT SEBE, ABYCHOM V TOMTO NOVÉM PROSTŘEDÍ MOHLI VŮBEC EXISTOVAT.

NORBERT WIENER

OBSAH

Krzysztof Boruń

POSELSTVÍ

Czesław Chruszczewski

DVA KONCE SVĚTA

Jan Stanisław Kopczewski

SVIŠŤ

Eugeniusz Sakalus

HOMO SAPIENS

Maciej Kuczyński

RUDOHLAVÍ

Maciej Misiewicz

PŘÍPAD PROFESORA GROWTHE

Janusz Zajdel

ROBOT ČÍSLO TŘI

Stefan Weinfeld

LŽIČKA

Konrad Fiałkowski

VRABČÁCI GALAXIE

Maciej Kuczyński

NEZNIČITELNÉ

VÝBĚR ZAJÍMAVOSTÍ

PRO ČTENÁŘE OD 12 LET

KARAVANA

Řídí Karel Friedrich

RAKETY Z TANTALU

DESET POLSKÝCH

VĚDECKOFANTASTICKÝCH POVÍDEK

Výběr zajímavostí napsal Bedřich Pilný
Ilustroval Antonín Michalík

Výbor sestavil a z polštiny přeložil Jaroslav Simonides.

Vydalo jako svou 2618. publikaci Státní nakladatelství dětské knihy, n. p., v Praze roku 1964. Odpovědná redaktorka Olga Hostovská. Výtvarný redaktor Zdeněk Mlčoch. Písmem Brno Z, s 53 kresbami v textu vytiskla Severografia, n. p., závod 1, v Liberci.

10,91 AA (text 9,91, ilustr. 1,00), 12,19 VA. D-10*40272.

Náklad 40 000 výtisků. 1. vydání.

13-155-64 14/4 Brožovaný výtisk 12,50 Kč

56/VII-i